

GIUSEPPE CAMPANILE

(1762-1835)

Bu çeviri google yardımıyla yapılmıştır.
Türküm, doğruyum, çalışkanım.

Yasam, küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak,
yurdumu, budunumu özümnden çok sevmektir.

Ülküm, yükselmek, ileri gitmektir.

Varlığım Türk varlığına armağan olsun.

732
624990

STORIA

DELLA

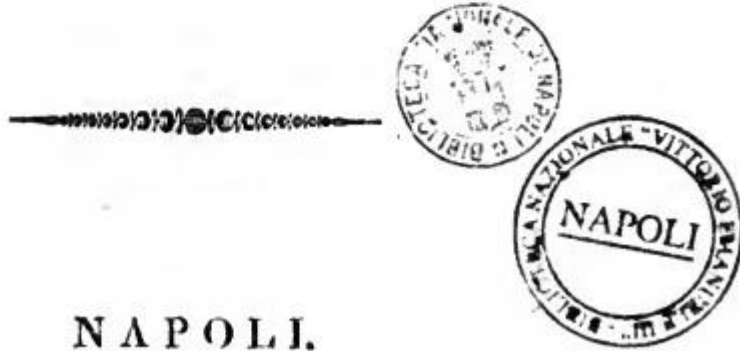
REGIONE DEL KURDISTAN

E DELLE

SETTE DI RELIGIONE IVI ESISTENTI

DEL P. M. GIUSEPPE CAMPANILE

PROFESSORE IN SACRA TEOLOGIA, PREFETTO DELLE
MISSIONI DELLA MESOPOTAMIA, E KURDISTAN,
SOSTITUTO DI LINGUA ARABA NEL PUBBLICO
LICEO DI QUESTA CITTA', PASTORE ARCADE COL
NOME DI LISIDE METIMNEO, ED ACCADEMICO
PELORITANO DETTO IL DELIBERATO.

NAPOLI.

DALLA STAMPERIA DE' FRATELLI FERNANDES.

Strada Tribunali, N.º 237.

1818.

KÜRDİSTAN BÖLGESİNİN VE BURADA MEVCUT DİN MEZHEPLERİNİN TARİHİ P. M. GIUSEPPE CAMPANILE KUTSAL İLAHİYAT PROFESÖRÜ, MEZOPOTAMYA VE KÜRDİSTAN MİSYONLARININ BAŞKANI, BU ŞEHRİN DEVLET LİSESİ'NDE ARAP DİLİ YERLEŞTİRİCİ, PAPAT ARCADE İSİMLİ LISIDE METIM NEO VE DELİBERATO OLARAK BİLİNER PELORITAN AKADEMİK.

NAPOLİ.

DE' FRATELLI FERNANDES matbaasından.

Strada Mahkemesi, N.º 237

Nihil in speciem fallacius est, quam prava Religio. Ubi Deorum numen praetenditur sceleribus, subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis, divini juris immixtum aliquid violemus.

Livius Decad. 4. Lib, IX. C. X.

Görünüşte sahte dinden daha aldatıcı hiçbir şey yoktur. Tanrıların tanrısı suçlarla itham edildiğinde, insan sahtekarlıklarını temize çıkararak ilahi hakla karışmış bir şeyi ihlal etmemiz korkusu akla gelir.

Livius Decad. 4. Lib, IX. C. X.

MUHTEREM RAB'DEN HEPSİ MÜKEMMEL

Yüce Efendim D. AGOSTINO TOMMASI

BİR VERSA'NIN PİSKOPOSU vb. vesaire. vesaire.

“Eccimo e Rimo Monsignore,” (?)

Asya'da en uzun süre başkanlığını yaptığım Kutsal Misyonlardan yeni çıkmış ve on dört yıl boyunca seyahat ettiğim bu bölgelerin dini, politik ve ekonomik durumu hakkında zengin bilgilerle kendimi Sayın Muhterem Hazretlerinin huzuruna sunmaya cüret ediyorum. Kürdistan'ın belirgin bir tasvirini içeren bir eserle derin saygı ve hürmetlerimi sunarım. Bu halkları kuşatan önyargılar arasında en önemlisi, aralarındaki erişimin tüm yabancılara kapatılmasıdır, bu da oraya nüfuz edebilenlerin zararına sonsuz zorluklara ve tehlikelere neden olur. Dolayısıyla coğrafyacılardan ve seyyahların bugüne kadar yayımladıkları kitaplarında Kürdistan hakkında çok az ve yanlış bilginin yer alması şaşırtıcı olmasa gerek. Buna karşı Rusya, İran ve Osmanlı devletleri arasındaki en ilginç sınır, en ünlü nehrin kıyısında, büyük Yaratılış eserinin gerçekleştiği yerlerin yakınında yer alan bölgelerin önemi vardır. Bu nedenle, kutsal görevimi yerine getirmek için tüm riskleri göze almak zorunda kalırsam, bu tür bilinmeyen halkları ilgilendiren tüm haberleri öne çıkararak, bundan edebiyat cumhuriyetinin iyiliği için de yararlanacağımı düşündüm. Bu şekilde, yüce dinimizin ilkelerini öğretmek için ziyaret ettikleri halk hakkında en doğru raporların çalışkanlığından elde edilen birçok ünlü misyonerin örneğini taklit ettim. Bu hikayenin alnında, bilim okyanusunun zorlu kayalıklarını güvenli bir şekilde geçmesini sağlayacak ve böylece korku dolu yazarı cesaretlendirecek ünlü bir isim yoktu. Şimdi, bu çalışma, belagatli olmasa da, kesinlikle gerçeğe uygun, kesinlikle Sayın Muhterem Ekselanslarına hitaben yapılmalıydı; onu bilme onuruna sahip olduğumdan bu yana, yaklaşık elli yıl boyunca, bu ender eserlere derin bir hayranlık borçluyum, onu her zaman süsleyen ve neredeyse daha büyük bir onurun teminatı olarak onu, Minerva'yı bilgece göğsünde tutan krallığın elinde sert Astrea., en ünlü Piskoposluk koltuğuna yönlendiren nitelikler. Ve onun bilimleri geliştirmede her zaman parıldamasını sağlayan ve her zaman bilimlerin cömert bir hamisi olduğunu gösteren doğal ve karlı dehasını kim inkar edebilir? Şunu da eklemek gerekir ki, Aversana piskoposluğunuzun din adamlarının bir parçası olarak Papazıma itaatkâr itaat belgesi borçluyum. Diğerleri ise E.V.'deki bu tanıma görevinden aşağı değildir. Engin bilimsel ve edebi bilgisini halkların müreffeh hükümetine ve Devletin yararlı hizmetine bu kadar büyük bir kazançla uyguladığı için krallığın tükenmez bir servet borçlu olduğu ölümsüz Marquis Tommasi'nin değerli kardeşi En Muhterem. Uzun ve çok acılı hac yolculuğumda katlandığım birçok zorluk ve gönül yarasının bir sonucu olarak size yaptığım teklifi dalkavukluğa değil, bu unvanlara atf ediniz. Kabul ederken lütfen işin öneminden ziyade bağışçının ruhunu dikkate

alın. Bu arada alçakgönüllülükle elini öpüp, pastoral kutsaması için yalvarırken, kendime sonsuza kadar itiraz etmenin gururunu veriyorum.

Di V. E Rma.

DMO., ED UMO. SERVIDORE P. M.
GIUSEPPE CAMPANILE EX-DOMENI-
CANO, ED EX-PREFETTO DELLE MISS.
DI MESOPOTAMIA, E KURDISTAN.

PREPARAZIONE.

HAZIRLIK.

Tarih her zaman insanlığa büyük faydalar sağlamıştır. Aslında bu, hükümdarın ve tebaanın, yargıcın ve müvekkilinin, esnafın ve politikacının, öğretmen ve müridin, babanın ve oğlunun, beyefendinin davranışlarını pratik olarak öğreten bir din adamının okuludur. Bu sayede bir halk, bir başkasının talihsiz örneğine dayanarak kendisini yüceltmeyi öğrenir. Burada anlatılan bir kusura acıyan insan, kendisini erdemle ilişkilendirmeye ilham edilir. Mutlu ya da felaketli bir olay, insanı belli düsturlarla kalbini sakinleştirmeye davet eden etkileyici bir sestir. Tarih yasaları yeniden düzenler. Lycurgus ve Solon, tarihi okuyarak kendi ilkelerini oluşturmuşlar ve geleneklere normlar vermişler.

Licurgus Ölüm tarihi ve yeri: MÖ 730, Kirra, Yunanistan

Bu, dehayı oluşturan ve insanı cesur, girişken, bilgili yapan bir enerji verir. Tarih, insan eğitiminin deposudur. İnsanın başkalarının talihsizliklerine karşı dikkatli olmayı öğrendiği bir tiyatrodur. Ayrıca hasta bedenlerde çok etkili bir ilaç görevi görebilir. En güçlü ilaçların inatçı bir hastalığın gücünü ortadan kaldıramadığı durumlarda, tek başına Quinto Curzio'yu okumak yeterliydi.

Quintus Curtius Rufus (d. 1. yüzyıl)

Bu tarihçinin nazik iknasıyla insanların en şiddetli hastalıklardan kurtulduğu görüldü.

Onde pieni di un vivo entusiasmo esclamarono : Valeat Avicenna, valeat Hippocrates, et alii medici, et vivat Curtius restitutor sanitatis meae.

Sonra canlı olmayan bir coşkuyla haykırdılar: Yaşasın İbn Sina, Yaşasın Hipokrat ve diğer doktorlar ve çok yaşa sağlığını geri getiren Curtius.

Uzun süre, romanı mı yoksa hikayeyi mi okumanın daha avantajlı olduğunu araştıran bir soru okuduğumu hatırlıyorum. Ve açık ve öğrenilmiş kanıtlara sahip bu bilgili yazar, romanı okumanın daha karlı olduğuna karar veriyor. Yanlış hatırlamıyorsam, romancının amacının ayartarak fayda sağlamak olduğunu söylüyor ve hayali bir olguyu kullanarak erdemi belirsiz bir perspektife oturtuyor ve kötülüğü nefret dolu karakterlerle resmediyor. Bununla bunu iğrenç hale getirmeyi amaçlıyor ve böylece okuyucuların zihinlerini onu benimsemeye hazırlıyor. Öte yandan tarihçi, yazarken neredeyse her zaman bir tutku veya çıkar, parti veya kendini beğenmişlik tarafından yönlendirilir; bu sayede, tam da tercümanların Konstantinopolis'te yaptığı gibi, taşınmasına göre yorumlanır, küçülür ve değişir. Toplu eğitim hafızasını oluştururken benzer projelerden yararlanan kişinin kendi çıkarından başka hiçbir değeri yoktur. Okuyan hesap yapar; Hesap yapan kişi aldatmacanın farkına varır. Ve şimdi çalışmaları zaten şüpheli hale geldi. Ama hıristan uzak, hikayeyi çıplak ve naif bir şekilde anlatan birinin çalışmasından şikayet edecek kimse yoktur. Büyük Arpinatlı Hatip'in emirlerini aklımızda tutmalıyız; böylece roman tarihin şerefine geri kazanır. Bize dünyanın kökeni hakkında kesin bilgiler vererek tarih yazan ilk kişi olan ve kendi milletlerinin en ilginç yıllıklarını paylaşarak birçok değerli insana örnek olan Musa'ya borçluyuz: ancak pek çok

gezginin de cesaretine de borçluyuz. Bazıları muazzam bir hain unsurun içinden geçmek için hayatlarını riske attılar; bazıları ulaşılmaz dağları aşmak için; ve vahşi canavarların ve zalim katillerin kurbanı olmak için sert bir çölün ortasında kendini açığa vuran; ve nihayet içgüdüsel olarak kendilerini katı, kültürsüz barbar uluslar arasına sokarak bize gelenekler, ayinler ve ürünler getirenler; bize iklimleri hakkında fikir verin; ve dünyanın en uzak diyarlarındaki meyvelerin, şifalı otların, hatta bitkilerin tadına bakalım. Her ne kadar bugün dünyanın yetenekli Avrupalı gezginlerimiz tarafından keşfedilmemiş ve ayrıntılı olarak anlatılmamış hiçbir köşesi olmadığını neredeyse açıkça söyleyebiliriz; ama herkes her şeyi gözlemleyemedi. Aslında Kürdistan bölgesiyle ilgili edebiyat cumhuriyetine çok az ve belirsiz haberler verdiler. Bu ülkenin uzaklığı, neredeyse erişilemez dağlık konumu, her türlü geçide kapalı; sakinlerin rustikliği; onları ticaretin düşmanı haline getiren sıkıcı hareketsizlikleri; Doğası gereği huysuz, eğitimi batıl inançlı, mesleği hırsız, doğası gereği cahil ve dini açıdan haklarını kıskanan Kürt, kendisini neredeyse apaçık bir çileyle karşı karşıya bırakmamak için kendisini ziyaret etmek isteyen her Avrupalıyı korkutuyor. Ah, Avrupalı Krallarımızdan biri, o bereketli bölgelere gidip oraları işgal etme konusundaki yüce içgüdüüne gücenseydi, o zavallı yaratıklara, tüm Avrupa'ya ve insanlığa ne gibi avantajlar sağlamazdı! Dünyanın varlıklı bir bölgesinde yeni koloniler kurulabilir ve bir Agesilaus, bir İskender, bir Sezar ve daha birçok yiğit komutan gibi onun adı ölümsüzleştirilebilir. O zaman Avrupa'nın sadece sanatta değil, aynı zamanda değerli mallarda da zengin ve gelişen olduğu görülecektir. 1802 yılında Mezopotamya ve Kürdistan'da havarisel vali olarak Propaganda yoluyla mutlu bir şekilde hüküm süren VII. Pius Hazretleri'nin emriyle yaptığım Asya seferim, bana bu büyük bölgede kendimi tanıtmaya fırsatı verdi. Öğrendiğim dil, atandığım kutsal hizmeti yerine getirmem için uygundu; kafirlerden şüphelenen bir milletin dikkatini çekmemek için bir hile olarak uygulamak zorunda kaldığım tıp; ve son olarak, kendi egemenliklerinin en zor ve ilginç meselelerinde bana nezaketle tavsiyelerde bulunan Musul ve Amadia'lı iki Başçı'nın (Sancak beyleri) dehasında karşılaştığım olumlu kader, araştırmamı kolaylaştırdı ve onların tanık olmak için kendilerine açtıkları görme ve duymama erişim vermelidir. Bu eserin yayımlanmasından sonra Dağın en büyük kısmında keşfedilmemiş hiçbir izin kalmadığını da söyleyebiliriz. Başka bir işe yaramasa da, büyük Kürt ülkesi hakkında kesin bilgi veremeyen Avrupalı seyyahların her türlü kusurunu ortadan kaldırmıştır. Türklerin bulunduğu yerlerde dağınık halde çeşitli mezhepler bulunmaktadır ve bunlar farklı türdendir. Bazıları şehirlerde yaşıyor; Araplar, Türkmenler ve Waabiler gibi diğerleri gezgindir; diğerleri Kürt ve bunların arasında hayvancılık ve tarımla uğraşanlar var; Millj, Resciavat, Mandollj ve Lazidj gibi diğerleri gezgin hırsızlardır; putperest olan; diğerlerine Şemsist (Şamanist?) denir ve onlar da Putperesttir, ama görünüşe göre Hristiyanlardır. Ayrıca S. Giambattista Hristiyanları olarak başka bir isimle anılan Sabiiler de vardır. Ayrıca Katolik Hristiyanlar, Nasturiler, Yakubiler ve çok sayıda Yahudi de bulunmaktadır. Oradaki örf ve adetleri aynen uyguladım ve milletime örnek olması açısından her şeyi sadakatle not ettim. Yeni şeyler yazmadığımı biliyorum; Çünkü Kürdistan'la ilgili olarak, kendisi de bir Dominikli, Apostolik Misyoner olan Peder Maurizio Garzoni, kısa süre içinde ziyaret ettiğim bu yerlerdeydi ve Müslüman olarak geçmiş çeşitli Avrupalılara bazı eskizler vermişti.

Peder Maurizio Garzoni Kurda dili eserinde : Irak tarafındakilere Sorani ,Türklerin tarafındakilere Babani denir. Bunlara sorulduğunda kendilerine biz Karaca oğullarıyız derler Sayfa 4.

İran'a ya da Hint Adaları'na giden gezginler belki de diğer yedisi hakkında iyi şeyler yazmış olacaklardır. İran'dan dönen, Musul'dan geçen ve birkaç günlüğüne evimi onurlandırmaktan mutluluk duyan bilgin Mösyö Cardane, böylesine asil bir bağlılığın etkisi altındaydı. Bu sırada

benden, çeşitli vesilelerle toplayıp bana getirdiğimi bildiği Kürdistan hakkında kesin bilgiler yazmamı istedi. Mösyö Giuseppe Rousseau'nun Fransız milleti Halep'in Bağdat'taki konsolosu olarak görev yaptığı pasajdaki bilgili yazılarını Kürtçe bilgilerle zenginleştirmek de aynı derecede ilgimi çekti. Bu iki bilim adamı Kürdistan'ı hiç görmemiş ve çalışma yapma imkanına sahip olmamıştır. Seyahatleri hakkında yazmak istediler; ama okuyuculara borçlu olduklarına inanıyorlardı, bu da onları, izledikleri yolda sadece yanlarından geçtikleri bir ülkenin haberlerinden mahrum bırakıyordu. Artık o işi kendilerine mal etmek isteyeceklerine inanamıyorum; Ezop'un kargaları gibi bakılmalarına maruz kalmamak için. Kendileri tarafından tamamen bilinmeyen veya en azından onlarla uğraşma zevkine sahip olamayınca onları değiştirmek zorunda kalanlar tarafından değiştirilen bazı milletlerin samimi ve açık bir tarihini sunarak millete faydalı olacağıma inanıyordum. Normalde Doğulu olan aptal ve yalancı insanlara iman verdim. Bunu okuma zahmetine katlanan kişi hoşgörülü olursa ve benim yazmaya giriştiğim aynı sevgiyle onu almaktan memnuniyet duyarsa, fazlasıyla ödüllendirileceğim.

(1)

S T O R I A
DELLA
REGIONE DEL KURDISTAN
E DELLE
SETTE DI RELIGIONE IVI ESISTENTI.

C A P I T O L O I.

*In cui si contiene la descrizione del
Kurdistan, sua situazione, estensione,
e dominio.*

A R T I C O L O U N I C O.

IL Kurdistan, o sia Regione de'Kurdi, è situato tra i confini della Mesopotamia, e quelli della Persia. La sua estensione, ad un di presso, ha trenta giorni di lunghezza e dodici in circa di larghezza. È indipendente dall'impero Ottomano.

KÜRDİSTAN BÖLGESİNİN TARİHİ VE BURADA MEVCUT DİN MEZHEPLERİ.

BÖLÜM I.

Kürdistan'ın tanımını, durumunu, uzantısını ve hakimiyetini içerir.

Benzersiz öge.

Kürdistan veya Kürt Bölgesi, Mezopotamya ile İran sınırları arasında yer almaktadır. Uzantısı yaklaşık otuz gün uzunluğunda ve yaklaşık on iki gün genişliğindedir. Osmanlı'dan bağımsızdır. Üzerinden geçen dağlar Tauro (Toros) Dağı'na aittir. Meyveler, pirinç, susam,

sumak, tütün ve iyi otlaklarla verimli, görkemli vadiler oluşturan çok yüksek dağlardır. Dağlardan büyük miktarlarda horoz (?) toplanıp Avrupa'ya taşınıyor. Bu dağlarda karacalar, yaban domuzları, porsuklar, karpiller, erkekleri çok büyük boynuzlara sahip yaban keçileri (Şekil IV'te görüldüğü gibi), ayılar, kaplanlar, çok sayıda ürerler, kurtlar, tilkiler; ve aralarında sayısız keklik ve keklığın görüldüğü çeşitli zarif kuşlar. Görünüşe göre bu dağlar başka şifalı bitkiler ve ilaçlar üretmiyor. Çeşitli şekillerde kendi dillerinde Ghiabanok olarak sunulan Baaralar (Baharatlar) da görülür; ve kokusu kendi dillerinde Sciabo adını verdikleri Aloe ağacının kokusuna benzeyen küçük bir bitki. İklim soğuk ve serttir. Karların tüm yıl boyunca üzerlerinde kaldığı dağlar var. Yağmurlar neredeyse sürekli. O dağların yarıklarından geçen rüzgarlar korkunç bir ısıklık sesi çıkarır. Dondurucu don, o zorlu taşların üzerinden yuvarlanma riski olmadan adım atmanıza izin vermiyor. Yaz çok sıcak. Güneş o taşları o kadar ısıtır ki yakar. Kürtlerin hemen hepsi cahildir, aylaktır, uyuşuktur, inatçıdır, hain çobandır, sözleşmelerinde ve yeminlerinde sahtekârdır. Sanki bir ara sıraymış gibi küfürleri var. Fırsat her ortaya çıktığında vahşilerin yemek yemesinden daha kötüsü. Tereyağlı ve mideyi ağırlaştıran her şeyi severler. Çoğu hırsız ve görünüşe bakılırsa bundan başka meslek bilmiyorlar. Ancak kavgalarda cesurdurlar, risklidirler ve çok güçlü bir yapıya sahiptirler. Ciddi ve desteklenen insanlara saygı duyarlar; çünkü çok kıskanıyorlar. Basit çamurdan başka fabrikayı tanımazlar. ("fabbrica") Toprakta başka geçim kaynağı bilmezler Odalarının hepsi kirli, kötü biçimli, karanlık, alçak, düzensiz ve simetrisiz. Hristiyanlar, Yahudiler, Yezidiler onların kölesi olarak tanınıyor; yani her birinin kendi efendisi vardır. Bascia, (Başsa) Müslümanlarından birine bir hediye vermek istediğinde, ona bir veya daha fazla kişiyi veya bu insanların ailelerinin tamamını görevlendirir; ve daha sonra bunları alıp götürmek veya değiştirmek ona kalmıştır. Patronlar bu kişilerden, kayıplar ve işlerin yanı sıra istedikleri kadar para da alıyorlar. Bu insanlar daha sonra sahipleri tarafından başkalarına bağışlanıyor veya satılıyor.

Bascia bir Genel Validen başka bir şey değil. Yöneten eyalet tarafından bu şekilde tanınabilmesi için yalnızca lord tarafından seçilmesi yeterli değildir; ama aynı zamanda onlardan kürk mantolu bir ferman da alması gerekiyor. Daha sonra vezir yapılırsa üç kuyruklu ilan edilir; ve sonra ona, kürkünün içini ve dışını kaplaması gereken bir kürk manto gönderilir. Bu durumda kendisine yine de savaşa giderken sancak olarak kaldırmak zorunda olduğu üç uzun beyaz at kuyruğu gönderilir. Bu bascia, çok az konuda padişahlarına güvenen tam yetkili hükümdarlardır. Kürtler gibi bağımsız olanların izin hakkı yok; ama çoğu bunu gasp ediyor. Daha sonra korunmak için büyük paralarla komşularının büyük lordunun bir hizmetkarına kürk giydirmeye çalışırlar. Onlar iyi binicilerdir ve Arap atları ateşliyse, Baban ve Soran'ın atları daha da güçlü ve parkurda çok hızlıdır. Kürdistan'ın bu iki vilayeti kadar ata binmeyi bu kadar iyi bilen bir millet yoktur. Ovalarda koşarken, dağlara inip çıkarken şimşek gibi görünür.

İKİNCİ BÖLÜM

Baban Beyleri Hakkındadır

Güzel konuşan tarihçiler ve güzel yazan incelemeci rivayetçilerce de açıkça bilindiği gibi, Baban hükümdarları, Kürdistan hükümdarları arasında büyük ihtişam ve kuvvetleriyle, taraftar ve hizmetçilerinin çokluğuyla ün yapmışlardır. Ne var ki, bu ailenin Hükümetinin günleri, aşağıda da anlatacağımız gibi, lakabı, «Babanî» sözcüğünün yanlış şekli olan Pir Budak Bebeî'ye ve kardeşine ulaş-

(357) Murad III. (M.E.B.)

● 313 ●

makla ve bunların soylarının kesilmesiyle sona erdi; bu ailenin Hükümeti, hizmetçilerine ve adamlarına geçti ve onlardan, hükümdarlık görevini ve başkanlık işlerini eline alabilecek kimse kalmadı.

BÖLÜM II

Kürdistan beyliklerinden ve egemenliklerinden.

Kürdistan yedi vilayete veya Müslüman prensliğine bölünmüştür; yani Bitlis, Agari (ayrıca Sciamhò olarak da bilinir), Botan, Badinan, Soran, Babân, Karacaoğlan ve hepsi büyük lord dan bağımsızdır.

meldir. Öte yandan Çemişkezek hükümdarlarının adları da, onların Türklerin çocuklarından ve torunlarından olduklarını kanıtlar; çünkü adlarının hiç bir vesileyle Arap ve Kürt adlarıyla ilgisi yoktur; Arap ve Kürt adlarına hiç de benzemez.

● 190 ●

bir kısmı eyaletlerde bağımsız yönetici oldu. Ülkeleri ise genişlik ve önem bakımından, uzak yakın herkesçe «Kürdistan» özel adıyla tanındı; öyle ki, berat ve emirnamelerde ve diğer Sultanlık belgelerinde bu ad geçtiği zaman, yalnız bu önemli vilayet anlaşılır; ayrıca Kürtler arasında «Kürdistan» sözcüğü geçtikçe, bundan yalnız Çemişkezek Vilayeti kastedilir.

Bunun zamanında ise İran'da saltanat Bayındırlı Hasan Bey'e⁽²²⁷⁾ geçti. Bu Hasan Bey ise gayretini, Kürdistan beylerinin ve köklü ailelerinin, özellikle bunlardan Karakoyunlu ailesi sultanlarıyla eskiden dostluk kurmuş ve anlaşmış olanların köklerini kazımaya yöneltti. Bu cüm-

Avity , Pierre d' 1573-1635 seyahatnamesinde Kürtlerin ülkesi de yaşayanların Aladul veya Dulkadiroğulları olduğunu yazar.

Il est aussi Souverain de la plus grande partie des Arabies , & possédoit avant les conquêtes que le Roy de Perse a faites depuis l'an mil six cent vingt-deux , la plus-part de la Grande Armenie , ou Turcomanie , l'Aladule , ou le Dulkadir , le pays des Curdes , la Mesopotamie entiere , & partie de l'Assyrie. Le Mercure François nous rapporte aussi que quelques Princes des Mingreliens , & Georgiens , enuoyèrent leurs Ambassadeurs à Constantinople pour le recognoistre.

İlk makale.

Bitlis prensliğinden.

Bu beylik, başkentinin tüm eyalete adını veren Bitlis olması nedeniyle pek dikkat çekici değildir. Ve eğer bazıları ona tüm Kürdistan'ın başkenti adını vermekten memnunsa, burası vasat bir güzellik ve ticarete sahip olarak kabul edilebilir. Ama Kürdistan'ın tamamının kendi Bey'ine bağlı olduğu yanlıdır. Çünkü Kürdistan'ın yedi prensliği de birbirinden bağımsızdır. Çok güzel ve güçlü bir şehir olup, Doğu'nun hemen hemen bütün milletleriyle ticareti sürdürmektedir. Ana ticareti köle ticaretidir; çünkü Gürcistan'dan çalınan oğlanlar ve genç kızlar oraya getiriliyor. Orada, alıcının çıplak erkek veya kadın köleyi gözlemlemesine izin verilen bir Kan'da satışa sunuluyorlar. Türkler var, Hristiyanlar var; ancak ikincisi daha fazla sayıdadır ve hepsi Ermenilerdir, bunların çok azı Katoliktir. Şehir ticaret açısından zengindir. Bendamahî Nehri tarafından yıkanır. Hava çok nemli ve yollar pek iyi değil.

Kan, yabancı esnafın mallarıyla birlikte yaşadığı büyük, kapalı bir kulübedir.

Gündelik dil Kürtçedir; ama aynı zamanda Türkçe ve Farsça da konuşuyorlar. Bey veya valisi Mettellein (Meteler?) unvanına sahiptir. Bu adam ya kibirle hareket ediyor ya da bazen Diyarbekir Basciası, bazen de İran Şahı tarafından giyiniyor; çünkü o dönemde daha güçlü gördüğü komşusundan daima koruma arar. Sakinleri kaba ve gururludur. Doğu'nun çeşitli yerlerinden birkaç yıldır buraya yerleşmek için gelen çeşitli esnafın yanı sıra, yaklaşık elli bin kişiyi oluşturuyor.

Madde II

Agari veya Sciambò prensliğinden.

Sciambò olarak da bilinen Agari prensliği büyük ama mutsuz bir duruma sahip. Kötü bir ticaret sayesinde bazı avantajlar elde ettiği İran ile kuzeyde sınır komşusudur. Dağları Kürdistan'ın en ulaşılmaz dağlarıdır; Bu bölgedeki en kaba, en aptal ve en sefil insanlar Agarini'lerdir. Şehzade Bey adını taşıyor. Bunlar, Badinan'dakiler (Badikan Aşireti) gibi, daha sonra söyleyeceğimiz gibi, Bağdat Halifelerinden kalma eski bir kökene sahip olmakla övünürler. Her ne kadar hükümdar olmakla övünse de, bulunduğu devletlerin bireyleri üzerinde neredeyse hiçbir şey yapamaz. Bunların neredeyse tamamı Nasturi; ama o kadar aptal ki, onların rahipleri sıradan ayinleri tek başına zar zor okuyabiliyor, ancak anlayamıyorlar. Ama cehalet içinde yaşamakta o kadar inatçıdırlar ki, eğitim alamama korkusuyla Avrupalılara karşı amansız bir nefret beslerler, içlerinden biri aralarına gelse onu parçalara ayırırlar. Bu beylik, Türklerin yanı sıra, gururlu, inatçı ve kaprisli yapıları nedeniyle Bey'in çok az yararlandığı veya hiç yararlanamadığı on sekiz bin Nasturi köyünü içermektedir.

Bey Arapça ve Kürtçe'de aynı şekilde söyleniyor. Çöl Arapları ya da gezginler, Bey'in K'yi her zaman C'ye çevirdiğini söylüyor. (Bek, Bec) Türkçede Bey diyorlar. Bascia'nın oğullarına ve en yüksek kürenin lordlarına verilen bir unvandır. (Bacia ,Paşa, Başa)

Rahipleri her zaman tüfekler, süngüler, kılıçlar ve tabancalarla silahlandırılmıştır; bu yüzden bazen kiliseye gittiklerinde kutsal yer bir nöbetçi kulübesi gibi görünüyor. Komşu köylerdeki Türklerle veya diğer Hristiyanlarla yaptıkları savaşlarda kendilerini lider durumuna getiriyorlar, öldürüyorlar, yaralıyorlar, her türlü zulmü, usulsüzlüğü, aforozu yapıyorlar. Aralarında Tiarj (Tiari) adı verilen on beş köyden oluşan çok sayıda soy vardır. O kadar güçlüdür ki prensine isyan etmiş ve kendi kendini yönetmektedir. Bey ona ne kadar boyun eğdirmeye çalışsa da her zaman en kötüsüyle karşılaştı. Bu işi bırakalı uzun yıllar oldu. Bek'in bazı komşularıyla savaşması gerekiyorsa asker sahibi olmak için Tiarj'a dua etmesi gerekir. Bey'in ganimetlerine ve vaatlerine kapılan bu insanlar, kolaylıkla ona yardım etmeye katılırlar. Bu prensliğin sakinlerinin hepsi iyi biçimli, güzel renkli, güçlü ve cesurdur. Kısmen deneyimsizlik nedeniyle dağlarda çok az tarım yapılıyor; aylaklık için ayrılır; kısmen çoğunun kısır veya vahşi olmasından kaynaklanmaktadır. Başkenti Giulamerktir. Bu şehir gururu hak edecek hiçbir şey sunmuyor. Sokaklar, evler, kamu binaları, her şey kirli, sıkışık ve pis. İran ve diğer yakın yerlerle yürüttüğü küçük ticaret, ona en gerekli şeyleri bir şekilde sağlıyor. Sanatlar ve ürünler Kürdistan'ın diğer yerlerindekiyle hemen hemen aynı. Yaklaşık altı bin ruh yapar. Ne bu şehirde ne de prensliğin tamamında Katolik Hristiyanlar bulunmuyor; ama sayıları Türklerin üçte ikisinden fazla olan tüm Nasturiler. Onun kabileleri. Tiarj, Gelbi, Tecobbi, Basi, Saranheli, Pignanisci, Artosci, Zoitek, Marunisi, Manteka, Agi-Manda, Kakuni, Sciek-Aki, Celi, Berovari-Giori.

Madde III.

Botan prensliğinden.

Bazıları tarafından Botanilerin kadim krallığı olduğuna inanılan Botan, aynı zamanda oldukça sefil bir beyliktir. Ancak şifalı bitkilerde durum böyle değildir; ancak burası bir botanik bahçesi olduğundan, adın bu araziye uyarlanmış olduğu görülüyor. Burada kendi dillerinde Mast denilen buruk süt, tereyağı, pirinç, mercimek, biraz buğday, arpa, elma ve birkaç meyveden başka yiyecekler hakkında hiçbir fikrimiz yok. Binaları çamurdan yapılmış ve çatıları toprakla kaplı dallardan oluşuyor; böylece yağmur yağdığında su odalara nüfuz eder ve sular altında kalır. Bunu en iyi şekilde önlemek için, bir adamın çatıya tırmanması ve yaklaşık üç avuç içi uzunluğunda büyük, sert silindirik bir taşı çatının üzerine yuvarlaması gerekir; böylece toprağa baskı yaparak suyun nüfuz etmesini engeller.

Mast, bazı ekşi otlarla kaynatılan süte denir. Kürtlerin hatta beylerin bile sıradan yemeğidir. Leben olarak adlandırılan üç Arabistan'da da yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yemeğin saçma tadı, iyi peynir yapma sanatının orada tanıtılmasını engelliyor. Onu birkaç gün saklıyorlar; ve ayrıca onu yolculuklarda eyerden astıkları kanvas bir çanta veya paket içinde taşırlar; böylece peynir altı suyu geliştikçe Direk biraz sert kalır.

Beyler bu adamı her yağmur yağdığında terasta kalması için hapsediyorlar; ve eğer kar yağarsa karı atmak için. Bu üretim şekli Kürdistan'ın neredeyse tamamında evrenseldir. Yatakları mat veya halıdır. Çok az beyefendinin bugün bir yerde, yarın başka bir yerde yere attığı şilteleri vardır.

şilte : üstünde yatılmak, oturulmak için yapılmış, içi yün, pamuk, tüy ya da benzeri bir maddeyle doldurulmuş döşek.

Başkentine ada anlamına gelen Gezira adı veriliyor ve aslında bu şehrin tamamı Hezzel Nehri ile çevrili. Birkaç Yahudi ve birkaç Hristiyanla binden fazla ruh oluşmaz. Sefil bir şehir, nehrin ve kervanların avantajı olmasaydı daha da kötü olurdu.

Bu şehrin adı genelde Musul'dur ama asıl adı Muassel'dir, yani ikisi de ben anlamına gelir; Ulaşmış. Hatta Yüce Rabbin gönderdiği fermanlarda Muassel yazıyor. Türkler, peygamberlerinin buraya gelmesini isterler, sonra da ona Muassel ya da Musul adını verirler.

İlki ona fayda sağlar; Çünkü Musul'a doğru akarak, dağlarından elde ettiği odunu, biraz elma ve tereyağıyla birlikte satışa çıkarıyor.

Bunun kanıtı olarak bu şehirde bulunan en yüksek minar veya kuleyi görebilirsiniz; bu biraz kavisli; bu nedenle Türkler, Muhammed'in gelişi üzerine kulenin onu selamlamak için eğildiğini ve peygamberin anısına bu şekilde kaldığını söylerler. Anıtlardan Musul'un daha önce Dicle Nehri ile Ninova'dan ayrılmış bir köy olduğunu öğreniyoruz. Nehrin batı kısmına doğru yer almaktadır. Coğrafyacılar Musul'un antik Ninova'nın kalıntıları üzerine kurulduğuna inanıyor. Bu ifadeyi doğrulamak için hem şehirde hem de batıya doğru çok sayıda araştırma yaptım ve onun böyle bir görüşe sahip olduğuna dair hiçbir işaret bulamadım. Ancak doğuya doğru veya nehrin ötesinde kazı yapıldığında çok sayıda antik Yunan, Roma ve Arap kalıntıları bulunur. Halen gözyaşı kapları, kandiller, idoller, işlemeli taşlar ve mermer sütunlar bulunmaktadır. Hakimiyeti batı tarafında kendisine yedi saat uzaklıktaki İſchi-Musul denilen bir yerden başlar ve doğuda, öğle vakti Zaab nehrinde ve doğu yakasında Alkuş denilen köyde veya eski Elcese köyünde sona erer. Nahum peygamberin evi, mezarının bugün hala mevcut olduğu yer; kuzeyde ise sekiz saatlik uzaklıktaki Kürdistan ile komşudur. Bütün durumu 17 saatten fazla sürmez. Mezopotamya'da bulunur. Hakimiyeti altında çok fazla köy yok; Ancak doğuya doğru Maklub adı verilen, her biri birkaç Türk kulübesinden oluşan yaklaşık yüz küçük köyden oluşan küçük bir vilayete sahiptir. Daha sonra altısı Keldani Katolik olan dokuz Hristiyan köyü vardır: Telkêf, Batnâi, Karamlê, Telêskof, Bakofa ve Alkuş ve biri Katolik olan Karakoş adında üç Suriyeli, diğer ikisi karışık Katolik ve kafirler, yani Bazân ve Bascica vardır. Bu küçük eyalette, ilk Hristiyan Nasturi kafir olan Aldelgelil ailesi hakimdir; Simon Safa kilisesinin kapalı alanı içindeki mezarı bu aile tarafından otuz yıl önce misyoner babalarımıza bağışlanmıştır. Bütün Musul Baschileri bu soydan gelir. Oraya bir Bascia daha gönderilirse ya onu öldürürler ya da hemen oradan ayrılmaya zorlarlar.

İkincisinden kâr ediyorlar; çünkü ıssız yol hırsızlarla dolunca Gezira'dan geçiyorlar; yani bu yolculara kalacak yer ve yiyecek vererek bir şeyler kazanıyorlar. Ancak bu koşullar altında en büyük ilgi, her meblağdan keyfine göre zorla bir vergi toplayan Bey'dir.

Musul Bascia'sı genellikle, büyük gücünden korktuğu için bazen onun ipuçlarına güvenmek zorunda kalan Bağdat Veziri tarafından teklif edilir. Şehir, geniş Mezopotamya çölünün ortasında, yumuşak bir yamaçta yer almaktadır. Doğu tarafı Dicle Nehri tarafından yıkanmaktadır. Çok az değeri olan bir kalesi var. Onu çevreleyen duvarlar ve hendekler, kuşatma ve 40 günlük bataryadan sonra, ünlü Thamas Gulikan'ın boşuna burayı işgal etmeye çalıştığı 1741'deki kadar dayanıklı değil artık. Ve Levantenlerin sanatsız sıradan zevki üzerine inşa edildi. Evler sadece sıva ve diğer fabrikalarda kullanılmış eski taşbinalardan oluşuyor. Bu nedenle çok kısa sürelidirler ve tehlikelidirler. Sokaklar da çok dar, engebeli ve kirli; çünkü köpekleri, kedileri ve diğer ölü hayvanları oraya atıyorlar, buna rağmen hava fena değil. Veba burada nadiren duyulur. Bu ülkede hakim olan sanat, çeşitli renklerle belirsiz desenler verebildikleri tuval çalışmalarıdır. Ancak adını bu şehirden alan o çok güzel tuvalerin sanatı kaybolmuştur.

Bu Vali Bek unvanına sahiptir. Günümüzün adı Coggiur (Koçkur) Bey'dir. Osmalla elbisesi; ya da şehirdeyken Konstantinopolis'te ya da bir görevdeyken.

Çevresindeki topraklar oldukça verimlidir; ama ya bakım yapılmıyor ya da kötü yetiştiriliyor. Ürettikleri fıstık, pamuk, karpuz, salatalık, pazı, lahana, şalgam, yaban havucu olup, nisan ve mayıs aylarında sadece marul bulunur. Şehir yedi kabileye veya gruba bölünmüştür ve her birinin kendi Angeri'si (Ançeri veya yeni çeri) veya şefi vardır ve öyledir. I Ghermedi (iyi görmedi) , Sexenalti, (Seksenaltı) Oningi, (onuncu) Ottosbir (otuzbir) Alixecchis (ellisekiz) Alicchi (elli iki) ve Sesambesc (seksenbeş). Bu ülkenin erkekleri genellikle iyi görünüşlüdür; ama kadınların çok az değeri var. Türklerin çoğu çekici ve iyi huyludur; ama Hristiyanlar iyi değil. Mayıs ayından ekim ayına kadar sıcaklık çok aşırıdır. Bu aylarda ne çiy ne de yağmur yağar; bu nedenle hepsi teraslarda uyuyor. Mart, Nisan, Ekim ve Kasım aylarında ya avluların ortasında ya da kemerlerin altında uyurlar. Diğer kış ayları çok sert geçmez. Sadece şehirde 5000 var. Hristiyanlar; Bunların 4000'i Katolik, geri kalanı Yakubi Eutychian'dır ve hepsi işçi veya küçük esnaftır.

Osmalla elbisesi; ya da şehirdeyken Konstantinopolis'te ya da bazı önemli görevlerde.

Orada bir Keldani başpiskoposu ve değeri kafir olan iki Süryani Katolik piskopos yaşıyor. Bu piskoposlarda ve tüm din adamlarında hüküm süren cehalet hem dehşete hem de öfkeye neden oluyor. İnançsızdırlar, eş anlamlıdırlar, uyumsuzdurlar, serttirler, kibirli ve kincidirler. Üçü Sire olmak üzere 13 kilise bulunmaktadır; ikisi S. Maria unvanını taşıyor ve biri şehirde, diğeri dışarıda; üçüncüsünün adı Havari Aziz Thomas'tır. Dokuz Keldani vardır: Meschenta, Scimun Safa, S. Giorgio , S. Maria SS. Audien, Pythion; diğer dördü tek bir muhafaza içindedir; bu nedenle dört kiliseye adı verildi; ve ben öyleyim. S. Ciriaco, S. Giovanni, S. Isaja ve S. Giorgio. Diğer kilise ise evimizdeki S. Maria delle Grazie isimli kilisedir. Ticaretin yoğun olduğu bir şehir. Yirmi bir hamam, yirmi dört cami, yirmi bir Kan ve on yedi devlet okulu var. 1200'e kadar savaşıcıyı donatabilir. Yedi saatlik devre var. Yaklaşık iki yüz elli bin ruh eder. Şimdiki Bascia üç kuyruklu vezirdir ve adı Soliman Bascia'nın oğlu Hammed Bascia'dır.

Ancak Kàu'yu yönetmesine asla izin verilmedi; ama bunun yerine bütün Kürt beyefendileri gibi kuşak takıyor; pantolon yerine Beyliği'nin tüm iç çamaşırları gibi geniş ve uzun iç çamaşırları giyiyor. Kabileleri : Gârçsa (Garksa) , Kalhòki (Kaloki) , Arùhi (Aruay) , Scufa (Sıkufa) , Gira (Cira) , Alià (Aliya) , Agi-Alià (Hacı Aliya) , Tufka (Tafka) , Nusa (Nuza) , Karà (Kara-Siyah) , Slupi (Zılupi) , Sciarnàhhi (Şarnahi) , Sceldi (Şeldi) , Koi (Koy) , Mira (Mira) , Arunà (Aruna) , Assenà (Asena) , Mama (Mama) , Abbassà (Abassa-Abaza) , Avveri (Avveri-Averi) , ve Agi-Bairà (Hacı Bayrak). Bu aşiretlerin reisleri Bey tarafından seçilir. Dominikli havarisel misyoner Napolili Babamız Vincenzo Ruvo, 1785 yılında bu şehirde öldürüldü. Bey'in kardeşini tedavi etmek için oraya çağrıldı.

Kàu, Türklerin Konstantinopolis'te genellikle giydiği türbandır; ve taşrada Büyük Rab'bin hizmetinde çalışanlar. Ve yuvarlak bir şapkanın sapı gibi uzun ve geniş; çizgilidir ve alnına doğru beyaz bir bantla örtülmüştür.

Hasta adamı hayatının son evrelerinde buldu. Bununla ilgilenmeyi reddetti. Bey, kendisine ilaç vermeyi reddetmesi halinde onu öldürmekle tehdit etti. Bu milletin kararlı ve gururlu doğası Ruvo tarafından iyi biliniyordu; dolayısıyla kendisini en korkunç yol ayırımında gördü. Bir partiye bağlı kalmak zorundaydık. Ona Bek'in evinde bulunan bir kaşık dolusu elma reçeli ısmarladı; Çünkü Kürtler bunu kahvaltılarında çok tüketiyor. Bir köle onu beslerken hasta adam öldü. Bu, doktoru suçlamak için yeterliydi. Onu orada yirmi iki hançer darbesiyle öldürüp nehre attılar.

Dominikli Misyoner Babalar, bölge sakinlerinin yararına olan bazı sanatlarda uzman olduklarını göstermeden bu bölgelere giremezler. Avrupa tıbbi orada her Türk beyefendisinin kabul ettiği tek tıp olarak görülüyor.

Peder Ruvo, zaten ölmekte olan birinin ölümünden sorumlu tutulduğu için öldürüldüyse; Öte yandan, tamamen kör olan Slupi'li Ağa'yı iyileştirdikten sonra, o beylikteyken kendimi daha kritik durumların içinde buldum; eğer ilahi takdir beni bundan olağanüstü bir şekilde kurtarmamış olsaydı. Gezira'dan sekiz saat uzakta, kuzeye doğru Ekmül adında büyük bir dağ görebilirsiniz; burada daha önce Keldani keşişlerin yaşadığı Mar Aurel adında ıssız eski bir manastır vardır. O güzel insanlar, manastırın bulunduğu o yüksek dağın doruklarına Türklerin çıkamayacağını söylüyorlar; Çünkü oraya varır varmaz görünmez bir el tarafından hissedilir bir şok hissediler ve korkudan sarsılarak yere düşerler. Onları bu özel inançlarıyla baş başa bırakalım.

Doğuda milden haberleri yok; bu yüzden bir yerden diğerine olan mesafeyi saatlerle sayarlar..

Ancak aşağıdaki devasa hatayı kabul edemeyiz. Gezira'nın doğu kısmına doğru yaklaşık üç buçuk saat uzaklıkta, bazılarının Giudi, Yahudi anlamına gelen Giudi adını verdiği muazzam yükseklikte bir dağ yükseliyor; diğerleri ona kendi dillerinde Köpek Gülleri anlamına gelen Giuri adını verir. (Cudi?) Bu akılsız Kürtler, Nuh'un gemisinin durduğu dağın burası olduğunu iddia ediyor ve kutsal kitaplara rağmen bu dağın ihtişamını Ermenistan'daki Ağrı Dağı ile karşılaştırıyorlar. Bunu kanıtlamak için hiç düşünmeden üst kısmında pembe tahtalar ve paslı çiviler olduğunu iddia ederler. Çok kolay. Ancak çivi işleme sanatının tufan öncesinde hâlâ icat edilip edilmediğini gösterme zahmetine girmiyorlar; ve gemiyi oluşturan masaların yüzyıllar boyunca bu sert iklimin zorlu şartlarına dayanıp dayanamayacağı. Bu dağ, temmuz ve ağustos aylarında bile her zaman karla kaplı olduğundan, büyük zorluklarla aşılabilmektedir. Üzerinde hoş kokularıyla adeta büyüleyen aromatik bitkiler ve güzel çiçeklerle bezeli geniş ve güzel bir ova var. Siteyi muhteşem manzaralarla sunuyor. Oradaki ortam soğuk; ve dolu olduğu pınarlar neredeyse donmuş su veriyor.

Madde IV.

Badinan prensliğinden.

Badinan'ın baronluk diyebileceğimiz üç vilayeti vardır ve bunlar Sciosc, Akar ve Zacco'dur. Burada Bascia'nın oğulları, erkek kardeşleri veya en yakın akrabaları Mir unvanıyla vali yapılır.

Mir, Farsçadan alınmış bir isim ve onu genellikle bazı vilayetlerin valisine veriyorlar. Büyük lordlar işsiz olsalar bile bu unvanı kötüye kullanırlar; hatta bazen küçük çocuklarına bile veriyorlar.

Bu eyaletin Lordları Mir Seif-Din ailesindendir, bu da şu anlama gelir: İnanç Kılıcının Efendisi, onların eski bir akrabasından gelmektedir.

(" Le Nain de Tillemont, Louis-Sébastien (1637-1698). Auteur du texte. Vie de saint Louis, roi de France. Tome 2 / par Le Nain de Tillemont ; publiée pour la première fois d'après le manuscrit de la Bibliothèque royale, et accompagnée de notes et d'éclaircissements par J. de Gaulle. 1847-1851. Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France. William of Tire onun Türk mü yoksa Sarazen mi olduğunu açıkça belirtmiyor ve hatta sonraki yüzyılın bir yazarı bile kardeşinin oğlu Selahaddin'in Arap olduğunu ve Mısır krallığının yalnızca Araplardan Araplara geçtiğini söylüyor. Selahaddin'in kardeşi Seyfeddin'in refahının sona ermesinden sonra Türkler, Türkmenistan ve antik Ermenistan'ın bir parçası olan Kürdistan'dandılar: "Cordi "Rewadien Regione Dovin." Sayfa 196,197. Revvadilerin Türk olduğunu belirten bu belgenin yanında : ") (İbnul Esir : "Şehîd Eymad ed-Dîn Zengi'nin şehzade oğulları yani Seyfed-Dîn, Nured-Dîn ve Kotb ed-Dîn'i düşündüğümde.. "Ak Sungurun soyundandır.)

TÜRKİYE
DİYANET
VAKFI

İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ

:SEYFEDDİN GAZİ I

سيف الدين الغازي

Seyfüddîn el-Gâzî b. İmâdiddîn Zengî b. Aksungur (ö. 544/1149)

Musul atabegi (1146-1149). 500 (1106-1107) yılında doğdu. Musul Atabegi I. İmâdüddin Zengî'nin büyük oğludur.

Badinan'ın tüm Başçıları bu soylu aileden geliyor. Liderleri Bascia veya o Eyaletin Mir Valisi tarafından seçilen sekiz Kabile vardır. Bu liderler kendi kabilelerinden alınmıştır: çok sayıda bir soy olan Berovarj, Zibarj, Mesurj, Düsteki, Silivanj, Sentj, Nervej ve hepsinin Sciek-Kan Lazidj olduğudur. Hala Nalkur'u elinde tutuyor, eh, bu çok dikkate değer bir mülk. Badinan'ın başkenti çok dik bir dağın üzerinde bulunan Amadia'dır. Erişimi zorlaştıran ve engebeli hale getiren diğer çok yüksek dağlarla çevrilidir. Kale şeklindedir; ve site onu çok güçlü kılıyor. Pers Ak mancar (Mansur?)'in (Imaded-din'nin babası Türkmen Ak Sungur) oğlu Amad-Din Zengi tarafından Hêgira 537' (1143) de yaptırılmıştır; bu nedenle Amadia adı verilmiştir. Burada nasıl inşa edildiğini ve prenslerinin hangi soydan geldiğini anlatacağız.

Amad-Din'in Tarihi. (Diyarbakır)

Bağdat Perslerin eline geçince o şehrin halifesi Akmançar'ın oğulları buranın hakimiyetine karşı çıktılar.

Bazı Kürt uzmanlar Akmançar'ın (Ak Sungur) Bağdat'ı kuran Halife Abugiafar Almanzore'nin yakın akrabası olduğunu söylüyor.

Kardeşlerin en güçlüsü üstün kaldı ve diğerlerini öldürmeye çalıştı. Gruplar oluşturmak için tek gereken daha güçlü bir partidir. Zulme uğrayan üç kardeş, gaspçı ve yandaşlarından kendilerini kurtarmak için kaçtılar. Neredeyse erişilemez ve tecrit edilmiş bir yer olan yakındaki Kürdistan'ın engebeli dağları onlara güvenli bir sığınak sunuyordu. Birkaç çobanın yaşadığı küçük ve şekilsiz Asceb Kalesi'ni, onları herhangi bir aramadan saklamak için daha uygun buldular. Oraya yerleştiler. Bir süre sonra kardeşlerden biri bir kaşif olarak Bağdat'a yaklaşmak istedi ve ne yazık ki orada öldürüldü. Bir diğeri Sciambò'ya geçti ve orada Giulamerki inşa etti. Amed-Din adı verilen üçüncüsü, o zamanlar kendi adıyla Amadia olarak anılan Asheb kalesini büyütmek için kaldı. Bu iki beyliğin beyleri bugüne kadar kendilerini

akraba olarak görüyorlar ve öyle bir soylulukla övünüyorlar ki, kızlarını Musul'un Başçıları'yla evlendirmekten çekiniyorlar. Bu bilgiyi kısmen atalarının tarihinin tam bir derleyicisi olan Zibir Bascia olarak bilinen Amadia'nın şimdiki Bascia'sından aldım; ve bunların 12. yüzyılda gerçekleştiği anlaşılan antik anıtlarından ve atalarının mezar taşlarından başlıyor. Amadia çok güçlü bir şehir. Seven Visirri ve yakındaki diğer Başçı defalarca onu ele geçirmeye çalıştı, ancak işe yaramadı. Birkaç küçük topla ki onları oraya nasıl taşımış olmaları imkansız gibi görünüyor o güçlü Asya ordusuna karşı kendini savunabilir. Bu toplar şehre şimdiki Bascia'nın büyükbabası Baaran Bascia tarafından tanıtılmıştır. Badinan Bascia'sı ilk olarak Mir unvanını almış, bu unvanı ilk alan Baaran Bascia olmuştur. Baaran Bey'in hak iddia etmek için daha fazla nedeni olduğuna inandığı, zaten zorla Badinanlı Mir olmuş olan akrabalarından birinin öfkesinden kaçmak zorunda kalarak kendisini Konstantinopolis'e götürdü. Orada kendi lehine o kadar iyi savunma yapabildi ki, yüce Tanrı onu iki kuyruklu Bascia ilan etti. Bu kuyruklar sadece gaspçının değil, partisinin de kafasını korkutmaya yetiyordu. Yeni Bascia, Badinan eyaletlerine vardığında rakibi orayı terk edip kaçtı; böylece Baaran istediği mülkiyete hiçbir engel olmadan girmeyi başardı. Böylece ele geçirilen bu unvan artık babadan oğula geçiyor; ama büyük lordun herhangi bir nişanı veya imzası yok. Bascia padişahıdan bağımsızdır. Kibirden dolayı bunu tek başına yapar; ama her zaman Mir Seif-Din'in ailesinden olmalı. Daha sonra korumadan yararlanmak için bunu Bağdat Veziri'nden ister. Himayesinin bir işareti olarak ona bir kürk manto gönderdi. Hediye normalde o para biriminden üç yüz torbanın ödenmesiyle ödüllendirilir.

Türk borsası 500. plakalar ve plaka iki Napoliten boksördür; bu sayede 100 yerel düka oluşturur. Kürt plakası bir lusluk (luzluk) 'tır ve değeri yüz para veya sia tornese'dir; dolayısıyla Kürt plakası beş Napoliten pug oluşturuyor; ve kese iki yüz elli düka. Döviz kuru değiştiğinde lusluk (luzluk) da değişiyor, Kürt borsası da artıyor ya da azalıyor.

Onun alanı yaklaşık on iki günlük bir devreden oluşuyor ve bu devrenin çoğu kısır. Dört bin köyü var. Az miktarda meyve üretir; bol miktarda üzüm; yeterli pirinç; birçok "galloze" (horoz veya safran?) ; yemedikleri için yetiştirmedikleri birkaç patates; bol miktarda elma, balmumu ve aromatik bitkiler. Dağlarında çok gururlu yaban eşeklerini, neredeyse çok sayıda yaban keçisini ve enfes lezzetleri görebilirsiniz. Keklikler bol miktarda görülür ve büyük ve küçük olmak üzere iki çeşittir. Bu dağın dibinden çıkan pınarların suları biraz ağırdır. Hava da çok ciddi. Günlük yiyecekleri ekmekle yedikleri direk, peynir, elmadır; konserve elmalar ve elmanın içinde haşlanmış kabaklar; Yemek makalemizde bahsedeceğimiz Pilao ve Borgol (Tavuk bacaklı bulgur?). Burada küçük bir kumaş ve kil eserinden başka hiçbir sanat ya da endüstri gelişmemektedir. Her yerde bir aylıklık ve yoksulluk kokusu var. Aralarında yüzün biraz altında Katolik Hristiyanların bulunduğu yaklaşık üç bin ruhtan oluşuyor; bunlardan daha azı, 1807'de inanılmaz terler dökerek onları Katolikliğe döndürmeyi başardığım Nasturiler'dir. Ama ne! Öğle vakti kiliseye olan inançlarını alenen ilan ettiler, öğle yemeğinden sonra rahipleriyle birlikte sarhoş oldular ve üç saat sonra tekrar feragat ettiler. Sayıları seksen civarında Yahudi de var. Musul'a 27 saat uzaklıkta. Amadia'dan dört saat uzakta, tüm şehre hakim olan çok yüksek bir dağ var. Adı Sör Amadie, yani: Amadia'nın Başkanı. Hükümetin izin vermediği Yahudiler dışındaki tüm Amedliler, yılın dört ayı boyunca o yüksek dağın serin esintisinde kalmaya giderler; Çünkü etrafı yüksek dağlarla çevrili olan Amadia'da yazlar çok sıcak oluyor (Yörükler?). Ve burası gerçekten çok hoş bir yer. Tamamı, sulandığında çeşitli kristal kaynaklardan gelen şifalı bitkiler ve botanik bitkilerle işlenmiştir.

Bu siteyi okuyucuya anlatırken sessiz kalıyorum. Ama benim adıma konuşun, o Bascia'nın karısı Mira Gemila Kanem, beni o tatile beni de götürmeye davet ettiğinde bunu bana bu şekilde anlattı. "Gelin, doktorum, dedi bana, bu dostane zevkin sizi coşturduğu şeyin tadını

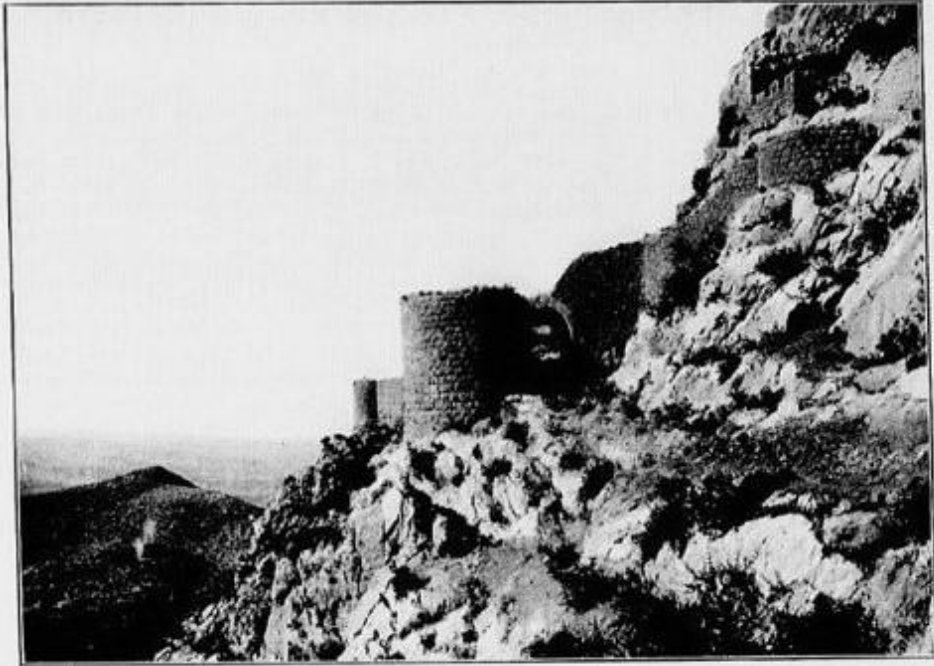
çıkarmak için. Orada, neşeli bir esintinin yumuşak nefesleriyle dalgalanan ve ortasında ses ve sakinlik veren parlak mizahları, kıvrımlı akıntıları tadacaksınız. ilgi çekici bitkisel karışımların taze ve hoş akışını göreceksiniz. Orada sizi altlarına uzanmaya davet eden hoş kokulu yapraklı bitkilerin hoş gölgelerini göreceksiniz. O narin otların güzel kokulu çiçeklerini en güzel kokularıyla çalan, yüksek ferah dağı dolduran, titreyen esintilerin tatlı havası, sen oraya dalıp gitsin, orada duyarlı olmayı öğrensin. Şimdiye kadar değilseniz, Masumlar için korku veya hassas bir şekilde düşünmeden, diğerine diğerine ifade eden bu mutlu küçük kuşların acınası ve dokunaklı şarkısı. Doktor! Yemin ederim ki, o nefret ettiğiniz Kürdistan'ı asla bilemezsiniz, yoksa o zaman anlarsınız."

Kanem, Bascia'nın Türk doğmuş olması koşuluyla yalnızca eşine verilen bir unvandır; kimse zaten döneke değil.

Bu sarp ve zorlu dağların arasında yer alan yer yeterince keyifli; ama bu bir Avrupalının sürprizini hak etmek için yeterli değil. Yalnızca Bascia kumarhanesi tamamen kumaştan yapılmış; diğer evler dallarla kaplı direklerden yapılmış. Yetişkinlerin oturma odasında, diğerleri gibi yaz aylarında dallarla tamamlanan bazı tamamlanmamış duvarlar vardır.

(Yörüklerin yazlaktaki çadırlarından bahsediyor.)

A chaque instant nous mettons pied à terre pour parcourir des taillis de lentisques qui recèlent peut-être dans leur mystère on ne sait quel trou, quel ruisseau caché, quel pont effondré. J'écarte avec les mains les branches fleuries de ces lentisques, car j'avance, pour ma part, avec une méfiance inquiète, m'attendant à mettre le pied sur quelque bête immonde, serpent, crapaud, et je maudis les voyages nocturnes qui vous réservent de pareilles traverses. Notre marche

FORTERESSE DE SIS. — D'APRÈS UNE PHOTOGRAPHIE DE M. ALFRED BOISSIER.

est égayée par les cris des chacals, très nombreux dans cette région, et par la vue, à droite et à gauche, de nombreux feux indiquant des campements de Yuruks. Cette plaine aride et déserte, de 65 kilomètres de longueur, qui sépare Sis d'Adana est, en effet, le séjour préféré de ces hordes turcomanes auxquelles se mêlent pas mal de Kurdes et que l'on désigne sous le nom de Yuruks, qui veut dire « marcheurs », c'est-à-dire « nomades ».

(Türkmen gezginleri olan bu Kürtler, kendilerini Yörükler olarak anıyorlar.) Mm B. Chantre. 1896-1898.

O dağdan akan sular çok bereketlidir. Her kulübede iki veya üç adet temiz, çok yıllık su deposu bulunur. Bunlar zemini çimenli hale getirir. Orada ağaçlar çok nadirdir; Bunun nedeni de Kürtlerin zevk ve tarım konusunda ne söyleyeceğini bilmemesidir. Dağ, tatil zamanlarında birçok köşkün dikildiği, dallardan ve iç içe geçmiş direklerden oluşan çeşitli kışlaların dikildiği geniş bir vadiyle biten hafif bir eğim oluşturur. Botan ve Sciambò dağları kısa bir mesafede keşfedilebilir. Toprağın tamamı şifalı bitkilerle o kadar işlenmiş ki, Avrupalı bir beyefendi

R. Guerra inc.

Bu dağda, kristalden yapılmış gibi görünen, bazıları yarım inç uzunluğa ve nane sapı kadar genişliğe sahip, doğal olarak yivli ve dikilitaş şeklinde sivri uçlu bazı küçük petruzlar vardır. Orada, başka bir dağın eteğinde, suyu berrak, berrak ve tatlı olan görülmeye değer bir kaynak vardır; ancak akışı sürekli olmadığı gibi, su döktüğü belirli, belirli saatler veya günler de yoktur. Ancak akmak üzereyken, birkaç dakika önce üst kısmında, sanki kıvrımlı içbükey mağaradan şiddetle düşen taşlar gibi şiddetli çarpmalar duyulur; sonra berrak bir kristal, bol su gibi damlar ve filizlenir, bitkiler boyunca başka bir mırıltı olmadan akar. İki, üç veya dört gün sonra su durur ve sekiz, on, hatta on beş gün boyunca akmadan devam eder. Amadia'dan iki gün uzakta, birçok köyün ait olduğu doğu kısmına doğru Sciose Şehri bulunmaktadır. Bunun Mir'i her zaman Bascia'nın kardeşi, oğlu veya yakın bir akrabasıdır. Bu şehir, çok iyi tütünün hasat edildiği büyük Gara Dağı'nın sınırındadır; ve üzerinde birçok kaplan ve ayının bulunduğu yer. Şehirde yaklaşık 1500 ruh var. Şehrin içinde çok hafif sulardan oluşan küçük bir dere akıyor ve kasabanın bir saat dışında bu su, büyük miktarlarda küçük balıkların görülebildiği yaklaşık 50 avuç içi büyüklüğünde bir havza oluşturuyor. Enfes tadı ve muazzam büyüklüğü olan narlarla doludur. Suyu kaynatıp yiyecekleri baharatlamak için saklıyorlar. Ve etrafı dağlarla çevrili. Amadia'ya gidip gelmek yolculuk çok zordur. Gara ile Sciosc arasında, toprağı giderek nemlendiren bir derenin yıkadığı küçük bir vadi vardır. Bu küçük vadide bu kalemleri görmenin mutluluğunu yaşadım. Kertenkelelere benzerler ancak biraz daha küçüktürler. Bu küçük hayvan o kadar aptal ki, nasıl yaşayabileceği ve türünü sürdürebileceği imkansız görünüyor. Bu insanlar bana onu hiçbir zaman yemek yerken, içerken, yürürken ya da en ufak bir hareket yaparken görmediklerini söylediler. Kalp çarpıntısından başka bir yaşam belirtisi vermezler. Bir sopayla onlara merakımın bana çağrıştırdığı tüm acıları yaşattım, ta ki suyun altında tutulana ve ayaklarının birkaç kısa hareketi dışında tamamen duyarsız olduklarını gösterene kadar. Onların bu aptallıkları, bu aptalları, tartışılmaz bir gerçek olarak, kendilerinin, düştüğü gökyüzünde oluşan bir hayvan olduklarına inandırır: Bu yüzden ona Mar Asman, yani Gök Yılanı adını verirler. Onları bu saçmalıklarına ikna etmek için yeterli sebepler de yok. Shosc'tan dört saat uzakta, doğu kesiminde ise Akar adı verilen şehir var. Akar'ın altında pek

çok köy var; Nia'da hala çok güçlü ve savaşçı olan Zibarj kabilesi de dahil olmak üzere çeşitli kabileler kendisine tabidir. Bu küçük gruba Bascia dell'Amadia'nın bir erkek kardeşi veya oğlu da komuta ediyor. Ticaretin ve trafiğin yoğun olduğu bir şehir. Kerkük, Arbel (Erbil?) ve civardaki diğer kasabaların Müslüman esnafı bununla ticaret yapıyor. Buraya buğday, arpa, baklagiller, pamuk ve kumaş getiriyorlar; büyük bir titizlikle çalıştıkları yağ, tereyağı, pirinç, yün, balmumu, elma, fındık, kuru üzüm, çeşitli kuru meyve ve yeşillikler ve tahta kaşıkları getiriyorlar. Şehir, çeşitli kaynaklarla yıkandığından ve çok yüksek dağlardan oluşan bir taçla çevrili olduğundan dik ve nemlidir. Bunlar çok verimlidir; yaban keçileri, geyikler, karacalar, yaban eşekleri, ayılar, kaplanlar, tavşanlar ve hatta zarif tüylerle süslenmiş bazı sevimli küçük kuşların yanı sıra, aralarında yaşamaya davet ediyorlar. Şehrin dışında herhangi bir düzen olmaksızın geniş bahçeler görebilirsiniz; ancak çeşitli meyve ve bitkilerden vazgeçildi. Burada ekilmeden büyüyen domatesleri gördüm. Onları tanımayan bu insanlar onlarla ne yapacaklarını bilmiyorlar. Bu ülkenin özelliği, zeytin ağacından çıkarıp kamış halinde muhafaza ettikleri elmalardır. Ve çok enfes bir lezzet.

(Domates ? Christopher Columbus'un 1492. Domates (Solanum lycopersicum), patlıcangiller (Solanaceae) ailesinden, anavatanı Güney ve Orta Amerika olan, meyvesi yenebilen otsu bitki türü. 2 veya 3 yüzyılda Yörüklerle ulaşan bir bitki ? Domates 18'inci yüzyılın ortalarından itibaren İtalya'nın Napoli bölgesinde yaygın olarak yetiştirilmeye ve kullanılmaya başlanmıştır. 1800'lü yıllarda İngiltere'de yapılan seralarda çiçekler ile süs amaçlı domates yetiştirildiği bilinmektedir.)

En sıradan sanatların neredeyse tamamı orada. Ayrıca bir sabun fabrikası ve küçük bir Hint boyama fabrikası da bulunmaktadır. Bir dağın tepesinde, doğanın oluşturduğu çok güçlü bir kalenin hakimiyetinde olan kentte; Mir ailesiyle birlikte orada yaşıyor ve sarayını yönetiyor. Bu kalede çok hafif su var. Aralarında altmış Hristiyan ve yaklaşık iki yüz Yahudi bulunan yaklaşık dört bin ruhtan oluşuyor. Amadia'dan batı kısmına doğru dört gün uzakta olan Zacchus, Ninova'dan güney kısmına doğru dört gün uzaktadır. Çeşitli köylerin yanı sıra Silivanj ve Duskj kabilelerini de egemenliği altında tutan Bascia'nın en yakın akrabalarından biri de burada yaşıyor. Yaklaşık iki saat uzaklıktaki Hèzzel nehri Badinan'ı Botan'dan ayırıyor. Badinan'ın tüm talihsiz şehirleri arasında Zacco'daki burası en zarif ve hoş olanı. Hafif bir eğimde yer almaktadır. Zacco'dan çok uzak olmayan Hezzel'in bazı kollarını birleştiren Kabür nehri ile çevrili bir ada oluşturur. Pitoresk ve keyifli perspektifler oluşturan, tamamı yeşil çimenlerle kaplı güzel tepelerden oluşan bir çukurun ortasındadır. Etrafını saran küçük bahçeler burayı daha neşeli ve neşeli kılıyor. Ve bol ve ticari. Hemen hemen tüm Kürdistan ve Mezopotamya'dan esnafın ilgisini çekerek çeşitli mallar alıp satıyorlar. Ürünleri Kürdistan'ın diğer yerlerinin en iyisi olarak kabul edilen gallozza, pirinç, balmumu, elma, yağ, susam, sumak, zibibbo, mercimek ve birçok meyvedir. Aynı zamanda çok ünlü vitriol madenlerini de barındırıyor. Mir Sarayı güzel bir kale sunar. Büyük ve güçlü taşlardan oluşan küçük bir tepe tarafından yükseltilir ve desteklenir. Hoş ve zevklidir, çünkü doğu ve güney yakaları nehir tarafından yıkanır ve onu çevreleyen tüm kırlara, bahçelere ve çiçekli tepelere, özellikle de şehre hakimdir. Aralarında altı bin Yahudi, üç bin Türk ve aralarında Katolikler ve Yakubilerin de bulunduğu bin Hristiyanın yanı sıra müzakere için orada bulunan çok sayıda yabancı da bulunduğu yaklaşık on bin kişiden oluşuyor.

(Altı bin Yahudi, 'Hazar yahudileri, üç bin Türk = 9000 + Katolikler, Yakubiler, Hristiyanlar. 10 000 kişi. Kürtler nerede?)

Kapalı alanın yarım mil dışında Dominik ve havarisel misyoner Peder Leopoldo Soldini'nin mezarını görebilirsiniz. Bu iyi din adamının anısı sadece Zacco'da değil, Badinan'ın her yerinde, hatta Türklerin ve kafirlerin ağzında bile kutsal olarak korunmaktadır. Bu ünlü adamın Kürdistan'ın çeşitli yerlerinde ve Mezopotamya'da gerçekleştirdiği şaşırtıcı tıp tedavilerinin yanı sıra; Furopa'da sanatın en iyi uzmanlarını şaşırtacak kadar kolay ve başarıyla gerçekleştirilen çok zor cerrahi operasyonların yanı sıra; çok derin bir astronomi ve

metamatik bilimine sahipti. Diğer eserleri arasında, Amadia'da yaptığı, sanatın en ince ve en çalışkan haliyle hayranlıkla izlenebileceği bir rüzgar tabancası hala var. Musul'da bile onun yarattığı, en ünlü ustaların hayranlık duymaktan başka bir şey yapmadığı bir saat görüyoruz. Ölümünün üzerinden yaklaşık otuz beş yıl geçti; ancak külleri hâlâ hem Hristiyanlardan hem de Türklerden en saygılı ibadeti talep ediyor. Şu anda bile herhangi bir din veya mezhepten ateş hastası olanların o kutsal kenotaph'a yaklaşması, onu kaplayan biraz toprak alması ve İyileştiklerini söylemek için onu suyla içiyorlar. Bu üç vilayeti anlattıktan sonra Berovarj'ı yerleştirebiliriz. Bu, biri Berovarj Giori, diğeri Berovarj Derva olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Birincisi, Bascia'nın kendi isteğiyle gönderdiği bir Agâ tarafından yönetiliyor; ancak ikincisi her zaman aynı aileden olan ve aynı zamanda Mir unvanını da taşıyan bir lord tarafından yönetilir; ancak Mir Seif-Din'in ailesinden değil. Berovarj'ın tamamı iç içe geçmiş bir dağ kütlesi oluşturur. İçerisinde çeşitli bakır, altın ve çinko madenleri bulunur; bu, söz konusu metallerin damarlarına sahip çeşitli taşlarıyla kanıtlanmıştır. Bascia, büyük lordun onu ele geçirmeyeceği korkusuyla kazı yapılmasına izin vermiyor. Hala altın şeritlerle lekelenmiş yeşil jasper dağlarının tamamını görebilirsiniz. Sürülerde bol miktarda bulunur; ve dolayısıyla peynir, tereyağı ve yün. Harika pirinç, elma ve balmumu üretir. Orada bizim hazırladığımız ağaçlardan daha fazla ışık veren kuru ağaç parçaları olan ateş çıraları toplanıyor. Bascia dell'Amadia bana yarım kilo ağırlığında, dört avuç uzunluğunda ve iki avuç genişliğinde bir parça verdi. Bu dağların atları ve katırları o kadar güçlüdür ki en zorlu işlere bile direnirler. Burada çeşitli vahşi hayvanlar görülüyor. Ancak kimse aslanı gördüğünü söylemiyor. Hava her zaman sert ve nemlidir; çünkü birçok dere tarafından sulanıyor. Sakinleri cesur, savaşçı ve Badinan Başa'sının övünebileceği en güvenilir insanlardır. Yaklaşık sekiz yüz kişiyi donatabilir. Nafkür arazisi, gıda maddeleri Rascia'nın özel ihtiyaçlarına yönelik olan bir derebeyliktir. Tamamen düzdür ve her türlü yiyeceği üretir. Çok zehirli olan çeşitli böcekler ve akrepler vardır. Bascia faktörlerinden birini orada tutuyor. Havası sağlıksız ve sakinlerinin rengi kötü. Shiek-Kan'a beylik de denilebilir; çünkü şef Mir unvanına sahiptir. Ve o bir putperesttir, gerçekten de Yezid mezhebi'nin prensidir ve onun atası olan Shiek-Kan'ın soyundan gelmektedir. Badinan'da ikamet eden, Amadia Bascia'sının bir tebaası ve haraççısıdır ve ona her yıl bir kürk manto giydirir ve onu Yezid'in birkaç köyünden oluşan bu yerin Mir'i ilan eder. Bu mezhep hakkında daha fazla konuşursak, Mir'i orada daha iyi tartışacağım. Shiek-Kan'ın başkenti, güzel ve hoş bir ovada bulunan Baatri'dir. Kuzey tarafında kaleyi oluşturan bir tepe tarafından savunulmaktadır. Prens orada yaşıyor. Aşağı güney kısım, simetrisiz dağılmış birkaç küçük meyve ağacı bahçesini yıkayan, dolu ve berrak bir dere ile sulanmaktadır. Evler, kazılmış mahzenlerden başka bir şey değildir ve basit nilüferlerle kaplıdır. Sokaklar kirli ve düzensiz. Toprak, kültür olmasa da çok verimli ve şifalı bitkiler açısından zengindir. Bütün bu sakinler Sciek-kan ailesinin torunlarıdır. Yaklaşık bin ruh yapar. Ninova'dan dokuz saat uzaklıkta. Diğer soyların veya kabilelerin tümü, kendileriyle aynı soydan gelen bir lider tarafından yönetilmektedir; bu lider, ya Bascia'nın ya da tabi oldukları Mir'in onu yönetmesi için görevlendirmiştir.

Madde V

Soran prensliğinden.

Hala Koi-Sangiâk olarak anılan Koi, Kürdistan'ın Sorân adlı eyaletinin başkentidir. Bağdat Veziri tarafından kürk mantoyla tanınan ve korunan bir Bascia burada yaşıyor. Koi'nin etki alanı yaklaşık üç gün uzunluğunda ve yaklaşık iki gün genişliğindedir. Altında iki yüz elli köy var. Bu şehir nilüferden başka çimentodan yapılmamıştır. Evlerin içi gayet iyi şekillenmiş, çünkü komşu olduğu İran'ın zevkine göre Koi'den Fars topraklarına iki günden başka yer yok. Ortak dil Kürtçe; ama lehçesi Badinan'inkinden pek çok açıdan farklıdır ve ondan daha tuhaftır. Hemen hepsi sağlıklı ve hâlâ Farsça ve Türkçe konuşuyor. Şehir çoğunlukla

verimsiz veya işlenmemiş yüksek dağlarla çevrilidir; ve içmeye pek uygun olmayan çeşitli su akıntılarıyla sulanmaktadır. Bazıları asidiktir, bazıları ise acıdır. Bu şehrin ve prensliğinin ana trafiği tütün içmektir. Hala Hint Adaları'ndan birçok küçük akik taşı getiriyorlar. Burada çok sayıda yabancı esnaf var. Vatandaşlar da tüm Kürtler gibi uyuşukluktan vazgeçmiyor; Ancak yabancılara karşı daha çevik ve medeni görünürler. Diğer Kürtlere göre daha gösterişli giyiniyorlar. Bu şehirde yaklaşık on bin ruh var. Hepsi Türk ve çok azı Yahudi.

"Diğer Kürtlere göre daha gösterişli giyiniyorlar. Bu şehirde yaklaşık on bin ruh var. Hepsi Türk ve çok azı Yahudi."

Bir saat uzaklıkta, tüm Keldani Katolik Hristiyanların yaklaşık dört yüz kişiden oluştuğu Armutta adında bir köy var. Toprağı işleyerek ve su değirmenleriyle geçiniyorlar. Toprakta buğday, arpa, baklagiller, kök boya, birkaç meyve ve birçok botanik bitki bol miktarda bulunur. Meralar çok iyidir çünkü her zaman küçük derelere bölünmüş sularla yıkanır. İyi peynirleri ve en iyi tereyağı var. Etlerin tadı güzel. Bu beyliğin altında on yedi kavim vardır ve bunlar şunlardır: (Koşçnau), Belbàs , Dezèi (Decay) , Ciaf (çaf), Derkzèlli, Rovandùs (Rovandus) , Balakàn , Arùti (Aruçi) , Sciakàn (Şagan-Şahan?) , Zankàna , Baciolàn (Baçolan) , Bardèn , Mergà , Scialabeki (Şalabagi-Şalabeyi?) , Cenaràn (Çeneran), e Torpakhèra.

Madde VI. Baba prensliğinden.

Del principato del Babà.

Kürdistan'ın sahip olduğu en büyük, en güçlü ve hoş beylik Baba'dır. ^{Il più vasto potente ed ameno principato, che abbia il Kurdistan è il Babà.} Bascia unvanını taşıyan prensi, ikamet ettiği Baba ve vekilinin bulunduğu Karaçooglan (Karacaoğlan) olmak üzere iki eyalete hakimdir. Toprak, Kürdistan'ın geri kalanının en iyisi ve en ekili olanıdır. Orada trafik boş değil; yabancı tüccarların da katkısı büyüktür. Dağlarının tamamı ekilebilir, çünkü temiz derelerle doludur, böylece temiz ve sağlıklı hava soluyabilirsiniz; en beslenmiş sürüler ve en lezzetli etler, tereyağı ve peynirler. Ovalar da oldukça verimlidir. Bu beylik daha önce en geniş prenslikti ve onun altında Soran, Altun-Kupri ve Arbel yer alıyordu. Ancak 1798'de Bağdat Bascia'sı burayı devraldı. Baba'nın lordlarının çoğu, devletlerinin eskiden kısmen İran'a, kısmen de Konstantinopolis'e ait olduğunu söyledi. Fabrikalar nilüferden yapılmıştır. Büyük olanları ise sıvalı olup tamamına yakını alçak ve zemin kattadır. Beylerin genellikle bir dairesi vardır. Ürünleri bu Bölgenin her yerinde olduğu gibi; ancak topraklar daha geniş vadilerle daha verimli olduğundan buğday, arpa, baklagiller, kabak, kavun, kavun, üç çeşit salatalık, kök boya

ekiyorlar, ayrıca kudret helvası (desert truffle -çöl türüfö- bir mantar türü) ve sakız topluyorlar. İyi meyvelerle doludur. Aralarında Lapatium'un bolca görüldüğü, saplarını büyük bir keyifle yedikleri şifalı otların yanı sıra mutfakta kullanılan pek çok bitki de var; ama bundan çok az yararlanıyorlar. Dağlar neşeli, rahatlatıcı ve aromatik bir görünüme sahiptir. Sakinlerin görünümü gösterişli, kırmızı ve neşelidir. Günde dört öğün yemek yeme alışkanlığı vardır. Onlar Kürdistan'ın övünebileceği en savaşçı ve güçlü halktır. Hava ılıman ve hoş, tarlalar ise her zaman çimenlik, bereketli ve lezzetli. Kısacası Baba, Arcadia'nın keyifli ve gölgeli plajları hakkında bize anlatılan her şeyi aklı getiriyor. Şehirleri, köyleri bu geniş bölgenin en neşeli ve en verimli olanıdır. Evleri, alçak teraslarda söğüt ağaçlarının, incir ağaçlarının, nar ağaçlarının yükselip yayıldığını görebileceğiniz yemyeşil bahçelerden başka bir şey değil. Burada çeşitli şekillerde akan küçük dere, açık bir balık havuzu oluşturuyor; Orada kalın bitkilerin ve çeşitli çiçeklerin arasında taze, hoş kokulu bir banyo saklıyor; orada berrak bir kaynaktan yükselir ve orada olmayan ağızlara nemli, teselli edici

bir ferahlık verir ve aynı zamanda o şişkin kapta kendi doğal beyazlığını da gösterir. Buradan aromatik bitkilerin arasında dolanarak yumuşak esintiye samimi bir koku katıyor. Binaların sadeliği, çimen kokulu toprak; yapay olarak bağlanan bastonların alçak çatısı; kaba ahşaptan veya çeşitli şekillerde kuru balkabağından vazolar; Duvarlara asılan özenle örülmüş av sepetleri, bunların Baucis ve Philemon'un mutlu kulübelerinden miras kaldığını kim söyleyemez? Gingers (Sivrisinek)'ı burada hiç görmedim ve bir sebep verebilirim. Suyun çok bol olduğu bir yer onunla bol olmalıdır. Ancak onun yerine sivrisineklerden daha kötü ısırın çok sayıda neredeyse görünmez sinek ve çok sayıda büyük akrep vardır. Gündelik dili Kürtçedir, ancak diğer beyliklerin Kürtçesinden oldukça farklı pek çok kelime ve deyim vardır. Halen Farsçayı ve Türkçenin çoğunu kullanıyorlar. Bascia, tebaasından yılda yaklaşık altı bin torba bu para birimini topluyor. Ama bir despot olarak, keyfine göre, istediği gibi birkaç yıl talep ediyor. Onun altında yirmi il daha var. On beşi çok büyük; her birinin yetmiş, bazısının yüz, bazısının da yüz elli köyü vardır. Diğer beşinin otuz tebaası ve kırk köyü var. Ana iller Bascia tarafından en yakın akrabalarına atanır. Baba'nın şehirleri ve köyleri çok hoş. Bu geniş ilin başkenti Solimanj'dır (Suleymaniye). Kürtlerin övünebileceği en göze çarpan şey bu. Asıl adı Solimania'dır ve burayı 1789 yılında Bağdat'ın Veziri ve onun aslı dostu olarak bilinen Soliman Bascia adına yaptıran İbrahim Bascia tarafından verilmiştir. Adı geçen İbrahim, Karacciolan (Karacaoğlan) Prensi idi. Başkanlığını yaptığı dağlık, çetin ve zor durum onu şu an Solimanj'ın bulunduğu yere taşınmaya zorladı. Burada Karacciolan (Karacaoğlan)'a ait yaklaşık kırk kışladan oluşan bir köy vardı: Melk-Henti; Antik çağda Hint Adaları'na ait bir ülke olduğunu bu isimle anıyoruz. Bu beyden havanın hoşluğunu, yüksek dağlarla tahkim edilmiş bölgenin güvenliğini, çeşitli berrak ve tatlı derelerin suladığı toprağın verimliliğini öğrenerek Melk-Henti'yi yıktı ve Solimanj'ı onun üstüne çıkardı. Bu şehri inşa etmek için, temellerin kazılması sırasında bulunan, antik altın ve gümüş paralarla dolu bir miktar vazo sağladı. Bu şehrin Saray ve Divanı, yani kabul salonu dikkat çekici bir şeye sahiptir. Bu iki bina 1795 yılında Abdraman Bascia tarafından yaptırılmıştır. Serraglio'nun girişinde iki merdiven vardır, sadece iki parterden oluşan küçük bir bahçeye açılıyor. Bunların espalier'leri, birçoğu İran'dan taşınan, çeşitli diğer çiçeklerle serpiştirilmiş uzun gül bitkileridir. Ağaç bakımından fakirdir ve asma, nar, böğürtlen ve söğütten başka hiçbir şeyle süslenmemiştir. Küçük bahçe on basamaklı bir merdivenin altında bitiyor; Sol tarafta yaklaşık 80 avuç uzunluğunda ve 40 avuç genişliğinde, üç kaynaktan aktığı görülen daimi, berrak ve tatlı sularla dolu büyük bir havuz vardır. Karşı tarafta iki avuç içi yüksekliğinde olmayan ve bir çit oluşturan alçak bir duvar vardır. Bu sitede Bascia yaz akşamları sohbetlerini yapıyor. Daha ileride sancak tarafına doğru, içinden sürekli olarak çeşitli su akıntılarının dolaştığı sık ve taze yeşil bir çayır vardır. Bascha, sıcak günlerde bu yumuşak çimenlerin üzerinde, halılar serilmiş halde oturur ve ağaçların enfes gölgesinde seyirciyi ağırlamak, yargılamak ve hükümetin işlerini incelemek için oturur. Daha sonra akşam saatlerinde Saray'ın Ağâ Bakanları (paşaları) ve Bascia'nın oğulları ve kardeşlerinin çeşitli sohbetlerine sahne olan bu kır, çevresinde bulunan çeşitli ışıklar sayesinde şaşırtıcı bir manzara oluşturuyor. Sol tarafta güzel bir bina, yani kanepeler yükseliyor. Balık havuzuna ya da havzaya bakan cephe bu özelliğe sahiptir ve tamamı küçük aynalarla donatılmış altı ahşap sütunla desteklenmektedir. Bahsedilen kanepeler tamamen yivlidir ve en iyi altınla kaplanmıştır ve her Avrupalının büyüleneceği bir sanat inceliği ve renk karışımıyla İran tarzında boyanmıştır. Muhteşem renklerle özenle boyanmış ahşap bir gökyüzünün serpiştirildiği kubbe şeklindeki tonozla çok uzundur. Ortasında bir spekulum şakası var. Duvarların hepsi zarif bir şekilde boyanmıştır. Önce küçük olarak bilinen Soliman Bascia tarafından silinen dört karakteri temsil eden dört figür gördük. Alcoran'daki yasak figürler olduğu için Bağdat'ın veziri. Ünlü Tamas Guli-Kan'ı

Alla Kouli Khan	
Fonction	
Khan	
Biographie	
Naissance	1794 Khiva
Décès	1842 Khiva
Nationalité	ouzbèke
Activité	Souverain
Père	Mohammed Rahim Khan
Enfants	Muhammad Rahim Kuli Khan (d) Mohammed Amin Khan

temsil eden yalnızca bir tanesi bütünüyle görülebilir. Sancak

tarafında bahçeye çıkıyorsunuz ve üçgen ama oldukça geniş bir giyinme odası buluyorsunuz; alt kısmında şömine var. Soğuk havalarda Bascia buraya çekilir. Bu küçük soyunma odası tüm saraydan daha büyük bir incelik ve lezzetle işlenmiştir. Kısacası kanepeler tam anlamıyla asil, zengin ve görkemli. Hayvanat bahçesinde atölyeler için başka odalar da var; ama içinde muhteşem hiçbir şey görülemiyor. Bu şehrin sokakları düz, geniş, ferah ve neşeli. Büyük bir ticaret şehridir. 1810'da oradaydım; o zamanlar on beş bin kişi vardı; ancak yeni oluşan, iyi bir duruma ve trafiğe sahip bir şehir olduğundan, yıldan yıla nüfusu daha da artıyor. Bunların arasında sekiz yüz Yahudi ve kilisesi olmayan yüze yakın Hristiyan vardı. İki saatlik bir devresi var. Pers topraklarına on saat, Karacciolan'a (Karacaoğlan) ise üç saat mesafededir. İlleri: (Karacaoğlan), Kara-Dar, Basian, Margû, Emarmendan, Ahhgelêr, Sardêsc, Karaba, Korrok-Koi, Serspi. Arbel, Karkuk ve Koi-Sangiak'ın Baba'ya tabi olduğu zamanlar vardı. Aynı zamanda bahsedeceğimiz Karacciolan'dan (Karacaoğlan) sonra Kara Ağaç anlamına gelen Kara-Dar, Baba devletinin en büyük ilidir. Altında yüz elli köy var. Toprakları birçok dere tarafından sulanmaktadır; ama şehirde sadece üç kaynak var; bunlardan ikisi Bey veya Mir'in avlusunda, diğeri ise meydana. Avlu ve bahçelerin duvarları genellikle dallardan oluşur. Şehir çok neşeli ve belirsiz. Batı kısmına doğru çok yakın yüksek bir dağ vardır, bu da kışın çok nemli olmasını sağlar. Aralarında bin iki yüz Yahudi'nin de bulunduğu on bin civarında ruh ve uzun yıllardır orada dinlerine hiç dikkat etmeden pazarlık yapan altı şizmatik Hristiyan aile var. Bu şehir Solimanj'a beş saat, Kerkük'e yirmi altı saat uzaklıkta. Yaklaşık iki bin kişiyi silahlandırabiliyor. Basian, hoş ve geniş bir vadide yer alan Baba'nın bir başka ilçesinin başkentidir. Hayvanat bahçesi zariftir ve Fars tarzında inşa edilmiştir. Altında bin veya daha fazla savaşçıyı donatabilecek yetmiş köy var. Ve hepsi tatlı akıntılarda yıkandı. Toprakları Baba'ninkiler gibi çok verimli. Burada mayıs ve eylül aylarında iki çeşit manna toplanır: Troncebin ve Kazò. Troncebin sıvı ve sert olmak üzere iki türdür. Meşe ve söğütlerin üzerine düşüyor. Elmaya benzeyen sıvı meşe palamudunun kaliksine düşer; ve sert olanlar Söğüt'ün dallarında toplanır. Troncebin çağın sonunda, Kazò ise başında düşer. Bu kudret helvası hâlâ Baba ve Badinan'ın çeşitli yerlerine düşüyor; ama Basian'daki kadar bolluk ve mükemmellikte değil. Şehir güzel bir köy şeklindedir. Ne sanat ne de meslek var. Kadınlar, çocuklar ve bazı çiftçiler dışında yaklaşık bin iki yüz kişi Mir'in hizmetindedir. Solimanj'a sekiz saat uzaklıkta. Bilinmelidir ki Baba, Karkuk, Arbêl ve Altun-Kupri'nin kendisinin devleti olduğunu iddia etmekten asla geri durmaz.

Madde VII.

Karacaoğlan prensliğinden.

Baba'nın doğusu Karacaoğlan ile komşudur. Bu kendi kendini yönetiyordu. Daha sonra Bascia'sı ya Bağdat Veziri ya da İran Şahı tarafından kürk giydirildi. On bin şövalyeyi silah altına aldı. Altında beş büyük vilayet vardı ve bunlar küçük de olsa bin beş yüz köy

oluşturuyordu. 1790'da Bascia del Baba'nın egemenliğine girdi. Bu, Bascia del Baba'nın yapıldığı sırada İbraim (İbrahim -Efraim?) Bascia'nın yeteneğinin bir örneği idi. Peder Maurizio Garzoni, 1787 yılında basılan Kürtçe gramer kitabının önsözünde büyük hatalar yaparak, "Karacaoğulların'ın tebaasına sadece Kürtçe konuşana Soran, Karacaoğulların'dan olanlara ise Türkçede Baban denir" diyor. Karacaoğullarının tebaasının Soran Kürtleriyle hiçbir ilgisi olmadı; ve o yazdığı sırada Baba'nın kiler bile Karacaoğulların'ın kilerle birleşmiş değildi. Soran ve Baba gibi Karacaoğullarının da kendilerine ait şehzadeleri vardı ve hepsi İtalya'da da görüldüğü gibi birbirinden farklı birkaç kelimeyle Kürtçe konuşuyorlardı. Soran'da Baba ve Karacaoğullarının bazen Türkçe konuştuğunu inkar edemem; ama ya bazı köylüler tarafından bazen anlaşılamasın diye; ya da Kürtçe bilmeyen yabancılarla, Bağdat'tan, Kerkük'ten vb, gelenlerle. Daha sonra sınır komşusu oldukları Perslerle birlikte Fars dilini kullanırlar. Ama aralarında sürekli Kürtçe konuştuklarını duydum. Peder Garzoni her zaman Badinan'daydı ve Kürdistan'ın başka yerlerini hiç görmemişti; bu yüzden kötü bilgilendirilmiş olarak yazdı.

**GRAMMATICA
E VOCABOLARIO
DELLA
LINGUA KURDA
COMPOSTI
DAL P. MAURIZIO GARZONI
De' Predicatori Ex-Missionario Apostolico**

ROMA MDCCLXXXVII.

Nella Stamperia della Sacra Congregazione
di Propaganda Fide

CON LICENZA DE' SUPERIORI.

PREFAZIONE

⁴*d'Amadia ; il principato di Giulamerk ; ed il principato di Karaciolan (1). Ciascuno d'essi può mettere in piedi un' armata di dodici , e più mila combattenti . Il più vasto , e più potente è il principato di Karaciolan , perchè dopo il 1760 coll' ajuto del Pascià di Bagdad ha unito al suo principato , quello del koi Sangiak detto volgarmente Soran ; Il più nobile però è quello d'Amadia , li di cui principi discendono dalla stirpe degli antichi sovrani detti Kalifa di Bagdad , come quelli pure di Giulamerk , essendo stati due fratelli , che si stabilirono nel Kurdistan da più di cinque secoli per quanto si vede dalli monumenti , e lapidi sepolcrali dei loro antenati . Quando si vuole sapere da un Kurdo , a che principato appartenga , si distinguono con questi vocaboli . I sudditi del Karaciolan si dicono Soran [quali solo parlano Kurdo , gli altri del Karaciolan detti Baban in Turco] . Quelli d'Amadia Badinan . Quelli di Giulamerk Sciambó . Quelli di Gezira Bottan . Quelli di Betlis mantengono*

(1) A questi paesi , quantunque non appartenenti al Kurdistan , si può aggiugnere il monte Sangiâr tra Mosul ed il fiume Kabûr popolato dalli Jazidj , quali non hanno altra lingua fuori della Kurda [nazione barbara , nota per le gran karavane , che quasi ogni anno spogliano] oltre le vaste pianure tra Mosul , Nisibi , ed Urfa , dove si trovano nazioni guerriere Kurde .

Giuseppe Campanille : Babani kelimesinden ziyade Baba kelimesini kullanıyor.

Karacaoğlan Beyliği, Solimanj (Süleymaniye) Bascia'sının vekilinin bulunduğu Baba Beyliği ile birleşmiştir. Devlet politikası gereği, bu beyliğin kendisine isyan etmeyeceği korkusuyla, yakın akrabalarını asla oraya başkanlık için göndermez.

Madde VIII.

Sencar Dağı, Nisibin, Mardin, Diyarbakır ve Erbil.

Sengiar Dağı Mezopotamya'da olmasına rağmen Kürtlerin de yaşadığı bir yer. Bu milleti kendime hedef edindiğim için bu dağıtımı aşmamalıyım. Ninova'ya yani Musul'a batıda yirmi dört saat, kuzeyde bulunan Mardin'e otuz altı saat uzaklıkta. İlk önce Türklerin yaşadığı ve Yüce Efendi'ye tabi olduğu; daha sonra Mardin'in ülkelerine girdi; daha sonra Musul'a geçti: ancak 1770 yılı civarında kendi kendini yöneten lazidj (Ezidiler-Yezidi) burada duraldı.

RECUEIL
DES
HISTORIENS
DES CROISADES

PUBLIÉ PAR LES SOINS
DE L'ACADÉMIE DES INSCRIPTIONS ET BEAUX-LETTERS

HISTORIENS ORIENTAUX

TOME II
(PREMIÈRE PARTIE)

PARIS
IMPRIMERIE NATIONALE
M DCCC XXXIII

188

HISTOIRE

حاله انه كان من اولاد بعض التركمان بخدم السلطان فيال اليه وقدمه حتى
فلق سائر الأمراء فقدم تقدمها عليها واستولى على أكثر البلاد وحرکان السبب في
أكثر حوادث الشامة السلطان مسعود فان الأمراء انصاعوا كانوا يأنفون من أنياعه
لما كان يعلمهم به من الهول والتكبر عليهم وفيها ألقى حنة سمع وأربعين
وجمالية وصل إلى صاحب الموصل الأمير إياز قتيبي وصور من أكابر أمراء الحيم
عاصمتها من عيس الدين أيلنكر ومستغنيا عنه ومستغنيا اليه وطالبنا اتجاده
بعمليكم يرفع بها ما يبدد من البلاد لمجهز العاصمير معه وجعل مقدمها
الأمير قزاقه كجده مقطع بلاد الهكارية فوصلوا إلى سلبا وقامرا معه وانسحروا
حاله مع أيلنكر وهو صاحب تلك البلاد جميعها وكان هذا قبل أن يستولى على
هذان واسفهان وسائر بلاد الجبل وفيها توفى حسان الدين عمرتاي صاحب مازدين
وولي بعده ابنه نجم الدين إلى

ذكر ملك نور الدين دمشق

في سنة تسع وأربعين وجمالية ملك نور الدين مدينة دمشق وإخداها من صاحبها

jusqu'à ce qu'il fût dévoré par les chiens. Cet homme, qui était fils d'un Turcoman, commença sa carrière par entrer au service du sultan Me'oud. Ayant gagné la faveur de ce prince, il obtint de l'avancement et parvint à un rang au-dessus des autres émirs. Arrivé au plus haut degré de puissance, et devenu maître de presque tout l'empire, il fut la cause de ces événements qui préoccupèrent toujours l'esprit du sultan Me'oud (et qui le détournèrent des affaires plus graves). En effet, les grands émirs, révoltés par la fierté et l'arrogance de cet homme, ne lui obéissaient qu'à contre-cœur.

En cette année, c'est-à-dire l'an 547, Aïaz-Kafdjak, un des plus grands émirs de la Perse, arriva chez le souverain de Mossul, et se plaignit à lui de la manière dont Chems ed-Din Ildeguiz l'avait traité. A force de sollicitations et d'intrigues, il obtint de ce prince le secours d'un corps de troupes avec lesquelles il se proposait de reconquérir les provinces qu'Ildeguiz lui avait enlevées. Cette armée se mit en marche sous le commandement de Karidja Tedjné (?), prince feudataire du pays des Curdes Hecarites. Arrivés à Selmis, ils s'y arrêtèrent, et on parvint à réconcilier Aïaz avec Ildeguiz, souverain de toute cette contrée. Ceci se passait avant qu'Ildeguiz se fût rendu maître de Hamadân, d'Isfahân et de toutes les autres villes de l'Irak persan (El-Djebel).

En cette année eut lieu la mort de Hossâm ed-Din Timurtach, souverain de Maredin. Son fils Nedjm ed-Din Alla lui succéda.

PRISE DE DAMAS PAR NOUR ED-DÏN.

L'an 549 (1154-1155 de J. C.) Nour ed-Dîn enleva la ville de Damas à Modjir

(İbnü'l Esir : Kas-Bey 548 yılında (MS 1153-1154) öldürüldü ve onunla birlikte ona eşlik eden candar Zengi de öldü. Kas-Bey'in cesedi dışarı atıldı ve köpekler tarafından yenilene kadar orada kaldı. Bir Türkmen oğlu olan bu adam, mesleğe Sultan Mesud'un hizmetine girerek başladı. Bu şehzadenin teveccühünü kazanarak ilerleme sağladı ve diğer emirlerin üzerinde bir rütbeye ulaştı. Gücün en üst düzeyine ulaşan ve neredeyse tüm imparatorluğun efendisi haline gelen o, Sultan Mesud'un aklını her zaman meşgul eden (ve onu daha ciddi işlerden uzaklaştıran) bu olayların sebebiydi. Nitekim bu adamın gurur ve kibirinden isyan eden büyük emirler, ona ancak gönülsüzce itaat ettiler. Bu yıl, yani 547 yılında, İran'ın en büyük emirlerinden Ayaz-Kıpçak, Musul hükümdarının yanına gelerek, Şemsed-Dîn İldeguiz'in kendisine davranışlarından şikayet etti. Yalvarmalar ve entrikalar sayesinde, bu prensten, İldeguiz'in kendisinden aldığı eyaletleri yeniden fethetmeyi planladığı bir grup askerin yardımını aldı. Bu ordu, Hakkari Akkrat (kürtleri) ülkesinin derebeyi prensi Karaca Tecné'nin (?) komutası altında yola çıktı. Selmâs'a varınca orada durdular, biz de oraya ulaştık. Ayaz'ı tüm bu ülkenin hükümdarı İldeguiz'le barıştırmak için. Bu, İldeguiz'in kendisini Hamadân, İsfahan ve İran Irak'ının diğer tüm şehirlerinin (El Cebel) efendisi yapmasından önce oldu.)

Dağın tamamı çimenli vadiler ve bereketli bahçelerle çevrili on üç köyden oluşuyor. Mülkiyeti Cel-Agâ adlı köyden başlar ve her ikisinde de Türklerin yaşadığı Okna'ya kadar biter. Toplamda on beş saat sürüyor. Başkentini adı Bèlet'tir ve dağın eteğinde hafif bir yamaçta yer alır. Yukarıya doğru çıktığınızda Semmoka adında bir köyle karşılaşıyorsunuz. Bir saat kadar tırmanışa devam ettiğinizde Mohrkan adında bir tane daha görüyorsunuz. Dağın zirvesinde nihayet Senklüb adında bir köy var. Barış zamanlarında bu ikincinin nüfusu azdır; ama savaşta oldukları için Bèlet'inkiler sanki onlar için bir akıl hastanesindeymiş gibi buradan geçiyorlar. Bu nedenle köyleri şunlardır: İki bin haneli Bèlet; Dèccia 150 yapar; Büyük Iusefan 100. Küçük Iusefan 30. Mohr-Kan 300. Semmoka 200. Daha sonra bahsedeceğimiz ünlü Scie-Adi kuyusunun bulunduğu Bey-Aran 150. Ev yapar; Bir köyde iki köy oluşturan Azerovân ve Beit-Altâl, 30. Senklub 40. Dokiân 100. Ciârse 50. Affènd 150. Sengir'in (Senger) tamamı yaklaşık on altı bin ruhtan oluşuyor. İki bin beş yüz kişiyi silahlandırabiliyor. At sırtında rahatlıkla yapılabilecek yirmi dört saatlik bir parkur vardır. Ürünleri şunlardır: galoz, badem, ceviz, fındık, pirinç, zibibbo, elma, balmumu, çeşitli meyveler ve çok mükemmel olan büyük kuru incir; gerçekten de onlardan enfes tada sahip elmaya benzer bir likör elde ediyorlar. Bu türleri Mardin, Diyarbakır, Urfa yani eski Edessa, Musul ve diğer yakın yerlere taşıyorlar. Bu dağın nüfusu bağımsız yaşıyor. En güçlüsü, üyelerinin yardımıyla kendisini elinde silahla lider haline getiren hükümeti devralır. Şu anda başkanlık eden kişinin adı Assien Dumbalâu. Her yıl çöldeki Arap Sciek-Taai'ye, savaş sırasında garanti altına alınması, baskınlarda hoşgörüyü karşılanması ve ovalarındaki mahsulleri mahvetmemesi için bin tabaklık bir haraç veriyor. O dağda Kürtçe'den başka dil tanınmamaktadır.

Yani Dumbalan'ın oğlu. Doğulular soyadlarını kullanmazlar. Kendilerini ayırt etmek için şöyle diyorlar: filanca falanın oğludur.

(Dum balan Balan ogul-bala, Dum?)

Bağdat'ın Bascia'sı, Musul'un, Diyarbeker'in ve diğerleri ona boyun eğdirmek için birkaç kez girişimde bulundular, ama her zaman boşuna. Durum onu zaptedilemez kılıyor. Bu dağda soluduğunuz hava o kadar güzel ki, adamlar her zaman iyi ve sağlam oluyorlar ve neredeyse hepsi yüz yıla yakın, bazıları da yüz yıldan daha fazla yaşayacak kadar yaşıyor. Burada

kadınların genellikle altmış yaşında doğum yaptığı görülüyor; ve bölge sakinleri bana bazen yetmiş yaşında bir kadının çocuk sahibi olduğunun görüldüğünü söylüyorlar. Bu inancı iddia edenlere bırakalım ve orada yaygın olan altmışlıklara inanalım. Hırsızlarla yaşıyorlar. Koyun yetiştiriciliği veya tarımla ilgilenen çok az kişi var. Bu dağı ele geçirmek için bir Avrupa kuvvetine ihtiyacınız var ya da onu en az bir yıl sıkı kuşatma altında tutmalısınız. Ama rahatlık isteyen oryantal yumuşaklığa izin vermiyor ve oral seksten, banyodan ve karısından iki gün nasıl uzak duracağını bilmiyor gibi görünüyor. Antik Nisibin (Nusaybin?) kentinden sadece birkaç yıkık anıt görünüyor. Artık üç yüz civarında nüfusu olan küçük bir Kürt Türk köyü oluşturuyor. Duvarlarında leyleklerin yuva yaptığı antik S. Pietro kilisesinin bir kısmı hala bulunmaktadır. S. Giacomo Kilisesi'nin olduğu yere Türkler saygıdan dört duvar inşa ettiler; çünkü dedikleri gibi her gece oradan birçok alevin çıktığını görüyorlardı. Aziz'in bu işaretle kendilerinden saygı beklediğine inanıyorlardı. Nisibin (Nusaybin), ürettiği otların çeşitliliği, ürettiği güzel çiçekler ve onu sulayan güzel derelerin kıvrımlı akışıyla göze teselli edici bir sürpriz oluşturan geniş bir ovada yer almaktadır. Atların ahırlarının değiştirildiği yerdir. Ve çok perişan. İlkbahar ve yaz aylarında birçok Millj (Milli) çadırıyla çevrilidir. Mardin. Bu isim Farsça veya Kürtçeden alınmış olup kale anlamına gelmektedir. Bu şehir Kürdistan dağlarında yer alır ve ovaları Mezopotamya'ya aittir. Kendileri için en uygun zamanda Kürtçe ve Arapça konuşuyorlar. Bazıları tarafından Taus, bazıları tarafından ise Tour olarak adlandırılan bir dağ dağında bulunur ve yarısından biraz fazlasında yerleşim vardır. Toprakları Nisibin'den başlayıp Ali-Bey adlı köyde bitiyor. Burada Vaivòda (Voyvoda) unvanıyla kendi valisi bulunan Bağdat Bascia'sına tabidir.

(Voyvoda, Osmanlı İmparatorluğu döneminde hazineye ait arazi ile padişah, kadın efendi, sadrazam, vezir, beylerbeyi ve sancakbeyi hasırlarının gelirlerini tahsil etmek üzere görevlendirilen memurlardı. Bunların aynı zamanda hası bulunduran yerin düzen ve güvenliğini sağlamak görevleri de vardı. Voyvodolar bulundukları yörenin güçlü adamlarından olduklarından Osmanlı devletine zaman zaman sorun çıkarmışlardı.)

Mardin daha önce Diyarbekir Bascia'sına aitti. 1730 civarında Büyük Lord, onu isyan eden çeşitli Kürt ailelerine boyun eğdirmeye teşvik etmek için onu Bağdat'ın Veziri Büyük Hammed Bascia'ya verdi. Eyaletinin tüm uzantısı şu anda yirmi dört saatlik yürüme mesafesindedir. 800 köyü var, bunların arasında on iki Hristiyan, Ermeni ve Süryani var; ama Tel-Armeni adında tek bir Katolik dışında tüm kafirler. Hristiyanlarla Türklerin karıştığı başka köyler de var. Bu şehir bahçelerle çevrilidir. Bol lezzetli suyu var. Hava sağlıklı. Mükemmel yağ, çok iyi meyveler ve büyük miktarda belirli türde ekşi, zarif ve ahlaksız erikler üretir ve kurutulduklarında Büyük Tanrı'ya tabi olan hemen hemen her yere gönderilirler. İlk başta Ermeni ve Keldani olmak üzere iki başpiskoposun oturduğu yerd; artık sadece bugün çok gayretli ve bilgili Monsenyör Gioacchino Tasbàs olan Ermeni bulunuyor. Bu şehirden bir saat uzakta, Patriklerinin ikamet ettiği Dher Zaffaran adlı Suriyeli Yakubi keşişlerinin büyük bir manastırını görebilirsiniz. Bu manastırın iyi bir geliri var ve daha iyi sadaka alıyor. Şehirde Discalced Carmelite misyoner babalarının neredeyse her zaman boş olan bir evi var. Dağın zirvesinde eski ve güçlü bir kale bulunmaktadır. Dibinde başka bir höyük yükseliyor. Orada, bu dağın, İlyas peygamberin, Elişa'nın görüş alanı içinde, ateşten bir araba ile cennete nakledildiği dağ olduğuna dair bir gelenek vardır. Şehirde kırk binin biraz üzerinde ruh var. Bunların arasında beş bin Hristiyan var, bunların üç yüzü Katolik; Ermenilerin çoğu da Katolik, diğerleri ise Suriyeli, aralarından çok azı Katolik; ama çoğu kâfir. Mardin topraklarında bulunan Kufde ailelerinin hepsi veivoda (voyvoda) ile anlaşsalar yirmi bine yakın savaşıyı silah altına alabilirdi; ama Kürtlerin karanlık yeteneği, bunların bunlarla sürekli savaş halinde olduğu anlamına geliyor, bu nedenle kendisini adı geçen aileler tarafından iyi korumak zorunda kalıyor. Diarbeker veya Türkçede Beker şehri anlamına

gelen Diarbekir, Kral Tigranes tarafından yaptırılmıştır. Kürdistan sınırındaki geniş ve düz bir tepe üzerinde yer almaktadır. Tepenin altındaki ovalar Mezopotamya'ya aittir. Site çok hoş; ancak şehir birçok kaynakla içeriden sulandığı için nemli; fabrikaların hepsi çamurdan yapılmış; sokaklar düz ama dar da olsa, attıkları suyun aktığı bir kanala sahiptir; o kirli kanalların yaydığı dumanlar; sıvasız veya başka dış çimentosuz duvarlardaki nigredin, kalbi meşgul eder, bu da onu melankolik ve kirli yapar. Çok sağlam duvarları var. Dicle Nehri çimenli ayağını yıkar. Bakır fabrikası var. Bu, on-sekiz saat uzaklıktaki küçük Maden'den, yani madenden getiriliyor. Bugün havarisel delege olan Keldani Katolik başpiskoposu ve Avrupalı bir Kapuçin misyoneri bu şehirde yaşamaktadır. Elli binin biraz üzerinde insan var; bunların arasında otuz bin Türk, yirmi bin Hristiyan ve birkaç Yahudi var. Ancak tüm sakinlerin sarımsı bir rengi var.

("Elli binin biraz üzerinde insan var; bunların arasında otuz bin Türk, yirmi bin Hristiyan ve birkaç Yahudi var. Ancak tüm sakinlerin sarımsı bir rengi var.") 30 000 Türk + 20.000 Hristiyan = 50 000.

Hakimiyeti doğu kapısından Kaabi-Koi'(Kabi koy-Kadı koy-Kabı koy?) den yani fahişenin köyünden başlar ve batıya doğru yaklaşık yirmi saat uzaklıktaki Argan'da sona erer. Geçen yüzyılın ortalarına doğru bu hakimiyetin sayısı yirmi iki eyaletten oluşuyordu; ancak Diyarbeker sınırında bulunan ve bu hükümete isyan eden Kürtler tarafından kısmen gasp edildi, kısmen de yok edildi. Artık yaklaşık yüzden fazla köye komuta etmiyor; bunların arasında altı Hristiyan var; Keldani Katoliklerinden Ciaròchi: Suriyeli kafir oldukları Cottorbèl; Suriyeli kafirlerin Karabeş'i; Salib Ermeni sapkınları; Ajaik Ermeni kafirleri; ve kısmen Katolik, kısmen kafir olan Suriyelilerin Kaabi-Koi'si. Argan'a yarım saat uzaklıkta, sapkın Ermeni başpiskoposunun yedi keşişle birlikte ikamet ettiği bir manastır da var. Bu eyalet 1810 yılına kadar Konstantinopolis'ten fermanla gönderilen bir Metsellem veya vali yardımcısı tarafından yönetiliyordu. Burada yedi aydan fazla hüküm sürmeyen Scerif dışında Bascia unvanına sahip başka valisi yoktu. Sciek-Ogli (Şeyh oğlu) bu vilayeti uzun yıllar zorla yönetti. Ölümünden sonra oğlu İbraim (İbrahim), sıradan Metsellem unvanıyla ülkeyi yönetmeye mahkum edildi. Babasından daha az cimri değildi ve acımasızca tahttan indirildi. Yedi yıl boyunca padişahın büyük bir nazırı olan Seid Hallet'i evinde büyük bir nezaketle ağırladıktan sonra, hatırı sayılır bir meblağ sayesinde yeniden eski görevine kavuştu, ama aynı zamanda ona üç kuyruklu vezir unvanını da kazandırdı. Onun devletinde baskın ve misillemelerle yaşayan, hırsızlık yapmak için şehrin kapılarına kadar gitmeye cesaret eden çok sayıda Kürt aile var. Bascia'nın bu Kürtlerin kibrini bastıracak gücü yok; çünkü sekiz yüzden fazla adamı silah altına alamaz. Normal dilleri Türkçedir; ama hakimiyeti altındaki birçok yerde Kürtçe konuşuluyor. Tarihte Arbèl (Erbil) adıyla ünlü, İskender'in Darius'a yenilmesiyle ünlü Arvil antik kenti. Güzel, ferah ve hoş bir şehir. Kale ve zemin olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Kale zayıf. Çok az ve kötü kuyumcular var çünkü pek dürüst değiller ve çok sayıda kuyumcu var. Ortasında akan ve değirmene hareket veren bir yay vardır; daha sonra yüzey sulanır. Kalenin etrafını dolaşan buraya Kortak denir. O da sanki iki ülke oluşturuyormuşçasına bölünmüş durumda; bu nedenle Kortakien olarak adlandırıldı. Burada kumaş, pamuk ve başka şeyler satan iyi mağazaları olan zengin tüccarlar var. Çok zengin bir şehir değil. Çeşitli akarsularla sulanmasına rağmen güzel ovalara sahiptir, ancak işlenmemiştir. Metsellem var. Ve Bağdat vezirine bağlı. Daha önce Bascia del Baba'nın bir derebeyliği idi ve gerçek anlamda Solimanj'a (Süleymaniye) aitti. Kalede yaklaşık beş bin ruh var; ve Kortakien neredeyse on beş bin kazanıyor. Etki alanı küçüktür ve Zaab nehrinin diğer kıyısında başlar ve Keldani Katolik Hristiyanların Encava köyünde biter ve bir postanedir. Nehirden Encava'ya yolculuk dokuz saatlik bir yolculuktur. Kürdistan'ın Soran denilen kısmıyla

komşudur. Dilleri kötü Türkçe, çok kötü Kürtçe. Yedi yüzden fazla adamı silahlandırarak gücü yok.

BÖLÜM III.

Kürtlerin kendi dinleri etrafında sahip oldukları fikir.

İnanılmayacak kadar aptal ve inatçı bir halk olan Kürt, Alcoran'ın sahte düsturlarıyla o kadar iç içedir ki, Melli'si (mele) veya hukuk doktorları (Din Alimleri) ona kime ve nasıl olduğunu bilmeden körü körüne inandığını telkin ederler. Hurafe, kötü eğitimin ve cehaletin etkisinden başka bir şey değildir. Kürtlerde bu ilklerden hiçbiri yok ama çok azı var ve temelleri kötü; ve ikincisi, bunun üstesinden gelmek için gerekli olan çalışmalardan yoksundurlar; işte onlar bunun sefil köleleridir. Çalışmayla birleşen eğitim her zaman insanın kalbini oluşturmuştur; ve bunlar her zaman insan eylemlerinin iyi yönde yönlendirilmesi için kesin kurallar sağlayan iki ışık olmuştur. Bu ışıklar bizim için doğal değil; bu nedenle bunları satın almalısınız (öğrenmelisiniz). Bize ebeveyn görevinden veya öğretmenlerimizin gözetiminden gelmezlerse, o zaman doğa bizi onları vahşilerden aramamız için gönderir. Hayvanların içgüdülerinin yansımasıyla doğanın ne kadar çok sırrını keşfetmedik! Tıp bunlarla dolu. Ve Kutsal Serittura (Kutsal Metin) birçok yerde bize daha akıllıca yaşamayı öğrenmemiz için vahşilerin örneklerini sunuyor. Kürt'ün, evlatlarına karşı onları doyurmaktan başka bir yükümlülüğü olmadığı gibi, onlara karşı hırsızlıktan başka bir görevi de yoktur. Dolayısıyla insan olmanın avantajlı yanı, bunu Kürdistan'ın kuşattığı ve dağların ona bolluk verdiği vahşilerden öğrenmesidir. Bu nedenle Kürt, kendi yaşamının karakteristiği olan kuralları ve düzenlemeleri yalnızca bu mantıksız canlılardan öğrenir. İyi yaşamak için gerekli olan bu iki ışığın eksikliği, insanı hem kendisine hem de yaşıtlarına göre beceriksiz ve sıkıcı hale getirir. Ah, o geniş bölgeyi oluşturan o engebeli kayalar topluma ne kadar hoş olurdu! Bu bereketli vadiler ne kadar verimli! Eğer oradaki sanayi rekabeti öykünme yoluyla başarsaydı, sürüleri ne kadar daha karlı olurdu! Bunları görmezden gelerek ya da dikkate almayarak, yaratıcılıktan yoksun ürünler, öngörüsüz ticaret, standartsız sanatlar ortaya çıkıyor; tatsız yiyecekler; nezaketsiz giyinmek; ve hiçbir rahatlatma olmaksızın eğlence. Aşağıdaki makalelerde bu nesnelerin her biri hakkında konuşacağız.

Madde I.

Kürtlerin dini.

Kürtler Müslümandır. Tanrı hakkında çok fazla bilgiye sahip olduklarını sanıyorlar; aslında dünyada gerçek bir Tanrı fikrine sahip olan tek kişi onlardır; ama bunların çok azı var ve hepsi çarpıtılmış. Türkler yedi fırkaya veya mezhebe bölünmüştür; ve bunlar: Anefi (Hanefi), Sciâfi (Şafi), Ambeli (Hambeli), Maliki, Raffâd (?) veya Rafdi (?), Sarlia (?) ve Maulia (?). Hemen hemen tamamı Ali'nin taraftarı olan İran Türklerine Schei (Şia), Abubekir'in taraftarı olan Türklere ise Sermj (?) adı verilmektedir. Kur'an'ların en gözlemcileri saygın Alefliler (Alevi)'dir; Malikilerin sapkın Müslümanlar olduğu söyleniyor; ve mürted olarak Raffad, Sarlia ve Maulia; Öyle ki bir Alevi, bir Maliki'nin veya bir Raffad'ın kendisiyle birlikte namaz kılmasına asla izin vermez. Bütün Persler Raffad'dır; Çünkü ben Muhammed'in değil, Ali'nin taraftarıyım; dolayısıyla Kur'an'ı kendi yöntemleriyle açıklayarak, bu kitabın yasakladığı çeşitli şeylere izin veriliyor; şarap ya da brendi içmek gibi; görüntüleri tutmak veya oluşturmak; ramazan ayında oruç tutulmasına izin verilmemesi; dua ederken bazı belirli ayinleri kullanmak vb. Arapça'da asker kaçaklarına benzeyen bu Raffadlar, Asya'nın çeşitli yerlerinde yaşıyor. Ana merkezleri İran'dadır. Bağdat'ta da var, Basra'da da yarı Raffad, yarı gerçek Türkler var. Hassien-Patrik, Cadia, Rescidia, Tisin, Hella, Hassien, Nemnüm, Kasâl'da neredeyse hepsi Raffad'dır. Sarlia ve Maulia isimliler de şizmatik Türklerdir; çünkü Kur'an'ın dehalarına pek uygun olmayan bazı kurallarına kendilerini tabi kılmak istemiyorlar. Daha sonra bahsedeceğimiz Vaabi soyundan olanlara Maliki denir. Kürtler tamamen Alevi

olmakla övünüyorlar. Gerçek Müslümanlar günde beş vakit namaz kılarlar ve bunlar: I. Yirmiyi çeyrek geçe civarında. II. Beş dakika sonra güneş battı. III. Güneş battıktan bir buçuk saat sonra. IV. Şafakta. V. öğle vakti, bu saatler geldiğinde bu cismin üzerinde oluşan piramit şeklindeki kulelere tırmanan Melli veya Papassi tarafından kendilerine haber verilir ve orada etraflarından dolaşarak ellerini başlarına koyarak bağırlar. kulaklar ve her ayeti iki kez tekrarlayarak şunu söylüyorlar:

Allà àkbar.

Asced u Allà ila Allà.

Asced u Allà Mähmed Rasùl Allà.

Ajàl el Salà.

Ajàl el Faalà.

Allà akbar.

La ilà ila Allà.

Cioè : Iddio è Grande.

Testifico che non v'è Dio, che il solo Dio.

Testifico per Dio, che Maometto è Apostolo di Dio.

È pronta la preghiera.

È pronta la operazione.

Iddio è Grande.

Non v'è Dio, che il solo Dio.

Yani: Allah büyüktür.

Tanıklık ederim ki Tanrı (lar) yoktur, tek Tanrı vardır.

Allah adına şahitlik ederim ki, Muhammed Allah'ın elçisidir.

Duamız hazır.

Operasyon hazır. (Namaz saati-Vakit geldi)

Allah büyüktür.

Tanrı yoktur, tek Tanrı vardır.

Her camide, büyük bir avlunun ortasında yükselen, içinde namaz kılmaya gelenleri yıkamak için kullanılması gereken saf su pınarları veya havuzları bulunan bu kulelerden biri vardır; Çünkü kimse yüzünü, dirseğe kadar ellerini, başını ve ayaklarını yıkamadan namaz kılamaz. Camilere girebilmek için şapkalarınızı dışarıda bırakmanız gerekiyor; bunların içeride taşınması caiz değildir. Burada üzerinde namaz kıldıkları halılar veya paspaslar var. Camiye gidemeyen veya gitmek istemeyenlerin, kirli olmadığı sürece bulundukları yerde namaz kılmalarına izin verilir. Camilere gidemedikleri için Hristiyan kiliselerinde de ibadet etmelerine izin veriliyor. Çıplak yerde namaz kılamazlar; yani cami dışında namaz kılarken ceketlerini çıkarıp yere seriyorlar; sonra küçüklerini çıkarıyorlar ve meydanlarda, dükkânlarda vs. yalınayak dua ediyorlar. Kadınlar namaz kılarken başlarının örtülü olması gerekir, eğer örtülecek bir şeyleri yoksa arkadan sarkan elbiselerini başlarının üzerine kaldırıp namaz kılarlar. Ancak o halının üzerinde bir çift ayakkabı, bir parça beyaz sabun ve bir bıçak olmalı. Hatta erkeklerin dualarında bile bazen yere saplanmış bir bıçağın önünde dua ettiklerini gördüm. Kadınlar camilere gidemiyor. Bu dualar Arapça kılınmalıdır; çünkü bunun Tanrı'nın dili olduğuna, Kur'an'ın bu dilde yazıldığına inanıyorlar. Çok kısıadırlar ve çeşitli yüz buruşturmaları ve kıvranırlar eşlik eder. Başlarını sağa sola çevirerek, kendilerine

yardım ettiğine inandıkları meleklerle selam vererek namazı bitirirler; daha sonra sakallarını iki eliyle düzeltirler, sakalları olmayanlar ise sadece çenelerini düzeltirler. Bunu başardıktan sonra bir süre daha otururlar, ellerini açarlar ve sanki aralarında bir kitap varmış gibi davranırlar; bu yüzden eğer ezberlemişlerse Kur'an'dan bir sure veya pasaj okurlar. O gün hanımlarıyla yattıklarında namaz kılamazlar; çünkü kendilerini kirli sayıyorlar; ama eğer dua etmek istiyorlarsa önce tuvalete gidip tüm vücutlarını yıkamaları gerekir. Bu nedenle evliliği çok yapan birinden bahsetmek isteyip şöyle derler: O, hamamı çok kullanır. Yeni annelere de kirli denir; ne de başka hiçbir kadın belirli ay günlerinde dua edemez. Uzun süre namaz kılmaktan alıkonulan kimse, diğer günlerde namaz kılmadan önce bunu iyice hesaba katmalıdır. Camileri dört çıplak duvardır. Güney kısmına doğru, dua etmek için o tarafa dönmeleri gerektiğinin işaretini veren küçük bir niş bulunur; yani sözde peygamberlerinin naaşının bulunduğu Medine şehrine doğru; bu nedenle o şehre Tanrı'nın evi diyorlar. Ayrıca her Cuma ve Ramazan'ın her gününde Kur'an okumak için mellanın çıktığı bir minber var.

(Mekke ve Medineyi karıştırmış olmalı)

Ayları yeni ayın başlangıcından itibaren numaralandırırlar; ve dini ibadetlerle ilgili günleri akşam namazından itibaren sayarlar. Daha sonra siyasi işler için gün batımından gün batımına kadar günleri sayarlar. Cuma Türkler için kutsaldır. Bu nedenle perşembe günleri saat dokuz buçuktan cuma öğlene kadar (bu da dahil) tüm erkeklerin belirlenen namaz vakitlerinde camilere gitmeleri zorunludur. Sabah bir buçukta, namaz bitince kalkarlar, hep beraber ayağa kalkarlar, eğilip ayağa kalkarak şu sözleri var gücüyle bağırlarlar; La ila ila Alla. Bunları kaç kez tekrarladıklarını kim sayabilir! Dervişler işi bitiremedikleri için kendilerine övünüyorlar ve içlerinden en az biri sersemleyene kadar binlerce gülünç yüz buruşturma ekliyorlar. Daha sonra Sciek (Şeh) adındaki lider ağzına tükürür; sonra diğerleri onun elbiselerini öpmeye ve dualarını almaya giderler; çünkü onun zaten kutsal bir adam olduğuna inanıyorlar. Bu dervişleri yeri geldiğinde tartışacağız. Her yıl bütün Türklerin Ramazan dedikleri bir tür perhizleri vardır ve bu her zaman geçen yıldan on bir gün önce başlar. Bu Ramazan, onların aylarından birinin adını almıştır. Kürtler buna sıkı sıkıya uyuyor. Yeni ayın ortaya çıktığını ilk kez görmedikçe bu perhize başlamazlar; ve eğer burası bulutlar tarafından gizlenmişse başlamayacağım. Bunun gerçekleşeceğine inandıklarında, bazıları dağlara çıkar ve bunu ilk görenler haberi Bascia'ya getirir, o da onları Raufti ve Kadı'ya gönderir. Eğer bu görüşü mümkün görürlerse ve görgü tanığı en az iki Türk tarafından tasdik edilirse onaylıyorlar; ve ardından Bascia, şehre Ramazan'ın ertesi gün başlayacağını bildirmek için üç top atışı yapıyor. Bu, kan almanın acısını bile dışlamadan, vücuda girebilecek her şeyden katı ama gündüzleri uzak durmaktan ibarettir. Yargılama, tuvaletler, kahvehaneler bu ay boyunca her şey kapalı. Diğer zamanlarda aylıklık hüküm sürüyorsa Ramazan'da galip gelir. Ancak güneş batar batmaz, görevliler kulelerden bağırlıyor ve ardından birisi, birkaç dakika önce yakındaki ateşle hazırladığı oral sekse başlıyor (Yemek yemeye başlıyor); kim su içer; biraz kahve, biraz yemek. Bütün gece böyle devam ederler, geceyi gündüze, gündüzü geceye çevirirler. Geceleri bu nedenle mahkemeler, mağazalar, işçiler, sohbetler, neşe devreye giriyor. Hastalar bile gerekirse ilaçlarını gece alırlar. Kısacası şu anda birçok yarasa oluyor. Hiçbir zaman bu gecelerdeki kadar güzel yemek yemiyorlar. Şafak sökmeye başlar başlamaz top tekrar ateşlenir ve oruç başlar; tüm ofisler kapanır ve yatarlar. Bu oruç, yenisi görünene kadar tüm ay boyunca sürer. İşte, burada hepsi büyük bir sevinç orgazmı yaşıyorlar. Herkesin iyi yediğinden emin olun; ama artık davetiye yok. En güzel elbiseleri giyerler; karşılıklı ziyaretlerde bulunurlar, birbirlerine zenginlik, sağlık ve uzun ömürler dilerler. Bu festivaller üç gün sürüyor (Bayramdan bahsediyor). Hem bu üç gecede hem de Ramazan gecelerinde bütün kuleler ışıklandırılır. Bu perhiz süresince okumayı bilenler Kur'an'ın tamamını okumak zorundadırlar çünkü şarkı söylemekten başka türlü

okuyamazlar. Okuma bilmeyenlerin öğle vaktinden akşam namazına kadar Kur'an surelerinin okunduğu Camiye gitmeleri gerekiyor. Yetmiş gün sonra Korban, yani kurban bayramını kutlarlar; hala keçi festivali olarak adlandırılıyor. Bu gün köylü ve köylerin reisi sabah erkenden şehrin ileri gelenleriyle birlikte camiye gider ve orada kısa bir dua ettikten sonra herkes evlerine çekilir. Kim bir keçiyi ya da kuzuyu kendi elleriyle öldürmek zorundaysa Bascia da bu işlevi yerine getirmekle yükümlüdür. Kestikleri bu hayvanları yiyemezler ama fakirlere dağıtmaları gerekir. Ölümünden sonra Lethe'lerinin kıyısında bu keçiyi bulduklarına, ona bindiklerine ve onları hayal ettikleri zevklerin cennetine götüren demir teli onunla özgürce geçtiklerine inanırlar. Bu iki bayramın dışında başka bir tören bilmezler. Ancak genellikle her yıl Muhammed'in doğuşunu anarlar; ancak bu yalnızca beylerin uyguladığı bir gelenektir. Sonra büyük davetler yapıyorlar. Bu olayda dervişler çılgınca çılgınlık atarak, bükümler yaparak, dualar ederek ve büyü yaparak hareket ederler. Melli (Mele) daha sonra bütün gece boyunca ya da Kur'an'ın birkaç parçasını ya da kutsal şiirleri söylemekten başka bir şey yapmaz. Türklerin genel olarak seidlere (Seyyid) büyük saygısı var; ama Kürtler bu konuda fanatik görünüyor. Efendi anlamına gelen seid (Seyyid), rozeti olarak başını ya da beline dolanan yeşil bir bant takar. Bu rengin sadece Türklere yakıştığını söylüyorlar ve bu eyaletlerde hiçbir Hristiyanın bu rengi giymesine izin vermiyorlar. Kürt beyleri, kızlarını veya kız kardeşlerini en sefil Seid'e (Seyid) bile verebilirlerse kendilerini daha da soylu hale getirebileceklerine inanıyorlar; arada söylüyorlar ama nadiren uyguluyorlar. Başlarının da Nakib unvanına sahip bir Seid (Seyyid) olması gereken ayrı bir mahkeme olan Seidler (Seyyid) var. Bascia onlar tarafından işlenen hiçbir suçu cezalandıramaz. İster hukuk doktoru olsun, ister Papassi olsun, Melli'leri ölmekte olan bir adamın yatağında pek yorgun değiller. Tanrı'ya ve Muhammed'e yakaran hastalar tarafından başka hiçbir şey önerilmez. Ölür ölmez yıkanır ve mümkün olan en kısa sürede onu gömmeye götürürler. Kadınların da gürültü yapmak için gittiği Arabistan dışında tüm akrabalar ve erkek arkadaşlar cenazeye eşlik ediyor. Şehrin veya tarlaların en iyi yerlerinde mezarları vardır. İçlerinden biri öldükten sonra kırk gün namaz kılarlar ve lordlar bizim için kırbaçlanan Meleği yatıştırmak için gece gündüz mezardaki Kur'an'ı okuması gereken bir Mella tutuyorlar. Ölümünden sonra Azrail adında bir meleğin ruhlarını, cesedin gömüleceği mezara götürdüğünü ve onu beklediğini söylerler. Bu oraya ulaştığında ruh hemen onunla yeniden birleşir. Orada Monker ve Nakir adında iki korkunç insan bulurlar ve onu muayene ederek ona şunu sorarlar: Onun Tanrısı kimdi? Onun dini mi? Onun peygamberi mi? İkinci sınav, hayatta yapılan ve bunun için kırbaçlayan meleğin dayaklarına maruz kalması gereken tüm kötü operasyonların katı bir incelemesidir. Sonra onun iyi ve kötü işleri, göklerin ve yerin yüzeyi kadar olan bir terazide tartılır! Böyle kötü giyinerek cehennemin eşiğine yaklaşır; üzerinde Sorat adında bir köprünün bulunduğu cehennem gölü var ama keskin ve kıldan ince. Daha çok, hangi din veya mezhepten olursa olsun tüm insanların bu ipi veya köprüyü geçmesi gerektiğini hayal ediyorlar; ama biz Hristiyanlar, kafir olduğumuz için oradan geçerken cehenneme yuvarlanırsınız ve onlar da keçinin yardımıyla ve Muhammed'in kolu sayesinde oradan özgürce geçerler. Köprüyü geçtikten sonra cennetin kapılarındalar, girişinde Muhammed'in havuzunu görüyorsunuz, o mutlu hayal edilen eşiklere girmeden önce bu sulardan içmeleri gerekiyor. Bu suların süttten beyaz, hatta elmadan tatlı olmasını istiyorlar. Ve derler ki, bu enfes dalgalardan içen bir daha susamaz. Sonra havuzun etrafında gökyüzündeki yıldızların sayısı kadar bardak var. Sonunda buradan Fardosa dedikleri cennete geçerler, orada başka bir yargıya tabi tutulurlar ve sonra her birinin faziletiyle orantılı olarak tadını çıkarırlar. Orada, temiz su, beyaz şarap, saf süt ve çok lezzetli elmalarla dolu dört nehrin suladığı hoş sebze bahçeleri buluyorlar. Bu nehirlerin alüvyonları çok hoş kokulu bir yosundur ve kumları inci ve sümbüldür. Orada güzel kızlar bulacaklarına inanıyorlar; ama nesilden aciz; yani sadece kendi eğlenceleri için

oradalar. Ne deliler arasında, ne de ateşli insanlar arasında daha saçma hayaller icat edilemez. Bu kırk gün boyunca kadınlar da mezara güzel kokulu çiçekler ve şifalı bitkilerle getirilerek mezarı süslenir. Türbenin üzerine delikler açarak içini suyla dolduran Kürtler var; kuşlar ve diğer susamış hayvanlar ölümlerine sağlığına içsinler diye. Bir Kürt'ün gözyaşları, milletini hassas bir şekilde karakterize etmede fazlasıyla onur vericidir. Onları sessiz bırakmak istemiyorum; ve ben de seyirci olduğum için okuyucunun ilgisini çektiğime inanıyorum. Çok zorlu dağları aşarak Zacco'dan ayrılalı birkaç saat olmuştu. Bir Alp kayasının üzerinden geçerken uzaktan, hiç kesilmeyen zayıf bir ses duydum; bana bir adamın talihsizlik içinde olduğunu işaret ediyordu. Mürettebatıma beni takip edin, dedim ve atımı o talihsiz adamın inlemelerinin geldiği yere doğru mahmuzladım. Bronşlar arasında ilgimi çekiyor; Taşlı uçurumların arasında ilerliyorum; Küçük bir vadiye düşüyorum. Burası neredeyse tamamen sessiz ama ne yazık ki fazla konuşkan kenotaphlarla doluydu. Her birinden birer çiçek, eskimiş bir elbise ve kesilmiş saçlar sarkıyordu. Ne dokunaklı anıtlar! Bunların arasında göze çarpan, mütevazı, yeni inşa edilmiş bir tonozdur. Yanında beş yaşını bile aşmamış görünen genç bir kız oturuyordu. Bu mutsuz yaratık, kasvetli yüzleriyle o soğuk taşa döndü, böylece içbükey, donuk vadi sağır oldu.

"Ah gözlerim! Tatlı kalbim! Ve senin, şaka yollu, sevgi dolu küçük bir torlolla gibi, belli belirsiz şakacı yüzünle mükemmel bir ayın yanıbaşında oturduğun o mutlu insanlar nereye gitti! Ah, aman tanrım, hala hissediyorum Bana sık sık tekrarlayan tatlı, gür sesin hâlâ kulağımda yaşıyor: Ben senin kurbanınım; sen benim en tatlı ferahlığımsın, sen benim tam huzurumsun; aşkın, kah gözlerinden, kâh alnından, kâh pembe yanağından öptüm. Ah, zalim dostum! Ayıların ve kaplanların inlerinin arasındaki orman! Çığlığımın sesini kim duyuyor, neden beni üzgün görmekten hoşlanıyorsun ve sevgili göğsüne sarılmak için bir an bile kalkmıyorsun; kendini bir kez daha yalnız göster gözlerime; sana tapanların gözyaşlarına. Bir dakikalığına seni tekrar görmeme izin ver. . . . Ve nasıl! iç çekişlerimin çoğu senin vücudunu canlandıramayacak! Isıtmak için bile değil! Ama başka zamanlarda seni canlandırdılar. Bana söyledin. . . . Aman Tanrım? . . . İyiliğim mi? . . . Kalk, kalk bu sefer sadece benim bu acı dolu, çaresiz gözyaşlarımı toplamak için. Canım olan sen olmasan, bu üzgün ve kederli insanların bana ne faydası var? Bu gözlerim senindi, şimdi gözyaşları içinde sana geri veriyorum. Seni memnun etmek için özenle sakladığım bu saçlar sana gülüyor. Sensiz, sevgili kayıp talihsiz kalbim, bu benim için gereksiz, nefret dolu bir yük."

Birkaç kez bu şekilde yanıt vererek, kocasının soğuk cesedini kaplayan nemli toza solgun yüzünü damgaladı. Daha sonra darmadağın bir şekilde sarkan ve beline doğru uzanan en gösterişli, sarı saçlarını kesti. Ayaklarının dibinde bir demet taze nergis vardı, bunları kesilmiş saçların arasına çok zarif bir şekilde ördü ve cesedin başında duran taşa astı. Onda en hassas taşıma araçlarına terk edilmiş bir kadın görülüyordu. Beni gördü ve içler acısı destanını söylemeyi bırakmadı. O kadar derin bir acıya dalmıştı ki. Zayıflığımı itiraf ediyorum, onun gözyaşları beni o kadar ilgilendiriyordu ki kimin daha çok döktüğünü, o mu yoksa benim mi, bu talihsizlikte kimin payı olduğunu bilmiyorum. Arkadaşlarım saatin yaklaştığı konusunda beni uyardılar. Onlara döndüm; ama günlerce acılı ve üzgün bir kalbimi korudum.

Kürtçe ifadeyle büyük sevgi gösteriliyor.

Madde II.

Batıl inançlarından.

Eğer paganizm sahtekarlık üzerine kuruluysa, Müslümanlık da aynı şekildedir. Kırk yaşına kadar Muhammed putperestti. Bu özdeyişlerle dolu olarak, bir dinin sahtekarlık ve şehvetten

başka hiçbir yardımla doğamayacağını düşünen Nasturi bir keşiş olan Sergius'un önerilerine isteyerek bağlı kaldı. Onların şeytani planları, Arabistan'ın geniş çöllerinde doğup büyüyen insanların cehaletiyle destekleniyordu. Cehaletin hüküm sürdüğü yerde önyargılar çoğalır. Erişilmesi neredeyse imkânsız olan dağlarda vahşi hayvanlarla yaşayan Kürtler bunlarla ve bunlarla dolu. En aydınlanmış yüzyıllarda bile zayıf cinsiyetin her zaman batıl inançlara eğilimli olduğu görülüyor; Ancak Kürt kadınlarının bu türe karşı fazlasıyla kör olması şaşırtıcı olmasa gerek. Hafif bir baş ağrısı; kulak çınlaması; göz kapaklarının titremesi; uzun bir hıçkırık; Tekrarlanan hapsirik onlar tarafından algılanan ölümcül işaretlerdir. Daha sonra ya bir tür büyüün aldatıldığına inanırlar; ya da birinin onlara lanet etmesi, onlardan nefret etmesi ya da kıskanması. Bu düşüncelerini aşmak için evin hizmetçileri ya da diğer kadınları hemen koşarak gelirler. İçlerinden biri büyü yapıldığına inanılan kişinin başına davul yerleştirir; bir başkası sol elinde bir vazo su ile gelir, sağ elinde ise içinde biraz sıvılaştırılmış kurşun veya yanan kömür bulunan başka bir bakır vazo taşır ve bu vazo suya atılır, kap başucuna dik olarak asılır. kadının büyülendiğinden şüpheleniliyor. Bu batıl inanç Nasturiler tarafından da sürdürülmektedir. Amadia'daydım. Bir gün Mira Gemila Kanem'in (Cemila kanem-Cemile Kanem?) huzurunda oturdum. Yıkanmam için bana sormadan bir hizmetçiye götürüldüm. Ona ellerimi temizlediğimi söyledim. Sen de yıkan, diye yanıtladı hizmetçi; çünkü ilaç almak zorundasın. Buna inandım. Onu memnun ettim. Daha sonra yukarı baktım, hangi ilacı kullanmalıyım? Bunu zaten yaptın, diye yanıtladı Mira. Daha sonra suyun doğum yapamayan bir kadın için kullanılmış olması gerektiğini öğrendim. Bu erdemin misafirlerin terinde olduğuna inanırlar. Halen bu suyu kolik, mide ağrıları ve ciddi hastalıklarda kullanıyorlar. Evden bir kimse yolculuğa çıktığında, eğer erkek ise, kendisine kan veya hısımlık ile bağlı olan kadınlar üç gün süreyle evden çıkamazlar; banyo yapmazlar; yüzlerini veya ellerini sabunla yıkıyorlar. Eğer ayrılan kadınsa erkekler bu perhizleri sadece bir gün uygularlar. Burnunu üflemek, tükürmek, burundan enfiye çekmek çok ayıp ve uğursuz hareketler sayıldığı gibi, bunu bin bir yüz buruşturmayla göstermeye de vakit ayırmazlar. Kadın doğum yapar yapmaz yatağının üzerine Kur'an, sciabla (kılıç?), cangiar (Hançer?), tüfek, pistello (tabanca veya fıstık?), eğri değnek, bir miktar karanfil ve Medine mescidinden bazı emanetler koyarlar. Daha sonra yatağın başına, üzerinde büyük beyaz soğan bulunan, yukarıdan aşağıya doğru saplanmış uzun bir şiş yerleştiriyorlar. Ortada sahte ipek veya kağıt çiçeklerden yapılmış büyük bir dal. Bunun orada herhangi bir büyücülük yapılmasını önlemek için yapıldığını söylüyorlar (Nazar). Daha sonra çok ileri yaşlara kadar oğlanlar kırmızı şapkalarına "lupo" kurt dişleri, karanfiller, akikler, solimani (?), onici (mermer?), baaras (bir bitki?) kökü ve diğer çeşitli sopa ve taşlar gibi çeşitli hurafeler dikilir ve kollarında birçok şapka bulunur; Kur'an parçalarından yazıların ve bazı azizlerin yazdığı diğer kağıtların bulunduğu yer.

Bunlara kurd -i Kurta sahip olan denmesinin sebebi "Daha sonra çok ileri yaşlara kadar oğlanlar kırmızı şapkalarına kurt dişleri, vs" bu olabilir mi?

Bir kuyruklu yıldızın ortaya çıktığını görseler, keşfedilene kadar büyük bir korku içinde kalırlar. Bütün bu feci kehanetlerden kaynaklanıyorlar. Kısacası bunun cennetten gelen bir ceza olduğuna inanıyorlar. Ay tutulması olduğunda Kürdistan'ın tamamı altüst olur. Bazıları o gezegene ateş ediyor, bazıları taş atıyor. Oğlanlar ve kadınlar bakır vazoları alıp üzerlerine büyük taşlarla vurup çığlık atıyorlar. Her ay tutulmasında gökyüzünde dolaşan bir balinanın, bu büyük gezegeni küçük bir altın hap gibi yuttuğuna inanırlar. Korkmuş balina onu devirsin diye bu kadar gürültü çıkarıyorlar. Ayrıca, Muhammed'in ay ışığının öfkeli dünya tarafından engellenmesini isteyen daha dindar ve ahlakçı başka Türkler de var; intikam almak için onu cübbesinin büyük sapının içine saklıyor. Türklerin işgal ettiği hemen hemen bütün

topraklarda bu tür kimeraların sürekli olduğunu gördüm. Sakal onlar için aynı zamanda bir din meselesidir; Çünkü onun her saçında (kılında) bir melek olduğuna inanıyorlar; yani eğer tarama sırasında bir saç (kıl) dökülürse onu toplayıp ipek bir kese içinde saklıyorlar ve sonra Medine şehrine gidemedikleri için onları dost bir Türk'e verip gönderiyorlar ve o da onları oraya götürüp o şehrin elinde (içinde) gömüyor. Bunu oy (gelene)k olarak almışlar. Muhammed dininin ne kadar sahtekarlık ve hurafelerle dolu olduğu, kutsal kişiler olarak saygı duyulan Dervişlerin davranışlarında görülmelidir. Derviş, zenginlikten, mekândan, her türlü zevkten vazgeçendir. Dilenci, şeytani ve bekar bir hayat seçer. Ama bunun dışında onlar bu dünyadaki en kötü adamlar; serseriler, ikiyüzlüler, batıl inançlılar, kadınsılar, açgözlüler ve birçoğu aynı zamanda sihir de yapıyor. Onlar gezgindirler; asla tek bir yerde hareketsiz kalmazlar; her zaman kasabadan kasabaya neredeyse çıplak giderler, bazen de hiç gitmezler. Kazandıkları her şeyi fakirlere verdiklerini söylüyorlar. Seyahatlerinde karşılaşabilecekleri vahşi hayvanlara karşı kendilerini korumak için her zaman mızraklar, mızraklar, tüfekler, tabancalar ve satırlarla silahlandırılırlar. Yiyecek depolamak için boyunlarına asılı tahta bir vazo, su için de kurutulmuş balkabağı taşıyorlar. Herhangi bir kanepeye, sohbe girerler ve açıkçası törenleri beklemeden ilk sıraya otururlar. Gizli de olsa çok iyi şarap ve alkollü içki içiyorlar. Kutsamalarını, şifreli kartlarını ve herhangi bir bitkinin tozunu paylaşırlar. Yiyeceklerinden arta kalanları, her türlü rahatsızlığa karşı çok güçlü bir panzehir olarak hastalara dağıtmak için saklıyorlar. Türk kadını o kadar çılgındır ki, kocasından çocuk sahibi olamayınca bu en iğrenç yaratıkların gizli kucaklaşmalarından geri durmazlar. Bereket verici erdeme sahip olduklarına inanırlar. Her zaman olumlu olayların kehanetinde bulunurlar. Para kazanmak için her gün icat ettikleri vizyonlarını etraflarındakilere her zaman homojen bir şekilde anlatırlar. Geceleri yalnız kaldıklarında bazı yanıcı karışımlar kullanırlar ve bu karışımlarla birkaç dakika boyunca ışıkla çevrelenmiş gibi görünürler. Bir Hristiyanın, bir Yahudinin sakalına dokunmasına izin vermezler; çünkü o zaman kirli olduklarını söylüyorlar; kısacası toplumdan çok darağacına ait insanlardır.

Madde III.

Onların kanunlarından.

Kürt yasalarının bir kısmı Kur'an'dan türetilmiştir; diğerlerini komşu ülkelerden aldılar; ve diğerleri Bascia'nın kendi isteğiyle oluşturduğu belediyedir; kural olduğundan kanunları Yüce Efendi'den almaz. Ancak kesin olan şu ki, parayı gördüklerinde her zaman onları harekete geçiren çıkar veya hırslara göre yorumluyor, değiştiriyor ve yeni kanunlar icat ediyorlar. Müftü hem medeni hem de ceza hukukunun ilk tercümanıdır. Kadı, suç hukukunu uygun görmesi gereken yargıçtır. Naib, davayı incelemekten ve ardından kesin bir karar vermekten sorumlu olan bir delegedir. Nakib bir başkandır; diğerleriyle birlikte konseye girip oyunu vermesine rağmen; ayrıca ayrı bir mahkemesi vardır; ve yalnızca Seid olanlara veya Muhammed'in soyundan olanlara başkanlık eder (ki kendisi de öyle olmalıdır). Bu Seidler, yalnızca Nakib dışında başka bir mahkemede yargılanamaz veya temyize götürülemez. Devletin iyi yönetilmesi adına bunların başında Bascia geliyor. Yargılama yaparken Müftü ve Kadı'nın hukuki hükümlerini önermek ve dinlemekten başka hakkı yoktur. Ama hakimlerin yetkileri gasp ediliyor; çünkü onlardan daha güçlüdür. Adı geçen dört yargıç, gerektiğinde Bascia'nın gerekçelerine karşı haklarını savunmak zorunda ama sessiz kalıyorlar; çünkü biri başkalarının yemesine izin verir, o da başkalarının yemesine izin verir. Bazı önemli Mellas ve Malkoi veya başbakan da genellikle bu yargılamalara katılıyor. En asil ihtiyarlar bile devlet şuralarına müdahale ederler. Emirlerle hazır bulunmak üzere orada bulunan hizmetlilerin de duygularını ifade etmelerine izin verilir. Türklerde bir Bascia'nın kırk yaşına gelmedikçe bu göreve gelemeyeceğine dair evrensel bir kanun var; ancak bu yasaya neredeyse hiç uyulmuyor. Kürdistan'da o zaman ilk doğan, baba onuruna ulaşmalıdır. Ancak bu karanlık

topraklarda bile Cenevre'deki filozofların en güçlüsünün yasasını kullanma konusundaki fikirleri kibirle takip edildiğinden; böylece babası Bascia'nın ölümünden sonra gücü ve bağlılıkları olan oğlu bu göreve girer ve diğer kardeşler onun kölesi olarak kalır. Kürtlerin köle satın alma konusunda fazla hırsıları yok; çünkü tüm tebaalar Bascia'nın köleleridir. Ya Bascia bunları satın alır ve sonra kanun onu evlat edinilmiş çocuklar olarak kabul etmeye mecbur bırakır ki bu her türlü ekonomiye aykırıdır ya da bir tebaa bunları satın alır ve Bascia buna izin vermez; Çünkü bir tebaanın (uyruk) sahip olmadığı bir köleye sahip olmasını istemez. Koltuklarında, mahkemelerinde tüm suçlamalar yapılıyor ve bunlar anında çözümleniyor; veya çok önemli iseler bir haftadan fazla sürmezler. Ancak suçlu kısa sürede borcunu öderse, anlaşmazlık derhal ve onun lehine sona erer. Bascia'nın karşısına çıkma şekilleri şu şekildedir. Dinleyici olmak isteyen kişi önce kendisini Kasnadar'ına tanıtmalı ya da aynı zamanda sekreterlik de yapan sayman olmalıdır; daha sonra Malkoi'ye geçer. Eğer bu iki bakan meseleyi kendi aralarında çözebilirlerse, suçlamayı Bascia'dan gizleyecekler; eğer yakalanmaktan korkarlarsa valiye haber verirler; daha sonra suçlu ve suçlayıcı Kasnadar tarafından Bascia'nın huzuruna çıkarılır. Birkaç kelimeyle ikincisi ona gelişlerinin amacını bildirir; sonra önce suçlayan, sonra suçlu konuşur. Normalde tüm suçlamalarda, Türk olması gereken tanıklar dinlenmeden hiç kimse mahkûm edilemez, aksi takdirde bu durum adli istinaf işlemine yol açacaktır. Ciddi konularda, tanıkların doğruluğundan emin olmak için Naib tarafından Türklerin hangi mezhebine mensup oldukları, namaz kılıp kılmadıkları, o mezhebin günde kaç defa namaz kılmaları gerektiği, hangi saatlerde namaz kılmaları gerektiği, hangi mezhepte namaz kılmaları gerektiği gibi sorular sorulur. İlk namazda namaz kılmalılar, ikinci namazda ne olacak vs. Bir tanık nasıl dua edileceğini bilmiyorsa veya cevap vermede kafası karışık, o hariç tutulur ve kanunlara daha saygılı başka bir tanık aranır. Ancak bu tanıkların çoğu az para için yolsuzluk yapan kişilerdir. Bir Hıristiyan, Muhammed'in, İsa'nın, Meryem Ana'nın, Havarilerin, eski Patriklerin ve Peygamberlerin adına küfrediyor veya hakaret ediyorsa, eğer Türk olmak istemiyorsa, başları kesilmeye mahkumdur. Bir Türk, Muhammed'e küfrederse aynı cezaya, İsa'ya veya diğer Evliyalara küfrederse şiddetli dayığa maruz kalır. Haçı lanetleyenler bile dayak yemeye mahkumdur. Biliyorsunuz, Bascia'nın savcısını bu konuda sorguladım, İsa'nın onların yüzünden öldüğünü kabul etmemelerine rağmen, kahramana nasıl bu kadar saygı duyabildiklerini merak ettim! Bana, Türklerin Aissa (İsa) 'nın haçına saygı duymadıklarını söyledi (Kurtarıcı adını vermemek için buna İsa diyorlar); daha ziyade annesi Meryem Ana'nın haçı. Benim için tamamen yeni olan bu cevap merakımı daha da artırdı. Ama bana her zamanki masallarından birini anlatarak bunu benden aldı. Söylenene göre Meryem Ana, Aissa (İsa-Tanrı) tarafından hamile kalınca mahkemeye çağrıldı ve kendisine bakire olduğu için nasıl hamile olabileceği soruldu. Buna hem ağzıyla hem de eliyle cevap verdi; ve bunu başına doğru kaldırarak şöyle dedi: Alla (Allah?) jâref (Şeref?); ve sonra onu karnının üzerine indirerek devam etti: ve sağdan sol omuza çevirerek devam etti: u el Melàika. Yani: Burada neyim olduğunu Allah biliyor, Melekler de; her zaman her iki tarafta da olduğuna inanıyorlar: ve işte, haç işareti yapıldı. Bu nedenle büyük bir peygamber olarak tanındıkları İsa'ya dinsel bir saygı göstermek isterken, aynı zamanda annesi Meryem Ana'nın çarmihinde işaretledikleri gizeme de saygı duyarlar. İtaatsiz çocuklar en ağır şekilde cezalandırılır; ve onların kanunları, babanın önce oğluna hangi cezanın verilmesi gerektiğini söylemesini ve ardından Bascia'nın onu genellikle hapis ve dayak olan diğer cezalarla suçlamasını gerektiriyor. Devlet hainleri, komplocular şu anda boğuluyor. Sokak katilleri kazığa mahkum ediliyor; Gerçi artık Kürdistan'da bu tür barbarlık neredeyse kullanılmaz hale geldi. Hırsızlık hafifse ayak altına dayakla cezalandırılır; aksi takdirde suçla orantılı olarak elin, burnun veya kulağın kesilmesiyle. Bu sakatlamalara her

zaman mali para cezaları da eşlik eder. Hristiyan eşlerden birinin Türk olması halinde, buluş çağına girmiş olanlar dışındaki tüm çocuklar kanunen Türk sayılır.

Per dichiarare un cristiano turco basta, che dica innanzi ad un turco : La ila ila Alla Mähmet Rasül Alla. Dopo di que sto l' obbligano a fare la professione della fede, quale fanno leggendo appresso ad un Mella una sura dell' Alcorano. Sayfa 99/100

Bir Türk'ü Hristiyan ilan etmek için bir Türk'ün önünde La ila ila Alla Mähmet Rasül Alla demesi yeterlidir. Bundan sonra onu, Mella'nın yanında Kur'an' dan bir sure okuyarak iman beyanını yapmaya zorlarlar.

Bir latin belgesinden :

primum hæc verba: La ilha ilha Allha Me-
hemet rasoul Allha : Eft lantum unum Deus, &
Mehmet est Propheia (Apostolus) Ejus: di-

Bir Kürt Türkü, bir Hristiyan, Yahudiye veya putpereste şöyle derse: Kolameta, yani: Ben senin kölenim; veya hatta: Selam aleyk, yani: Selam olsun, tehdit edilir ve birkaç tokatla cezalandırılır. Sarhoşlar ilk kez ayak altına dayak, hapis ve para cezasıyla ağır cezalara çarptırılıyor; ama eğer tekrar suç işlerlerse başları kesilecektir. Haram olan her şey, sudan veya ateşten geçmesi halinde helal hale gelebilir. Ancak buna rağmen krem tartarın şarap ürünü olması nedeniyle kullanımında titiz davranırlar. Ancak sirke, pişmiş şıra, taze üzüm ve kuru üzüm kullanıyorlar. Öldüren de ölmeli, bunu mazur gösterecek bir kanun yok. Öldürülen kişi, katilin naaşı yanında bulunmadıkça defnedilemez. Tek saldırganın kendisini savunmak için öldürmesine izin verilir: ancak Bascia ya da yargıçlar para kazanmak istiyorlarsa en ufak koşulda saldırırlar.

("Bir Kürt Türkü," Yörük Türkü)

Onun malikanesinden geçen kervanlara eşlik etmek Bascia'ya veya mir'e kalmıştır; ve bu nesneye, niteliğine göre her soma için belli bir miktar aittir. Bascia her Türk'ten bir vasiyet ister; daha sonra kölelik kanunu gereği Hristiyanı istediği kadar para toplar. Bir Türk dinini değiştirirse idam cezasına çarptırılır. Türk kadınının Avrupa'ya Hristiyanlar arasında getirilmesi hiçbir koşul kabul edilmeksizin tüm kanunlarında yasaktır. Eğer bu ya da onu kim getirdiyse, giugno (Haziran) onların eline geçerse derhal ölüme mahkum edilir. Olayda bulunan bir fahişe bir çuvala dikilip ya nehre ya da en yüksek dağdan atılıyor. Adam Hristiyanı beklemeye alınıyor, Türkse ağır dövülüyor; daha sonra hapsedildi ve para cezasına çarptırıldı. Fakat kadın Hristiyan, erkek Türk ise veya tam tersi, Hristiyan veya Hristiyan ölümden kurtulmak için isterse Türk olmalıdır; ve eğer kadın özgürse suç ortağı olan erkekle evlenmek zorundadır. Bir kadın kocasını reddedemez, ancak kendisi veya karısı, tekrar evlenene kadar ona ayda belirli bir miktar tahsis ederek onu reddedebilir. İşçi kararlaştırılan ücreti almışsa, işyerinde başına gelebilecek herhangi bir talihsizlik durumunda mal sahibi hiçbir sorumluluk üstlenmez. Bu durumda, bir duvarcı ustası daha önceden günlük ücretiyle yetinmişse ve duvarcı ustasının çalışırken düşüp ölürse, fabrika sahibi ölüm nedeniyle ailesine verilen zararı tazmin etmekle yükümlü değildir. Fiyatları değiştiren veya atalet ağırlıklarını azaltanlara para cezası ödenmesi gerekiyor. Bascia'nın sekreterliğinden

çıkan her belge ona, müftüye, kadiya, Kasnadar'a ve mübaşire düşüyor. Başka kanunları var ama bunların bir Hıristiyana, hele bir Avrupalıya bile nüfuz etmesine izin vermiyorlar.

Madde IV.

Onların gelenekleri

Kürtler, etrafı dağlarla çevrili ve dünyanın neredeyse ücra bir yerinde yaşayan bir halk olduğundan, diğer insanlarla aynı gelenekleri öğrenmelerine imkân yoktur. Doğanın önerdiği her şeyi az çok yaparlar. Görünüşe göre onların aylaklıktan başka bir bilgileri yok; böylece kendilerini bütün gevşekliğiyle bu işe kaptırırlar. Gelenekleri hakkında konuşmak gerekirse, oral seksin sürekli kötüye kullanılmasıyla başlamanın adil olacağına inanıyorum. Sürekli ağızlarında tutuyorlar. Sabah gözlerini açmıyorlar, aydınlatmak için üflüyorlar, gece ise ağızlarındaki oral seksle uykuya dalıyorlar. Evden çıkarken tütün kesesiyle birlikte onu da yanlarında götürürler. Onlar iyi bir oral seks yapmaktan çok, güzel bir tütün kesesini göstermekle ilgileniyorlar. Hayır, onları tüm ustalığınla işledin. Damalı olanları severler; ancak her kare diğerinden farklı renktedir. Hiç kimse başkasının tütününü ya da kendisine ait olmayan piposunu içmez; bundan utanıyorlar. Genç veya evli kadınlar bile oral seks ve kahveyi büyük ölçüde kötüye kullanıyor. Konuşmalarına önemli bir kimse girse, hepsi başlarını eğerek; ve ayağa kalkarlar. Başkanlık eden yerini ona bırakır ve hizmetçilere sakso getirmelerini emreder. Sigara içmeye başlar başlamaz herkese oral seks getiriliyor. Oturmak için sandalye veya bank kullanmazlar. Yerde oturuyorlar, yerde uyuyorlar, yerde sohbet ediyorlar; yerde oturarak tüm işlerini yaparlar. Yemek yerken kendilerini çok rahatsız bir duruma sokmaktan hoşlanırlar; çömeldikleri için bedensel ihtiyaçlarını karşılarken kullandıkları gibi. Selamları bizimkine çok benziyordu. Ancak zorunlu olan bazı şeyler de var. Bir dostun gelişinin sevincini göstermek isteyip ona şöyle derler: Gelişin başıma gelsin. Veya hatta: Gelişin gözlerime olsun. Ben senin kurbanıyım. Allah seni her türlü kötülükten korusun. Allah işlerinizi son eylesin. Tanrı sizinle mutlu olsun. Allah ömrünü uzatsın. Ama en alışlagelmiş selamlaşma şu şekildedir: Allah zenginliğinizi artırsın. Koca, karısına hasta bir çocuğu veya onun davranışlarını sorarsa, kadın önce ona derin bir hürmet gösterir, sonra ona şöyle der: Allah zenginliğini artırsın; ve ardından oğlunun etrafında bir cevap verir. Kadınlar başka kadınların sohbetlerine girdiklerinde erkeklerin sohbetlerine asla girmelerine izin verilmediğinden oral sekslerini dışarıda bırakıyorlar ve içeri girer girmez girişte durup ellerini sentlerinin içine sokup sağa sola dönüyorlar onlara, ağızlarını açmadan, orada başkanlık yapan hanımefendiye üç gülünç reverans yapıyorlar. Eğer orada başka saygın hanımlar varsa, üç sahte eğilimin töreni de buna düşer. Ziyarete gelen çok sayıda kadın varsa, en yaşlı ya da en hak eden ilk önce girer; diğerleri, girene kıvrınmalarını yapması için zaman tanımak amacıyla dışarıda kalır. Birbiri ardına bu şekilde giriyorlar. Herkes selam verdikten sonra, durumuna göre yerini almaya gider, orada ayakta kalır ve hanımın kendisine: Boş zamanınıza oturun demesini bekler. Oturur oturmaz oral seks ona getirilir. Kadın kocasının önünde durur, çocuklar da babalarının huzurunda aynısını yaparlar. Kadınlar asla erkeklerle birlikte veya onların önünde yemek yemezler. Kadın kocasına masada hizmet eder ve arta kalanlar onun öğle yemeğidir. Kocalarının kölesi olarak görülüyorlar; çünkü ona yiyecek, içecek, oral seks, kahve ve ihtiyacı olan ne varsa getiriyorlar. Erkeklerin toplum içinde karım demesi veya ona ismiyle hitap etmesi büyük bir utançtır. Ama adını koymak zorunda kaldıklarında diyorlar ki: Benim evim; falancanın annesi, oğullarından birine isim veriyor. Annesini kastederek şöyle denir: Beni doğuran. Kadın daha sonra kocasını belirtmek için şöyle der: Ben veya: Falancanın babası, onun oğullarından biri vb. anlamına gelir. Kürt hanımları kocalarının kızları ve kız kardeşleri dışında başka kadınlarla, hatta genellikle eski vali olan Seresp'iyle bile görüşmesine izin vermiyorlar. Bu beyler evdeyken daima bir odaya kapatılırlar. Acil bir durum için ayrılmalrı gerekiyorsa,

eşlerine veya Serespi'ye avuçlarını birbirine vurarak bir işaret verirler. Bu işaret üzerine adı geçen kişilerden biri koşarak evdeki bütün kadınların saklanmasını sağlar; ve sonra gitmesine izin verilir. Bascia evden çıkmak istediğinde, birkaç adım önde yürüyen ve evin kadınlarına saklanmalarını işaret etmek için ellerini çırpın Serespi'si tarafından odasından sarayın kapısına götürülür. İçeri girince de aynısını yapıyor. Kürt ağalarının durumunu düşünürsek onlar en sefil kölelerdir. Her biri kanepesini veya kabul odasını sarayının dışında tutuyor. Önce Bascia kanepesine indirilmedikçe oraya gitmek onların özgürlüğü değil; Bascia'nın girdiğini fark etmedikçe de giremezler. Bascia'nın izni olmadan ava çıkmalarına, yürüyüş yapmalarına veya şehirde dolaşmalarına izin verilmiyor. Eğer izin verirse, önceden haber vermeden Bascia'yı da ziyaret edemezler. Bu lisanslar her zaman verilmemektedir. Baba ve Soran Kürtleri ve özellikle Başçı iki veya üç eşle yetinmiyor. Solimanj (Süleymaniye?)'ı inşa eden İbrahim Bascia kırk yaşındaydı; Soliman Bascia'nın elli oğlu; Abdraman Bascia'nın kardeşi İbrahim'in sayısının doksan olduğu belirtildi. Bu eşler genellikle birkaç yıl sonra onları arkadaşlarına verirler. Soran'da bir Ağa, onu ölümcül bir hastalıktan kurtardıktan sonra bana genç karısını hediye etti, böylece onu nereye gidersem gideyim yanımda götürebileyim. Ona kanunlarımın buna izin vermediğini söyledim; karakter de bunu gerektirmiyordu; benim dahim de bunu istemedi. Onun yerine bana iyilik yapacak bir kısrak aradım. Ancak reddedilmesine çok şaşırı. Genç bir Kurdò evlenmek istediğinde, ailesi bir kıza karar verdikten sonra komisyonu yaşlı ve tanınmış bir kadına verir; böylece oğulları için kızını aramak üzere akrabalarının evine gider. Yaşlı kadın görevini başarıyla yerine getirdikten sonra Bascia'dan veya o yerin Mir'inden izin alınır. Kabul ederse genç adamın annesi gidip yüzüğü kıza getirir ve kız parmağına taktıktan sonra onu kucaklayıp öper. İki taraf evlenene kadar birbirlerini hiç görmeden birbirlerine hediyeler verirler. Ancak damadın gelinin babasına veya annesine vereceği, genellikle paradan oluşan hediye ayarlamazlarsa düğün gerçekleşmez. Kız asla çeyiz vermez. Ayrıca mücevherler, altınlar, elbiseler ve gelinin ihtiyacı olan her şey damadın hesabına gitmelidir. Düğün Bascia'nın hoşuna gittiğinde gerçekleşir. Üç gün önce damadın akrabaları, gelini kırmızı saten kaplı karton bir başlık ve iki ucu özenle işlenmiş, evli kadınların rozeti olan yaklaşık on iki avuç uzunluğunda uzun bir bandajla örtmeye giderler. Şekil II'deki bu kitabın sonuna, onun yeni bir gelin olduğunu göstermek için yalnızca sekiz gün boyunca, hiçbir bağlantısı olmadan elinde tuttuğu, tamamı altın işlemeli kafasına başka bir kare mendil eklerler. Daha sonra kızın başına taktığı nişan kaldırılır ve üçüncü şekilde görüldüğü gibi çeşitli ipek fiyonkların sarktığı, küçük işlemeli bir tür başlıktır. Gelini ellerinden geldiğince zengin bir şekilde giydirirler, akraba ve arkadaşlarından mücevher ve altın ödünç alırlar. Gömleği hariç tüm kıyafetleri kırmızıdır. Tırnaklarını kiraz rengine, kirpiklerini ise koyu siyaha boyarlar.

Donna Kurda - Maritata

Aynı Kitaptan

Daima vekaleten evlenirler; ve vekiller her zaman iki erkekten oluşur; biri damadın, diğeri gelinin tarafındadır. Bir Mella tarafından iki tanığın huzurunda sorgulandığında, falancanın falancayı istemeyi kabul ettiğini söylüyorlar; ve kadının menajeri de benzer şekilde falancanın falancayla evlenmekten mutlu olduğunu söylüyor. El sıkışmak yerine, birinin sağ

tarafını diğzerinin sağ tarafıyla eşleştirek birbirlerine başparmak verirler. Bu tören gerçekleştirildikten sonra Mella, tanıkların imzaladığı kısa bir yazı oluşturur. Bu yapıldıktan sonra misafirlerin sakallarına ve kıyafetlerine gül suyu serpilir; daha sonra suyla seyreltilmiş pembe veya mor şekerden oluşan bir içecek içerler. Bu arada dışarıda oynuyoruz, bağıriyoruz ve dans ediyoruz. Daha sonra gelin kocasının evine götürölür. Gelin ve damadın akrabalarına iyilik yapmak isteyen herkes gelinin refakatine katılır. Eşlik bu şekilde düzenlenmiştir. Bütün adamlar ikişer ikişer çok ciddi bir adımla ilerliyorlar. Bunlardan sonra ellerinde bir, bazılarının iki ipek mendiliyle çeşitli aptalca hareketlerle onları havaya sallayan dansçılar geliyor; bazıları, kollarında bir kalkan ve ellerinde kınından çıkarılmış bir kılıç olan bir savaşıçı gibi giyinmiş, şimdi bir dizini yere eğerek onu kaldıraçları üzerinde döndürüyorlar; şimdi onu omzunun üzerinden çeviriyor; şimdi bir başkasıyla kavga ediyormuş gibi yapıyor; şimdi dönüyor, hava kesiliyor; şimdi yere çarpıyor; şimdi çömeliyor; şimdi atlıyor ve şimdi hiçbir fikir göstermeden binlerce gülünç surat yapıyor. Bunları basit kamışlardan yapılmış bazı davullar ve uzun boğuk kavalcılar takip eder, ancak onlardan kaynaklanan gök gürölüsünden çok onları çalan kişinin çarpıklıklarıdır. Bu müzik, ciğerlerinin sonuna kadar bükölüp bağııran şarkıcıları da arkasında taşıyor. Bunlardan sonra, zengin eyerli bir ata binmiş gelin belirir. Damadın bir arkadaşı elinde dizginle atı yönetecek ve diğzer iki kişi de gelinin yanında yürüyecek. Bu tamamen kırmızı renkte giyinmiş olmalı ve yine kırmızı olan ve onu tamamen kaplayan büyük bir örtü olmalıdır. Atın arkasında birçok kadın onu takip ediyor.

Yörüklerin gelin teslim etme ritüeli.

Gelin geldiğinde damadın evde olmaması gerekir; ancak o gün en yakın akrabalarından veya arkadaşlarından bazıları tarafından öğle yemeğine davet edilir. Gelin eve varınca onu getirenler damadı almaya giderler ve aynı gürölüsüyle onu yaya olarak eve götürölürler ve oradan da yatağa götürölürler. Çoğu zaman baba, kızını arayan birine kızını vermeyi reddederse Bascia'dan kızını ister ve ona bir hediye getirir. Bunun üzerine Bascia babaya kızını o adama vermesini emreder; ve bunu yapmak zorundadır. Ayrıca belli bir tür gizli evlilikleri de var; ve bunlar, kızın tabi olduğı kişi, bir Mella'nın önünde, onu vermek istediğı adama şöyle dediğinde olur: Sana kızımı ya da kız kardeşimi verdim; daha sonra onu kızının odasına götürölür ve ayrılır. Diğzer yol genellikle efendi ile köle arasında kullanılır ve bir köleyle ya da başka bir kadınla gizlice evlenmek isteyen erkeğin bir Mella ile Herem'in ya da kadın hayvanat bahçesinin kapısına gitmesi, kadının bunun arkasında kalmasıdır. Kapıda bulunur ve Mella tarafından sorgulandığında tek yapması gereken şunu söylemektir: Şunu istiyorum. O halde gerçek bir evliliğı ilan etmek için başka bir törene gerek yoktur. Bascia öyle söylemezse yetişkinler evlilik hakkında konuşamaz ve bir kadın istediğı zaman evliliklere kendisi karar veremez. Ve eğer herhangi biri Bascia'nın gözünde biraz iyiliğı sahip olursa ya yaşlanacak ya da hiç evlenmeden ölecek. Kürtler şarkı söylemeyi ve selamlamayı çok seviyorlar; ama hem birinde hem de diğzerinde tadı çok kötü. En çok bağııran kişi en iyi filarmoni sanatçısı olarak kabul edilir; ve dansta ayıyla en iyi şekilde nasıl yarışacağını bilen kişi, dünyadaki en ünlü jimnastikle ödüllendirilir. Nakış da onların tutkusudur. Neredeyse tüm kadınlar günün büyük bir bölümünü orada geçiriyor. Yeni bir şey icat etme veya güzel bir fikri geliştirme yetenekleri olsaydı, bu sanatta ilerleme kaydederdilerdi. Nehirleri gezmek için Kelek dedikleri zatikleri kullanıyorlar. Bunlar tahtadan değil, şişirilmiş şarap tulumlarından, hatta bazı direklerle bağlanarak yüzen büyük balkabaklarından yapılmıştır. Elllerinde kürekle onları yönlendiren iki adam tarafından yönetiliyorlar; Hatta Kürdistan'da daha yaygın olan bu iki çıplak adam balkabağıına biniyor, yüzerken de salı iple çekiyorlar. Bunlar çok tehlikelidir; ama zorunluluk, korkuları gizleyen bir göz bağıdır. Sürekli oturarak kendilerini uyuşuk ve hazmedilemez hale getirirler, Baba ve Soran'da bu amaçla çeşitli hareketler ve kuvvetler

yaptıkları, yorulmadıkça durmadıkları piramidal iki büyük tahta parçasıyla ve terden damlıyan vücutlarına esneklik kazandırmak için kullanırlar. Bu egzersizi sadece aç karnına yapmıyorlar; ama aynı zamanda midesi yiyeceklerle dolu.

Madde V

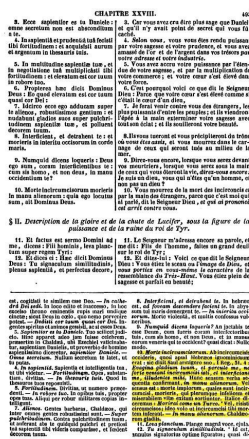
Onların doğası,

Anavatanlarının dışındaki Kürtler çok çekingendir. Cahil, inatçı, hırslı, batıl inançlı ve meraklı oldukları için her zaman kıskanç ve şüpheli olurlar. Tembellik onlara öyle bir hakim olur ki, onları çok uyuşuk, sıkıcı ve huysuz yapar. Adetleri yalan söylemek, sözleşmelerde ve yeminlerde dolandırıcılıktır; aşka da ihanete de duyarsızdırlar. Soyunma ve giyinme zahmetinden kaçınmak için kıyafetleriyle uyumayı tercih ederler. Çalışmaktan kaçınmak için biraz arpa ekmeğiyle yetiniyorlar; bu nedenle hırsızlığa bağımlıdırlar. Onlara ne kadar güzel ya da güzel bir şey planlasan ya da söylesen de şaşırıyorlar; ama o zaman onu taklit etmeye ya da gerçekleştirmeye cesaret edemezler.

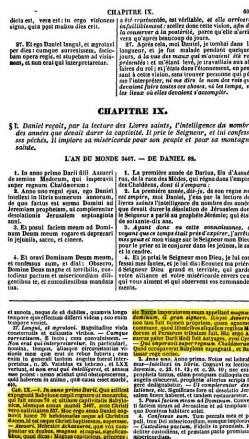
Madde VI.

Onların yazıları.

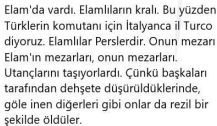
Kürt dilinin kökeni, zamanla bozularak tek bir deyim oluşturan Arapça, Türkçe ve Keldani pek çok kelime ve deymi barındıran Farsça'ya kadar uzanır; ancak bunların her prenslikte farklılık gösterdiği görülmektedir. Kürtçenin kitabı, yazısı yoktur. Yazarken tüm Melli ve lordların öğrendiği Farsçayı kullanırlar. Akar'ın Musa Bey adlı miri bir gün bana birçok Kürt'ün var olmadığına inandığı Kürt alfabesini gösterdi. Kürtçe harflerle yazılmış hiçbir kitabın bulunmadığının da doğru olduğunu söylüyor; ancak yukarıda adı geçen beyefendinin bana gözlemlettirdiği, Kürtçe yazılmış bazı dağınık şiir sayfaları görülebiliyor. En içten nezaketimi kullanarak onu bana o alfabenin bir kopyasını vermeye ikna edemedim. Bu nedenle birkaç harf dışında Farsçaya çok benzer.

Kılıcı çek ve bana vur ki, tesadüfen bu
sünnetsiz adamlar gelip benimle alay ederek
beni öldürmesinler. Aşağıdaki sözler
yabancıların elindeki bu duyguyu doğruluyor.
Veya bunun anlamı şudur: Sünnetsizler gibi
kötülerin ölümüne, genel olarak mutsuz ve
sefil bir yaşam sonuna mahkum olan siz de
öleceksiniz. İtalyancada şöyle deriz: Morirai
Come un Turco. Ya da sünnetli güldün; bu
nedenle sünnetsizlerin ölüm getirmesini
diliyoruz. - Yabancıların elinde Keldanilerin
kılıçlarıyla.

Darius'un ilk yılında. Babil fethedildiğinde, hükümdar olarak hüküm sürmeye başladı; bu, Babil esaretinin 70. ve son yılıydı ve dünyanın aynı yılı olan 3467, Mesih'in 537'deki doğumundan önceydi. Bu nedenle Daniel ve bu yılları öğrendi: Mesih'in liderliği, yani Mesih'in vafatına kadar bu 70 hafta boyunca hayatta kalacaktır. Güvenceli İbranice'de büyük ve baş olmak üzere iki kelimeden oluşan Achaesurus kelimesi; sanki şöyle diyorunsuz: Büyük kapta, prens: Türkler imparatorlarına büyük lord, bir gün sıroy diyorlar. Bu nedenle Ahasuerus, özel bir isim olmaktan çok, Medlerin ve Perslerin bazı ünlü kralılarına verilen bir övgü olan ortak bir takma addı. Dolayısıyla bu Ahasuerus, Kyros'un büyükbabası. Medias Darius Ahasuerus'un babasıydı.

Elam'da vardı. Elamlıların kralı. Bu yüzden Türklerin komutanı için İtalyanca ol Turco diyoruz. Elamlılar Perslerdir. Onun mezarı Elam'ın mezarları, onun mezarları. Utançlarını taşıyorlardı. Çünkü başkaları tarafından değeri düşürüldüklerinde, göle inen dişleri gibi onlar da rezil bir şekilde öldüler.

(Bu kitap nerededir?)

Başka bir yerde Dominik'imiz, Kürdistan'da on-sekiz yıl misyonerlik yapan Peder Garzoni'nin, 1787 yılında Propaganda düşüncesi pahasına Roma'da basılan Kürtçe grameri ilk yaratan kişi olduğunu belirtmişti. Bu çalışma övgüye değer; Aynı zamanda hatalarla doludur. Bunlardan Scin'in hemen hemen tamamında Sin'in kullanıldığını görüyoruz; ayrıca gerekli pek çok terim, kelime öbeği ve ifadeden yoksundur.

Madde VII.

Kürdistan'ın ürünlerinden.

Kürtlerin yaşadığı bölgenin tamamı büyük, engebeli ve kalabalık dağlardan, güneye doğru çok az düzlük içeren küçük vadilerden ve bol derelerden oluşmaktadır. Eğer bu millet bir yansıma elektriğiyle sarsılsaydı, sert kayalarından büyük avantajlar elde edebilirdi. O zaman komşu halklara hiç ihtiyacı kalmayacaktı; hırsız ya da katil gibi utanç verici bir mesleği de icra etmeyecekti. Dağları plantasyonlarla süsleyerek sadece kendisinin değil, tüm Suriye'nin, Asur'un, Keldani'nin, Filistin'in, Irak'ın ve hatta Avrupa'nın bir kısmının geçimini sağlayabilecekti. Bu bireylerin düşünce kısıtlılığı, en değerli metallerin neredeyse tükenmez madenlerini barındıran dağlarının içlerinin açılmasını engellemektedir. Eğer vadiler işlenirse, eyaletlere değerli peynir, tereyağı ve yün sağlamaya yeterli olur. Ovalar, yeterli olmasa bile, en azından bu türlerin kıtlığının yol açtığı büyük açlığı telafi etmeye yetecek kadar buğday ve arpa verilmesine katkıda bulunacaktır. Akarsuların yardımıyla ne kadar güzel endüstrilerle zenginleşmezdi! Kürdistan az bilinen ya da pek önemsenmeyen bir hazinedir; ve onun sakinleri bolluğun ortasında çürüyen Tantallardır.

Evrim Ağacı : "Tantal, "Ta" sembolü ile gösterilen ve atom numarası 73 olan kimyasal bir elementtir."

Dağlar her türlü odunu ve büyük miktarlarda Avrupa'ya olağanüstü sayıda kadirga, meşe palamudu, tüm Mezopotamya ve Bağdat eyaletlerinden sağlanan tütün, ilk çıkardıkları hünnap veya susam, yağ sağlar, ardından Taini (Tahin helvası?) adını verdikleri ve yemeyi çok lezzetli buldukları elma gibi yoğunlaştırılmış bir madde. Bu Taini'yi sıcakta biraz fazla bekleterek ve her zaman kılıçla çevirerek sertleşir ve Calabria'mızın birçok yerinde kullanıldığı gibi bir tür nuga oluşturur ve buna Alàoe adını verirler. Tepelere üzüm bağları dikeyler, eğer şarap yapma sanatına sahip olsalardı ya da en azından Kur'an'da yasak olmasaydı, bu muhteşem üzümlerden çok tatlı ve cömert bir şarap yapacaklardı. Ancak bu üzümlerden zibibbo ve pişmiş şıra (pekmez?) yapıp tüm komşu uluslara dağıtıyorlar. Ayrıca çok tükettikleri kuru incir, elma, armut, nar, elmalı ayva, dut, böğürtlen, erik, birkaç kiraz, bir miktar kötü şeftali ve baklagilleri de elde ederler. Meşhur vitriolün de çıkarıldığı tepeler var. Hemen hemen tüm bitkiler ve şifalı otlar burada bulunur. Timbra bitkilerinin arasında bol miktarda bulunur ve kökünü tütün keselerine koymak, koku kazandırmak ve dumanın başlarını rahatsız etmemesini sağlamak için kullanırlardı. Dişlerini rahatlatmak için çiğnemeyi

öğrendikleri Havlıcanları var; Felçleri önlemenin yanı sıra terletmede de çok faydalı buldukları ünlü adaçayı; Tohumlarının yılın bazı aylarında kızları iyileştirmede çok etkili olduğu kanıtlanmış olan Hayıt Ağacı. Kabarcıkları açmak için Anemon yaprağı kullanıyorlar; kısır olanların verimli olduğunu görmek için Ammi'nin; uyumayı ve huzurlu rüyalar görmeyi arzularız; Lapazio'nun asitleri bastırması ve iştahı kabartması; iç ısıyı söndürmek için Nymphaea'nın; Doğal gücü arttırmak için Saturione veya Orchis kökünden faydalanın. Burada Verbena biraz nadir olduğundan, yine çok nadir görülen Baldıran otu yerine dalak üzerine faydalı bir şekilde uyguluyorlar ama bunu bilmiyorlar. Frenk maydanozu da nadirdir ve kalpleri canlandıran bir iyilik olarak sahipler. Absinthe'nin iki türü büyük miktarlarda bulunur ve Eylül ayının sonunda hasat edilir; mideyi rahatlatmak için istismar ediyorlar. Mayıs ayında Karkuk (Kerkük) 'ta yüksekliği dört elin biraz üzerinde olan güzel bir Vulvaria bitkisi gördüm. Ertesi yıl temmuz ayında aynı yere gittim ve bunun yayıldığını görmekte gurur duydum; ama onu bir daha hiç görmedim. Bu bitkiyi Kürdistan'da hiç görmedim; ama sadece bu şehirde. Palma Cristi veya Castor çok bol miktarda bulunur, çünkü boyalar için, inatçı romatizmal ağrılarda ve kolik için yaklaşık bir ons içtikleri yağı çıkarmak için onu yetiştiriyorlar. Abrotano'yu suyu depoladıkları yerde tutmak için kullanıyorlar. Bu bitkinin zehirleri uzak tutma özelliği olduğuna inanıyorlar. Titimaglio'nun birçok nüshası da bulunur; çobanlar bol miktarda tasfiye sağlamak için sütünü pişmiş şırayla birleştirerek kullanırlar. Bazıları bunu Coloquintida'nın suyuyla veya Catapuzio'nun tohumlarıyla değiştirir, bu da hayati tehlike oluşturmaz. Dillerinde Ghiabanok denilen Baaralar var. Bu, evrensel olarak söylendiği gibi geceleri parlayan ve gümüş yaprakları varmış gibi görünen bir bitkidir. İnsan ona yaklaştıkça yeraltına çekilir ve kendisini arayanların aramalarından saklanır. Üzerine birkaç damla kadın idrarı damlatılarak hareketsiz kaldığını söylüyorlar. En açık şekilde bildiğim şey, bunu keşfeden aynı kişilerin ağzından geliyor; onu durdurmak için genellikle bazı batıl inançları uyguluyorlar ve bunu belli bir mesafeden dile getiriyorlar. Yaprakları asma yapraklarına benzer; kökünde kusursuz bir erkek ya da kadın figürü vardır; rengi ten rengidir. Kökünü kopardığında rüzgar gibi bir ısıklık sesi çıkardığını ve onu kökünden söken kişinin öldüğünü söylerler. Eğer bu doğruysa, oradan öldürücü buharların çıktığı söylenmelidir. Bu yüzden tehlikeyi önlemek için neredeyse her yeri kazıyorlar; daha sonra ipin bir ucunu köküne, diğer ucunu da bir köpeğin veya keçinin boynuna bağlarlar; sonra ellerinden geldikince uzaklaşıyorlar ve canavara uzaktan taş atıyorlar, bu da kaçmak için sesler çıkararak kökü parçalıyor ve düşerek ölüyor. Sonra gelip omuzlarına bağlarlar. Bana biri odunsu, diğeri yağlı iki baharat olduğunu söylüyorlar. Bu köke çeşitli erdemler atfedilir. Nesli teşvik edebilmesini isteyenler, onu ellerinde tutarak o eylemde; şeytanı kovmada etkili olduğunu iddia eden; diğerleri onu ateşler için bir prezervatif olarak üstlerinde taşıyarak düşünürler; Bazıları da yağlı bitkinin romatizmayı tedavi etme erdemini deneyimlediklerini söylüyor. Kaynatarak, yağlanması her türlü romatizmayı veya ağrıyı iyileştiren yağı çıkarırlar. Koldaki ağrıya kökün o kolundan elde edilen yağın sürülmesi gerektiğini, eğer ayak etkilenmişse o ayaktan yağın sürülmesi gerektiğini vb. ileri sürenler vardır. 1810 yılında bu bitkilerin çoğunun bulunduğu Mardin'den bana bu yağdan bir kavanoz satın almak istersem yazıldı. Ancak fiyatı çok yüksek olduğundan ve söz konusu yağla ilgili hiçbir tecrübem olmadığından; ve hâlâ sahtekarlıktan korktuğum için onu satın alma riskini almak istemedim. Üstelik bu erkek ve dişi köklerden ikisini satın almak için orada çok dikkatli bir araştırma yapmayı ihmal etmedim, öyle ki her biri için o paranın üç yüz basımına söz verdim. Oradan geçen tüm Avrupalı seyyahların çok sevdiği Mardin Ermeni Katolik Başpiskoposu Monsenyör Gioacchino Tasbaş, büyük bilgisi nedeniyle onları bana göndermeye var gücüyle söz verdi. O şehrin doktoru da bu kökün büyük erdemlerini çok övdüğü için beni tercih etmeye mecbur kaldı; ama neden onları elime alma zevkini hiç yaşayamadığımı bilmiyorum. Amadia'da Van

şehrinden kafir bir Ermeni rahip, onları bana getireceğine yemin etti; çünkü bana, bazı şeytani dualarıyla birçoğunu boğduğunu söyledi. Ancak daha sonra, bu operasyonu gerçekleştirdikten sonra, buna izin vermemiş olmama rağmen, onu yırtarken bir miktar felç geçirdiğini ve birkaç gün hayatta kaldığını ve sonunda yaşadığını öğrendim. Tahtanın bazı parçaları benimle birlikte muhafaza ediliyor. Aralarında Bascia del Badinan'ın da bulunduğu ülkenin doğa bilimcileri bana, dağlarında, kokusunu duyan herkesi anında kör eden muhteşem bir ot bulunduğunu söyledi; ve bunun panzehiri olan ve koklayarak görmeyi geri getiren başka bir bitki içerdiğini. Kürdistan'daki Dominikli havarisel misyoner, ünlü doktor, ünlü botanikçi ve ünlü matematikçi Peder Leopoldo Soldini'nin, 1779'da Zacco şehrinde bitki toplamaya gittiğinde hayatını kaybettiğini söylüyorlar, takipçileri orada hangi otları topladığını görüyor, oraya varır varmaz o otun kokusunu vererek onları kör ediyor; daha sonra şifalı otları torbalarda toplayarak panzehir bitkisinin kokmasını sağladı ve görüşü düzeldi. İnanmayı sevenlere bırakıyorum; çünkü bunu onların her zamanki masallarından biri olarak görüyorum.

Madde VIII

Onların ticareti,

Yöresel ürünlerden ve karakterinden ticaretinin ne olduğunu anlamak kolaydır. Toprağın doğal bereketinden topladıkları küçük şeyleri, yetersiz hizmetten sonra, geri kalanını komşu ülkelerle takas ediyorlar. Başlıca ticaretleri tereyağı, peynir, pirinç, balmumu, elma, gallo, yün, zibibbo (İskenderiye misketi, Vitis vinifera'nın Misket ailesinin bir üyesi olan beyaz şarap üzümüdür.), odun, kuzu ve katırdır. Hırsızlık onlar için bir ticaret noktası oluşturuyor. Kervanları öldürüyorlar ve ganimetlerini (çoğunlukla inci ve döküntü) satıyorlar ve çok az karşılığında takas ediyorlar. 1813 yılında Musul şehrinin Sengiar kapısı olarak adlandırılan kapının dışında Kürt kadınları, neredeyse tamamı birbirine karışan o gümüşün ağırlığına, kirli bilançolarda güzel inciler satıyorlardı. Ayrıca gömlek yerine şal giyen bazı zavallı Kürtler de gördüm; bunların her biri Avrupa'da omuzlarını süsleme onurunu kendilerine vermek için bir hanımdan bin dükadan fazla paraya satın alırdı. Ticarete her zaman avantajlıdılar, aldatıcıdılar ve şüphecidirler.

Madde IX.

Onların sanatları.

Kürtlerin tek sanatının aylaklık ve hırsızlık olduğu söylenebilir. Yiyecek birkaç lokma olduğu sürece pipo içmekten başka vakit geçirmiyorlar. Ama yaşam tarzları ya da sigara içmeleri biter bitmez bir araya gelerek katil olmaya başlarlar. En dürüst insanlar daha sonra kendilerini tarıma ve hayvancılığa verirler. Diğerleri sepet örmeyi bekliyor; diğerleri kilden vazolar oluşturacak; bazıları tahtaya kaşık oymak için; bazıları basit iplerden yapılmış sandaletler üzerinde çalışıyor; Şekil I'de görüldüğü gibi sluoje, bazı halılar ve bazı kumaşlar dokuyan kişi. Baba'da eyer, dizgin ve diğer at aletleri yapılır. Sciambò'da ipekböceklerine uygulanan ve mendil dışında hiçbir şeyin nasıl yapılacağını bilmedikleri pek çok şey var. Demircilerin, Duvarcılarının, Marangozların çok az ve çok kötü fikirleri vardır; ve bunlar genellikle ya Hristiyanlar ya da Yahudilerdir. Bu tür bir çalışmaya ihtiyaç duyuluyorsa, İran'a en yakın olanlar oradan, diğerleri ise Mezopotamya'ya sınırı varsa, onları oradan getirtiyorlar. İsteyen herkes, Farsça veya Arapça birkaç elyazmasını okumayı bildiği sürece doktor (Alim) olabilir. Kadınlar kendilerini davulla yün veya pamuk eğirmeye ve nakış yapmaya adanlar. Kısacası, ticaret yapmaktansa yoksulluk içinde yaşamaktan daha memnunar; çünkü onlar her türlü bilimsel fakülteden kesinlikle vazgeçmişlerdir.

Yiyecekleri.

Dünyada Kürtlerden daha ahlaksız bir zevke sahip bir milletin olduğuna asla inanmam. Her şeyle hazırlanan mis kokulu bir sos, Avrupalı çalışan bir şefin özverisi onlar için iğrenç bir yemek olacaktır. Yiyeceklerine o kadar bağlılar ki. Görünüşe göre kokudan ziyade kokudan etkileniyorlar. Yemeklerinin tamamına yakını nohutla servis edilir. Bütün yemeklerine pirinç koyuyorlar. Bunların arasında pilao (pilav) en lezzetli ve günlük yiyecektir. Suda kaynatılmış, üzerine sıcak tereyağı atılmış pirinçten başka bir şey değil; daha sonra elleriyle bakır bir yuvarlak üzerine yığıyorlar ve masanın üzerine sunuyorlar. Hala pirinçten yapılan Cubeb (Kebab), biraz dövülmüş kuzu eti ve un var; daha sonra her biri yaklaşık iki kiloluk köfteler oluşturuyorlar. Bunları birkaç saatten fazla kaynatmıyorlar ki pişmesi iki gün bile almaz ve taş gibi sert bir şekilde yiyorlar. Bunları çiğ olarak otlarla karıştırılarak yedikleri yerler de var (çiğ köfte). Ayrıca yine pirinç olan Yeprak (Yaprak) ve pazı ya da asma yaprağına sarılı kuzu eti de kullanılıyor. Ezilmiş buğdaydan elde edilen, haşlanıp güneşte kurutulan Borgol'u (Bulgur) yerler. Kabuğu temizlenmiş, hafifçe dövülerek haşlanıp güneşte kurutulan buğday olan Caschà'yı severler. Bazı insanlar da Rescta yapıyor ve bu bir tür küçük tagliarini, (Bir makarna çeşidi) kötü yapılmış. Tattıkları en lezzetli yemek ise şu şekilde hazırlanan K'escek' (Keşkek) tir. Mısırı kabaca ezip, iyice haşlıyorlar; daha sonra hepsi iyice doğranmış soğan dallarını, eyer yapraklarını, porseleni, nasturzo'yu, pazıyı eklerler, bunlara ezilmiş nohut ve ekşi sütü eklerler; sarımsak da ekleyenler var; ve etle mısır kaynatır. Bu karışımı büyük bir toprak tencereye koyup on beş gün, yazın ise yirmi güne kadar havaya maruz bırakıyorlar. Günde beş ya da altı kez salladıklarında o döküntüden leş kokusu yayılıyor. Daha sonra onu şekilsiz avuç dolusu hale getiriyorlar ve teraslarda yirmi gün daha güneşe, toza ve tüm böceklerin sağduyusuna maruz bırakıyorlar. Bunu yaptıktan sonra, dedikleri gibi, güzel bir lokma yemek istediklerinde kullanmak üzere onları saklıyorlar. Ayrıca küçük uzun balkabakları olan dolmaları da yapıyorlar, içlerinden çekirdeklerini çıkarıp içini Yeprak'la aynı malzemelerle dolduruyorlar; daha sonra onları kuyruk yağıyla yağlayıp, pişirmek için geniş bir et kabına koyuyorlar. Chalta'yı kullanıyorlar. Bu da et parçalarının içine nohut, zibibbo, kuru incir, kuru erik, kuru şeftali, hurma, soğan, badem eklenip üzerine birkaç tutam ince un ve kuzu yağı veya tereyağının eklendiği bir karışımdır. . Bakır bir leğende iyice pişirilip sofraya sunulur. Kim çok yerse ne cataputia'ya ne de kişniş'e ihtiyacı olmaz. Baccalauva Lordlar arasında uygulanır; Badem ve şekerle dolu, yağ veya tereyağı ile iyice tatlandırılmış bir puf böreğidir. Kızartmaları ya küçük et parçalarıdır ya da dövülerek Scefta adını verdikleri şişin etrafına sarılır. Ebegümeyi sadece bitkisel çorbalarda kullanırlar; ya diğer şifalı otları bilmiyorlar ya da iğrenç ve beceriksiz şeyler olarak reddediyorlar. Genellikle şafak vakti yataktan kalkarlar. Uyanır uyanmaz, kendilerine emredilen kısa namazı kılarlar ve hemen onlara ekşi süt, küçük kesilmiş parçalar halinde sunulan peynir, taini (tahin), elma içinde haşlanmış elma, söğütten oluşan bir atıştırma getirilir, pişmiş şıra, meyve ve ekmek. Esnek ve ince olması her zaman hamdır; böylece diğer yiyeceklerin parçalarını sarabilirler. Hayvanların bağırsaklarını ve kafalarını atıyorlar; çünkü onları iğrenç buluyorlar. Çürümeye başlayana kadar av eti yemezler. Şarap, alkollü likör veya sarhoş edici herhangi bir şey içmelerine izin verilmediğinden, yemek yerken iyi su anlamına gelen Cosciave (hoşaf?) kullanırlar. Bu, suda kaynatılmış zibibbo, incir, erik ve kurutulmuş şeftalilerden oluşan bir bileşimdir; daha sonra bu tür bitki çayını bakır bir vazoya aktarırlar ve içine büyük, küresel bir tahta kaşık indirerek masanın üzerine sunarlar. Kim içmek isterse bu sudan bir kaşık alıp içerek ve o haşlanmış meyveleri yer. Ne masaları, ne sandalyeleri, ne yuvarlakları, ne bardakları, ne masa örtüleri, ne peçeteleri, ne çatalları, ne bıçakları, ne tuzlukları, ne sirke kavanozları var. Tahta kaşıkları yok denecek kadar az; ama onu kullananların sayısı çok azdır; Çünkü kendi elleriyle yemek yiyerek daha fazla keyif aldıklarını düşünüyorlar. Masa örtüsü yerine

yere kaba bir bez ya da deri seriyorlar, etrafına da önce krema parçaları koyuyorlar; Daha sonra ortasına iyi istiflenmiş pilavı, onun etrafına da diğer yiyecekleri bakır saksılara yerleştiriyorlar. Etrafında çömelmiş oturuyorlar. Elleriyle yemek yiyorlar; çünkü daha az uygun durumlarda solu kullanıyorlar. Her şeyi elleriyle kırıyorlar. Sorumlu kişi, misafirlerinden birine güzel bir lokma için iltifat etmek isterse, Avrupalıların genellikle köpeklerine yaptığı gibi, lokmayı onun önüne fırlatır. Öğle yemeğinden sonra ellerinizi, sakalınızı ve ağzınızı sabun ve suyla yıkarlar. Baba, Soran ve Karacaoğlan'ın kiler daha düzgün yemek yiyorlar. Yere otururlar, çömelmezler; ve önlerinde bazı masalar veya üzerine yiyeceklerin bulunduğu diğer çubukların yerleştirildiği büyük bakır çubukların var; yemekten önce ve sonra ellerini yıkıyorlar. Öğle veya akşam yemeği bittiğinde onlara hemen oral seks (sohbet) ve kahve sunulur, bundan bir yudum içip bundan bir duman çekmenin keyfini çıkarırlar.

Madde XI.

Giyinme tarzları.

Kürtçe giyim, dehaya ve mekanın lokasyonuna göre biraz farklılık göstermektedir. Soran, Baba ve Karacaoğlan İran'a daha yakın oldukları için diğer Kürtlere göre daha gösterişli giyiniyorlar. Kürtlerin Yüce Efendi'ye tabi görünmemek için giymediği Càu (Kavuk) adı verilen Foggia hariç, lordlar Konstantinopolis'in Bey'si gibi giyinirler. Stil yerine küçük kırmızı şapkalı eski püskü bir türban takıyorlar. İkinci sıradakiler başörtüsü yerine, kenarları dokunmamış, çeşitli renklerde ipek bir bantla başlarını sararlar; ipliklerin boynun arkasında ve kulakların üzerinde yüzerek asılı olduğu yer. Yoksullar sınıfı, iki yanı dizden bir karış kadar açık olan uzun elbiseleriyle adeta İranlılar gibidir. Daha sonra başlarına uzun beyaz bir şapka takarlar. Başlarına keskin, bölünmüş uçları kulakların üzerine düşen dar üçgen beyaz yünden bir başlık takan bazı hizmetçiler, yani kurye görevi görenler vardır. Şapkanın etrafına çeşitli renklerde sade bir ipek mendil saran başkaları da var.

Donzella Kurda

D. Guerra

Aynı Kitaptan

Giysilerini geniş bir bantla çevrelerler; bu bant, altın, gümüş ya da bazı doğu taşlarından yapılmış iki büyük tabakla göbek üzerine kapatılır. Kadınlar diğer beyliklerdeki Kürtlerden farklı giyinirler. Zevkleri genel olarak diğer doğulu kadınlarınkine neredeyse benziyor. Bütün ihtişamları başlarındadır. Miğfer şeklinde, önü yüksek, arkası alçak, ortası boş bir

türban takarlar. Pamukla doldurulmuş, çok renkli güzel bir örgü oluşturan altın veya ipek kordonlarla kesişen farklı renklerde çeşitli sıra ipek kurdelelerle kaplanmıştır. Bu türbanın içine birkaç akik, oniks, karaba taşı ve küçük aynalar dikilmiştir. İlginç renklerde yedi adede kadar ipek mendil arkadan yere doğru asılı duruyor. Ve bu türban ya siyah, ya kırmızı, ya da sarı ipek bir bantla destekleniyor. Bütün Kürtler ve diğer Asyalı kadınlar kuşaklarını elbiselerinin veya ceketlerinin üzerine bağladıklarından, Karacaoğlanlılar bunu nadiren beyaz giydikleri basit gömleklerinin üzerine bağlarlar. Bundan dolayı kıyafetleri olması gerekenden daha bol ve zarafetsiz görünüyor. Bu elbise diğer Kürtler gibi kısa değildir ve her zaman İran'da işlenmiş çok ince kumaştan yapılır. Genel olarak tüm Kürtler kendilerini ellerin boynundan dirseklere kadar mercan, cam, akik, karabina ve altın sıralarıyla korumaya can atıyor. Aynı nesnelerden kolyeler yapıyorlar ve bunları boyunlarına asıyorlar. Parmaklarında bile altınla kaplanmış büyük lapis lazuli, sulimani ve oniks taşları kullanıyorlar. Elbiselerindeki gösteriş bellerine kadar uzanıyor. Siyah veya yeşil kadifeden yapılmışlardır ve içine çeşitli büyük gümüş parçaları, hatta bazen altın kazığa geçirilmiştir; bunların arasında çok daha büyük olanı, iyi işlenmiş ve ortasında bazı mücevherler bulunan bir tanesini görebilirsiniz. Sayıları genellikle on bire kadar çıkan tüm bu parçaların ağırlığı on iki kiloyu buluyor. Kürtler burun deliklerini delmenin barbar zevkini yaşıyor. Ayrıca büyük bir altın dairenin asılı olduğu orta delikli septuma sahip olanlar da var. Çöl Arapları da aynısını yapıyor. İçine küçük bir halka veya bir mücevherin yapıştırıldığı altın bir çivinin kapatıldığı dış bölmeyi delmiş olanlar da var. Badinan, Botan, Sciambò ve Senjar dağındakiler farklı tarzda giyiniyorlar. Bu nedenle kendilerini diz hizasını geçmeyen ten rengi, kaba yün bir ceketle örterler. Ve hiçbir sanat eseri olmadan, üst ve alt kısmı eşit genişlikte ve kolsuz yapılmıştır. Dört eşit parçadan oluşur. Her birinin genişliği yarım direği geçmiyor. Altına kaba, çizgili, gri renkli kumaştan kolları olan uzun bir korsaj giyerler. Bu da ceket kadar uzun olup, alt yarısı ya aynı malzeme ve renkten ya da sadece rasciadan olan pantolonun içine girmektedir. Ayakkabılar iyi dokunmuş kordonlardan yapılmış ve büyük bir endüstri ile mumlanmıştır. Beyler Baba'nın büyükleri gibi giyinirler; ama kırmızı şapkaları biraz daha uzun. Avlanmaya gittiklerinde, şekil 1'de görüldüğü gibi herhangi bir köylü gibi giyinirler.

(Figür 1 üstte)

İKİNCİ BÖLÜM

Baban Beyleri Hakkındadır

Güzel konuşan tarihçiler ve güzel yazan incelemeci rivayetçilerce de açıkça bilindiği gibi, Baban hükümdarları, Kürdistan hükümdarları arasında büyük ihtişam ve kuvvetleriyle, taraftar ve hizmetçilerinin çokluğuyla ün yapmışlardır. Ne var ki, bu ailenin Hükümetinin günleri, aşağıda da anlatacağımız gibi, lakabı, «Babanî» sözcüğünün yanlış şekli olan Pir Budak Bebeî'ye ve kardeşine ulaş-

(357) Murad III. (M.E.B.)

● 313 ●

makla ve bunların soylarının kesilmesiyle sona erdi; bu ailenin Hükümeti, hizmetçilerine ve adamlarına geçti ve onlardan, hükümdarlık görevini ve başkanlık işlerini eline alabilecek kimse kalmadı.

Baba i Şerefname

Kadınları daha sonra başlarına, bir sürahiye andıran, yaklaşık bir avuç uzunluğunda, ipekle kaplı bir tür morion takmak adettendir. Bu moryonu, yaklaşık on pallia uzunluğunda, iki ucu ve dört köşesi işlemeli beyaz bir muslin ile kaplarlar; bu, baştan aşağıya doğru bir kısmını boğazın etrafına sarar ve bir kısmı da böbreklere kadar ihmal edilmiş halde bırakılır ve Haziran Dünya'ya kadar. Her mevsimde elbiseleri her zaman yaklaşık bir inç kadar çift dolgulu, dizlerden aşağıya kadar uzanan bir elbisedir. Bu elbisenin önden yukarıya doğru yükselen yarısı, büyük ipek düğmelerle göğsün tamamını sıkı bir şekilde kapatıyor; diğer yarısı aşağıya doğru, karşılıklı iki taraf üçgen şeklinde üst üste uzanarak uylukların ön kısmında çifte bir örtü oluşturur. Bu dolgulu bornoz ya kumaştan, kadifeden, ipekten ya da başka bir kumaştan yapılır. Dizden aşağısı ipek ya da keten, onların zevkine göre renkte bir gömlek asılı görünüyor. Dikiş yerine altı parmak genişliğine kadar kalın danteller serpiştirilmiş olarak görülebilmektedir. Etek ucunun tamamı da bu şekilde dekore edilmiştir. Uzun ipek terliklerin yanı sıra, altlarına iki ipek mendil bağlarlar, buna da yazın, kışın ayaklarından hiç çıkarmadıkları dört parmak uzunluğunda sarı deri çizmeleri bağlarlar. Gömleklerinin kolları çok uzun; çünkü dar bir açıyla bitmeleri gerekiyor. Bu uzunluk kolun etrafına sarılmak ve düğmesiz olan bornozların kollarını sabitlemek için kullanılır. Böylece soğuktan korunmuş oluyorlar ve şekil 2'de görüldüğü gibi kollarını göstermiyorlar.

(şekil 2, üstte)

(Karaca oğulları , Ak Sungurun soyundan gelen Zengi ailesindendir)

Madde XII.

Onların eğlencesi.

Kürtlerin karakterini ciddi olarak ele alırsak, oral seks (dedikodu?) ve kadınlar dışında hiçbir eğlenceden hoşlanmıyorlar. Diğer eğlencelerden ilkinde dönmekten çok geçmeden sıkılırlar. Bir gün bile kendimizi bu ikisinden ayıramayız gibi görünüyor. Asla ev işlerini düzenleyecek biri olsun diye değil, kendilerini eğlendiren bir hastalığa sahip olmak için evlenmezler. Çocukluklarından beri oral sekse o kadar alışmışlar ki, birkaç saatini onsuz geçirirlerse neredeyse deliriyorlar. Herem (Harem?) 'den veya kadın koleksiyonundan çıktıklarında arkadaşlarının sohbetini severler. Binicilik onlar için aynı zamanda onları taşıyan bir dehadır. Bunlar, bir mızrakla, kınından çıkan bir kılıçla veya tabancayla, birbirlerine saldırıyormuş gibi yaparak birbiri ardına koşmaktan oluşur (cirit?). Böylece sokak katili olmaya alışırlar. Bu dağların onlara sunduğu av bolluğu onları avlanmaya çekiyor. Bunu ya ağlarla, ya şahinlerle ya da tüfeklerle yapıyorlar; ve hatta bazen herhangi bir alet olmadan. Ağlarla veya iplerle keklik yakalarlar. Şahinlerin arasında sadece keklikleri uçuran çok güzel bir tür var. Daha sonra diğer şahinleri, ulaşıp gözlerine tuttukları tavşanları ve karacaları durdurmaları için eğitirler; ve yırtıcı kuşların peşinden koşan. Bu avı izlemek çok keyifli. Avcılar at sırtında gidiyor, her biri oruçlu ve gözleri güzel bir şapkayla bağlı şahinlerini taşıyor; Havada bazı kuşlar görünce şahinin göz bağına çıkarırlar. Bu, yukarıya baktığında kuşu görür ve hızla uçmaya başlar ve çok geçmeden ava ulaşır ve onu mümkün olan her yerde büyük bir güçle yakalar; sonra bedenini yeryüzüne doğru bırakır. Kuş, farenin ağırlığıyla sürükleniyor. Yere vardıklarında şahin onu öldürmek için onu gagalamaya başlar. Bu sırada avcılar da bu amaçla yanlarında getirdikleri küçük bir et parçasıyla koşarak gelirler ve bunu, avını avcının eline bırakıp eti yemeyi bekleyen şahine sunarlar. Tüfekleriyle sansasyonel domuz avı yapıyorlar ve onları öldürdükleri yerde, onlar için kirli bir hayvan oldukları için orada bırakıyorlar; yaban keçileri, tilkiler, ayılar ve kaplanlar. Çoğu zaman zırhsız avlanırlar. Yirmi-otuz kişi bir araya gelerek dörde bölünerek kekliklerin olduğu yere doğru bağırarak hareket ederler. Çırpındıkça her tarafta engellerle karşılaşır. Uçuşları alçak ve kısadır; bu yüzden hemen yorulurlar. Yere sırt çevirmeyi bırakırlar; ve hiçbir hareket etmeden kendilerinin ele geçirilmesine izin verdiler. Koçların çarpışmasını görmekten hâlâ keyif alıyorlar; keklikleri kendi aralarında gagalarlar ve bu amaçla çoğunu beslerler. Cerretani (cirit?) oyunlarını ve havai fişek (Ateş çevresinde?) oyunlarını küçümsemiyorlar. Kadınların da eğlenceleri var. En sansasyonel olanı Serân adını verdikleridir. Bu kırsal kesimdeki zevkten başka bir şey değil. La Mira, normalde yılda iki kez, yani ilkbahar ve sonbaharda bu eğlencenin tadını çıkarmak için Bascia'dan izin alıyor. Mira del Botan, Badinan ve Sciambò Seran'a gittiğinde o şehirde bulunan tüm Türkler ve özellikle hanımlar da onunla birlikte gitmek zorundadır. Rahipler bile hariç tutulmadan, tüm Hristiyan erkekler hâlâ buna mecburdur. Hepsî ata binen Mira ve diğer hanımlara eşlik etmelidirler. Her biri yanında üç Hristiyan getiriyor; bunlardan biri elinde dizgin taşıyor, diğer ikisi de onun yanında. Aşağıdaki diğer kadınların tümü yürüyerek gidiyor. Çıkış şafakta, dönüş ise akşam karanlığında, insanlar tarafından görülmesin diye. Yolculuk bu şekilde düzenlenmiştir. Malkoi ilk sırada yer alır ya da bir Mella ve on ya da on iki hizmetçisiyle birlikte Bascia'nın başbakanıdır. Arkalarında, oldukça uzakta Mira var. Şehrin en seçkin Hristiyanlarından üçü onun etrafındadır; biri atın dizginlerini elinden tutar, diğer ikisi ise onu kalçasından destekler. Sonra Bey'in eşleri ve kızları gelir; daha sonra Ağa'nın eşleri ve kızları örtündü ve her birine üç Hristiyan eşlik etti. Bu vesileyle hepsi şarkıcı olan diğer kadınlardan oluşan büyük bir takipçi kitlesi, ellerinden geldiğince yüksek sesle bağılıyor. Mira saraydan ayrılırken

yürüyerek giden kadın kalabalığı eğlenceye benzer şarkılar söylemeye başlar ve akşam dönene kadar vıraklamayı ve vıraklamayı bırakmazlar. Belirli bir yere ulaşan Hristiyanlar kendilerini göremeyecekleri bir yere çekilirler; böylece özgür olabilirler. Bütün günü bir bahçede veya hoş bir yerde geçirirler ve o günü şarkı söylemeye, müzik çalmaya, dans etmeye ve eğlenmeye ayırırlar.

BÖLÜM IV. Kürdistan sakinlerinden.

Madde I.

Lazidjlerden, (Yezidi?)

Lazidj'lerle uğraşmak, yemek yemek ve uyumak için çeşitli fırsatlara sahip olduğumdan, mezhepleri hakkında kendimi eğitmek için onların sohbetlerinden yararlandım. Lazid kelimesini yorumlamak gerekirse Arapçada anlamı: Büyümedir. Bazıları, Lazidj'in bu ismi kendisine Lazid diyen liderlerinden birinden aldığını söylüyor; ve ilk Lazidlerin, Sengiar Dağı'nda yaşayan ve Musul Bascia'sına tabi olan Euliche'nin takipçileri olan Yakup Hristiyanları olduğunu iddia ediyorlar. 16. yüzyılın sonunda. rahipleri ve keşişleri birlikte kutsal yerleri ziyaret etmek için Kudüs'e gitmek istiyorlardı. Ayrılmadan önce laiklere, eğer başka bir rahip ya da yabancı keşiş, onların yokluğunda kendilerine sunulursa onu kovalamaları ve geri dönüşlerini beklemeleri yönünde empoze ettiler. Bu arada müdürlerinin yokluğu; Konstantinopolis gibi heybetli bir hükümetin mesafesi; yerin zorlu durumu; vahşi ve vahşi doğaları onları Musul Bascia'sına isyankar hale getirdi. Birkaç yıl sonra Osmanlı kuvveti onları zapt etmeyi başardı ve onlara ağır yükler yükledi. Lazdılar, Türklerin tacizinden çok acı çekerken, ağır boyunduruktan kurtuldular; onları tekrar kovdular ve şu anda olduğu gibi bağımsız hale geldiler. Nineveh Bascia'sı onların isyanından rahatsız oldu ve onları başka bir şekilde kendisine tabi kılmayı başaramadığından, onları çevreleyen halklarla ticareti ve aynı zamanda rahiplerinin ve keşişlerinin topraklarına girişini engelledi. Dolayısıyla herhangi bir dini rehberlikten mahrum kaldıklarından, yavaş yavaş onu tamamen kaybettiler. Bunların en güçlüsü ve baş belası olan Lazid, kendi keyfine göre yeni ayinler, kehanetler ve törenler oluşturmaya başladı; Böylece kısa sürede hurafeleri ve kibri sayesinde korkulan ve saygı duyulan biri haline geldi. Birkaç yıl geçtikten ve okumayı bilen az sayıda kişi öldükten sonra, artık okumayı öğrenme zahmetine katlanan kimse kalmamıştı. İşte yanlarında bulunan gereksiz ağırlıktaki kitaplar. Bir kısmını yaktılar, bir kısmını da çok ucuza komşu Hristiyanlara sattılar. Onlara yakın olan ve hâlâ vahşi yaşayan ve artık baskınlarda cesurlaşan Lazidlerin gücünden korkan bazı sapkınlar da onlara katılarak Lazidj adıyla tek bir mezhep oluşturdular. Bu ülkelerde dolaşan haberlerden bu kadarını öğrenebiliyoruz. Ancak kökenlerinin farklı olduğuna inanmam boşuna değil. Lazid kelimesinin daha isteyerek Fars dilinde Tanrı'yı ifade eden lazad'dan türediğine inanıyorum; ve lazid şu anlama gelir: Lazad'ın takipçisi. Antonio Giggeo, Lazidian'ın şu anlama geldiğini söylüyor: Batıl inanç doktrinlerinin gözlemcileri.

Arap dilinin hazinesi. Cilt IV,

Aslında lazad, Mukan piskoposu ve misyoneri İlyas'ın üç balta darbesiyle indirdiği putun adıydı. Bu iddiamı kanıtlamak için aşağıdaki hikaye çok gerekli. 9. yüzyılın başında yaşayan Thomas piskoposu Margense bu nedenle net bir şekilde rapor veriyor. Söz konusu İlyas'ın, İran'ın Hazar Denizi'ne sınırı olan Mukan kentine piskopos olarak atanmasının ardından, bakanlığını burada üstlendiği yüzyıl. O barbar ve vahşi milletlerin tamamının hurafe ve putperestliğe adanmış olduğunu gördü. Yeni piskopos kendisini büyük bir şevkle onlara eğitim vermeye adanmıştı. Bu vahşiler, İlyas'ın öğretilerini zevkle dinlediklerini itiraf ettiler. Aslında onlar, onun öğretisini benimsemeye ve O'nun gerçek Tanrısını hep birlikte tanımaya

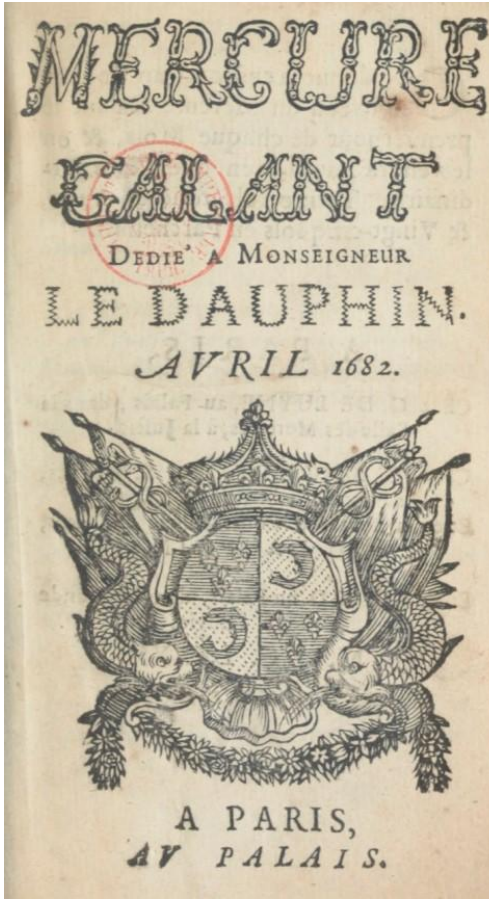
ikna olmuş ve istekli olduklarını gösterdiler; ancak atalarının her zaman dini saygıyla tapındıkları lazad putlarını terk etmekten şiddetle korkuyorlardı. Kendisinin bizim tarafımızdan terk edildiğini ve küçümsendiğini görünce bizden en acımasız intikamı alacağını söylediler.

(Mukan Kağan, Muhan Kağan, Bağan Kağan ya da Bukan Kağan. Keraitlerin akrabaları)

İlyas onların çok korktukları ve çok sevdikleri bu nesneyi görmeye çalıştı. O barbarlar tarafından hemen yakındaki bir tepenin zirvelerine götürüldü. Aşağıdaki vadide korkunç bir orman keşfedildi. Ortasında, o vahşilerin dinsel özeni sayesinde büyümüş ve muazzam bir boyuta ulaşmış, devasa, eski bir meşe duruyordu. Yaprakların kalınlığı; yoğun dalların genişlemesi; oluşturduğu geniş gölgeli daire onu benzersiz ve şaşırtıcı kılıyordu. Coşkuyla sarhoş olan kutsal piskopos bir balta arar. Haziran bu benim elimde. Aceleyle vadiye düşer. Meşhur ağacın yanında yapılır. Şeytanın korkunç, tehditkar bir alnın üzerinde oturduğunu görün. Baltayı iki elinizle kaldırın. Sadece üç darbeyle korkunç devasa gövdeyi dövüyor, parçalıyor ve yere indiriyor. Bununla yetinmeyip, müşriklerin lazad oğulları dedikleri körpe, bereketli filizlerini daha da mahvetmeye koyulur.

Bütün bunlar Giuseppe Simone Assemano'nun, Cilt III'ün ilk bölümündeki Biblioteca Orientale Clementino-Vaticana adlı eserinden alınmıştır. sayfa 493.

Tarihe bu bakıştan, intikamını bu kadar protesto ettikleri korkulan putlarının yok edilmesinden korkan vahşilerden bazılarının, onun gazabına uğramamak için oralardan kaçtıklarını düşünmek mantıksız değil. Kürdistan her zaman Medlerin, Perslerin ve Asurluların sığınağı olmuştur. Komşuların bu gizli kısmından yararlanarak oraya sığınmaları kolaydır. Dağların yalnızlığı; opak Vadilerin çokluğu; Ağaçların bolluğu, kadim kültü şeytanlarına kurban edebilecekleri yeni bir sunak inşa etmelerini kolaylaştırdı. Rahipsiz ve dinsiz kalan bu bölgelerin vahşi Giacobili ve Nasturileri zamanla karışarak onlarla tek bir mezhep oluşturdukları düşünülebilir. Lazidlerin hurafelerini büyük bir titizlikle herkesten gizlediklerini çok iyi biliyoruz. Onların şeytana ne kadar saygıyla taptıklarını, şeytandan ne kadar korktuklarını da biliyoruz; adını söylerken bile kutsal bir dehşete kapılan ve böyle bir söze yaklaşan; vahşi doğaları; yaşam tarzı: kısacası her şey kökenini gösterir ve kültleri Mukan Putperestleri ile aynıdır. Artık akıl yürütmemin makul olup olmadığına karar vermeyi bilge eleştirmenlere ve kronologlara bırakıyorum.

GALANT. 101
Saint Esprit, & sont nommez
dans l'Ecriture Syriaque &
Caldaïque, entre les Nations
qui furent présentes à l'ac-
complissement de ce grand
Mystere de l'Eglise naissante,
car la traduction du mot *Par-
thi*, qui est dans le deuxieme
Chapitre des Actes des Apô-
tres, est en Syriac *Kerad*, qui
signifie Curdes; & ce senti-
ment general des Syriens &
des Caldéens, est appuyé sur
l'Histoire qui nous apprend
que l'Empire des Parthes a
esté fondé par des Fugitifs de
la Scythie. Cet Empire s'es-
K iij

(İskitli kaçak olan Keradlardan bahsediyor.)

Madde II

Onların inancı.

Lazidjler tarikatlarının sırlarını açığa çıkarma konusunda çok dikkatlidirler ve bazı gizemleri keşfetmek için onları brendi ile büyülemeniz gerekir. Üstelik onların dini hiçbir mezhebin olmamasıdır ya da en azından mezhep karmaşası vardır. Maniheizm hakkında biraz fikirleri var gibi görünüyor; Çünkü biri iyi, diğeri kötü iki prensibi kabul ediyorlar. İyi olan, insana kötü bir şey yapamayacak olan Tanrı'dır; kötü adam, insan ırkının zararına her şeyi yapabilen şeytandır; bu nedenle her türlü inançtan çok ondan korkuyorlar. Taptıkları tek şey Güneş'tir. Bunun, dünyadaki tüm iyiliğe neden olmak amacıyla iyi Tanrı tarafından gönderildiğine inanırlar; doğduğunda onu böyle selamlıyorlar. Bunu ellerini alına koyup biraz bükerek yaparlar; sonra karşılaştıkları en yakın kapıya gidip onu öperler. Büyük bir taşı iki üç küçük taşı üst üste diledikleri yere koyanlar da var. Diğerlerinde ise büyük taş yerine üst üste yükseltilmiş birkaç küçük taş bulunur. Oradan geçen herkes bu sefil sunağın önünde diz çökmeli ve onu öpmeli. Asla dua etmezler; ne de herhangi bir türde kitapları var.

(Şaman, Kam geleneği)

İncil'i inkar etmelerine rağmen Katolikliğin bir nebze de olsa izlerini taşıyorlar gibi görünüyor. Onlar tek, iyi ve üçlü bir Tanrıya inanırlar. Mesih'in Tanrı'nın oğlu olduğunu itiraf ederler ve ona büyük saygı gösterirler. Onun büyük bir peygamber olduğunu söylüyorlar. Onun tutkusunu, ölümünü ve dirilişini kabul ediyorlar; ama bu arada bunun için hiçbir dış kült göstermiyorlar. Hristiyanların kiliselerini ve manastırlarını isteyerek ziyaret ederler ve burada münzevilere hediyeler ve sadakalar getirirler. Kıyamet gününü kabul ediyorlar; ve o gün sadece Hristiyanların kurtulduğunu söylüyorlar. Kısacası Hristiyan dini en üstün olanıdır.

Musa'ya ve eski ahitteki peygamberlere her türlü saygıyı gösterirler; ama her şeyden önce Sciek Adi adını verdikleri Havarı Aziz Thaddeus için.

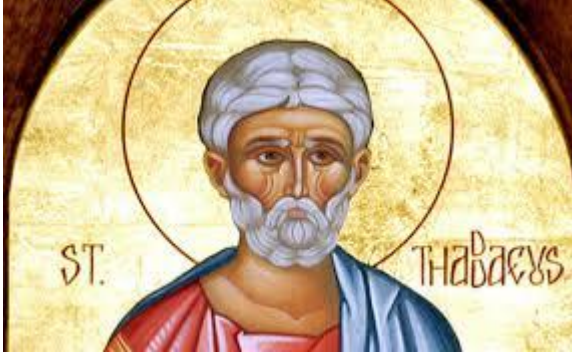
Muhammed'e inanıyormuş gibi yapıyorlar çünkü Müslümanlardan korkuyorlar çünkü onlar daha güçlü ve sayıca daha fazla. Bu dinin var olmadığına tamamen ikna olmuş durumdayız. Metempsychosis'i kabul ediyorlar ve bunu kanıtlamakta o kadar fanatikler ki, daha önce hangi bedenlere bilgi verdiklerini hatırlamadıklarını göstermekten utanıyorlar. Birbirleriyle konuştuklarını duymak çok güzel. Kim demiş ruhunun ilk önce bir kamelya bedeninde olduğunu; bir köpek; bir eşek; bir miktar domuz; Leaver'dan bazıları ve benzer incelenmiş önemsiz şeyler. Ve gördükleri, çektikleri, yaptıkları her şeyi ayrıntılarıyla anlatma cesaretine sahipler. Ancak bu masallar çoğu zaman birbirleriyle şiddetli kavgalarla sonuçlanır.

("Felsefede , metempsychosis (Eski Yunanca : μετεμψύχωσις) ruhun göçü , özellikle de ölümden sonra yeniden doğuşudur .")

Ruhları bedenlerden alıp başkalarına yerleştirenin Havarı Aziz Thaddeus olduğuna inanırlar. Şimdi şunu söylemek zorundayım: filanca öldü; diyorlar ki: Sciek Adi aldı onu.

("Sciek Adi " Şekadi-Şadi?)

Apostolo S. Taddeo

Çok eşliliğe izin verilmesinin yanı sıra; ancak yılın belirli günlerinde yapılan bazı törenlerde gece kadın ve erkek aynı yerde hapsediliyor ve orada taciz yaygın. Gülünç bir gönül rahatlığı ya da Türk hukukuna saygı göstermek için sünnet ediliyorlar. Ayrıca vaftiz baharatları da var. Yılda iki kez, yani 14 Eylül ve 20 Aralık'ta, Bahatri'ye yaklaşık bir saat uzaklıkta, Sciek-Kan Prensligi'nde bulunan bir dağ olan Sciek Adi'ye giderler. Bir zamanlar münzevilerin sığınağı olan bu dağın ortasında inziva yeri şeklindeki eski bir bina var ve burada Havari Aziz Thaddeus'a adanmış bir kilise vardı. Bu kaba konut artık çevresi yaklaşık yirmi avuç içi ve derinliği iki avuç içi olan içbükey bir kaynağı çevreliyor. Vaftiz edilmek isteyen çocuğun yakınları ve diğer arkadaşları da çeşmenin etrafında toplanır. Bu amaçla yanlarında beş avuç uzunluğunda ve iki avuç genişliğinde, üzerinde delikler bulunan büyük bir pirinç levha taşırlar. Bunun ortasında pirinçten yapılmış bir horoz figürü vardır. Bu tabağa Sciubak yani Net diyorlar. Sciubak'ı o suya batırıyorlar; Yaklaşık bir dakika sonra onu dışarı çıkarıp çeşmenin kenarına koyuyorlar ve çocuğu o dalgaya yalnızca bir kez batırıyorlar. Bu töreni herkes Sciubak'ı öperken gerçekleştirirler. Bu Sciubak'ın bu suları arındırıp kutsallaştırdığına inanıyorlar. Bu işlevler tamamlandıktan sonra, o inziva yerindeki Cubi adı verilen spekula tarzında yapılmış bir giyinme odasının etrafında toplanırlar. Daha sonra dinlerinin başı olan Kocciak sadece küpün içine çekilir ve kendini kapatır; sonra yavaş yavaş içeriden mırıldanmalar duyulur. Dolabın üst kısmında açık bir delik bulunmaktadır. Kocciak işaret verdiği anda dışarıdakiler o delikten para atıyor. Bu, çaldıkları veya çalmak zorunda oldukları her şey için şeytanlarına sundukları bir adaktır. Söz konusu para daha sonra Kocciak tarafından ayrılır ayrılmaz Mir'in veya onların prensinin eline teslim edilir ve o da bir kısmını Kocciak'a verir. Lazidj'ler bana, yukarıdaki küplerden her yıl yüz torbadan fazla bu para biriminin elde edildiğine dair güvence verdiler; bu da yirmi beş bin Napoli dükasının biraz üzerinde bir tutara tekabül ediyor. Sciek-Adi'nin yanı sıra başka bir sığınakları daha var. Ve bu Senjar Dağı'nın zirvelerinde. Orada çok derin bir kuyu var, mağaranın içinde şeytanın girip çıktığı delik olduğuna inanıyorlar. Kampçıların çalışmalarından kazandıkları kadar, her on paranın bir kısmını alıp o kuyuya atarlar. Bununla şeytana haraç verdiklerini sanıyorlar; onların lehine olsun, tarlaları mahvetmesin ve çalışmalarına engel olmasın. Ayrıca yıllık oruçları da vardır. İlki Temmuz ortasında gerçekleşir ve yalnızca üç gün sürer. Bu zamanda her şeyden kaçınırlar; ama sonra geceleri yemek yiyorlar, tıpkı Türklerin Ramazan ayında yaptıkları gibi. Bu orucun ardından İlyas adlı birinin bayramını kutlarlar; ama öyle bir gizlilik içindeler ki kendilerini kapatıyorlar ve kimse ne yaptıklarını bilmiyor. İkincisi Türklerin ramazan ayındadır ve bu da doğrudur. En Kutsal Noelimizin ciddiyetine doğru bir günlük oruç daha tutuyorlar. Günlerini kutladıkları çeşitli azizlere saygı duyarlar. Bunlar ya Senjar Dağı'nda ya da Sciek-kan'da. İlk başta bayramlarını kutluyorlar: Scerifdin (Şerif) , Pir Zeker (Pir zeker) , Bèlscer (belşe), Ali eben Waabi (Ali Eben Vahabi) . Nel secondo le feste di Sciek Adi (Şeyh Adi-Adil), Sciek Suarè (Şeyh suare) , Bebàn (Beban) , Celmerè

(Çelmere-Çembere) , Bosài (Bozay-Bozayı) , Agi Ali Bahatri (Hacı Ali Bahatrı), Sèdek (Sedek) , Mesciallà (Mişalla) , Bellèle Abesc (bellelle Abasık), Pir Bah (Pir Ba) , Sciek Arrag (Şeyh Arak) , Agi Fères (Acife) , Sciek Galè (Şeyh Gale-Kale), Scèmsan (Skemsan) , Mamsciràn (Mamşiran, Sciek Bâbek (Şeyh Babek) , Sciarsè Batot (Şahrse Bato) . Hiçbirinin nadiren yaptığı dualar, mırıltı ve ısıkların eşlik etmesi gereken yüz buruşturma ve kıvranmalardır. Lucifer'e Melek el Taus yani Tavus Kuşu Meleği adını verirler. İsa'dan sonra dünyaya geldiğine inanıyorlar. Her zaman Sciek-kan soyundan gelen Sciek'lerine büyük saygı ve hürmet duyuyorlar. Mir unvanını taşıyor ve siyasi açıdan onlar tarafından Hükümdarları olarak kabul ediliyor. Ona hâlâ Mir Ag, yani Kutsallaştırmanın prensi diyorlar; çünkü onları Sciek Adi'ye götürmek ve Sengiar'da kutsamak zorundadır. Bunların dışında Kocciak adında başka bir şefi daha tanıyorlar. O, dinlerinin başı olarak saygı görüyor. Bu kişi tüm dini görevlere başkanlık etmelidir. Eğer ona sihirbaz demek istemiyorsak, Kocciak ünlü bir büyücüdür. Lazidj'in üstlenmesi gereken tüm işlerde tavsiye edilir. Şansını ya da talihsizliğini kendi keyfine göre tahmin eder; ama tüm yanlış anlamalar. Açıklamalardan rüyalara ve kazalara kadar. Davetlerde bulunur. Ve kısaca Lazidj'in kehaneti.

Madde III.

Batıl inançlarından.

Şeytana karşı duydukları korku ve saygı inanılmazdır. Kendilerine bir zarar gelmez korkusuyla bunu dile getirmekten de çekiniyorlar. Bir Hristiyan ya da Türk'ün adını duyunca sararır ya da öfkelenirler. Kendi mezheplerinden kim ondan bahsederse, onu duyan herkes tarafından dövülme cezasına çarptırılır; daha sonra üç kez çıplak olarak büyük bir su küvetine daldırılır. Bazıları bu isim konusunda o kadar batıl inanç sahibidirler ki, ona benzer veya onu ifade eden bir sıfat söylendiğinde, sanki onu isimlendirmiş gibi ona sahip olurlar. Aslında. Onların dilinde şeytana şöyle denir; Şeytan; bu nedenle bunlar arasında Nehir anlamına gelen Scet (Şet) 'ten söz edilemez; ama bunu ifade etmek için başka kelimeler kullanıyorlar, örneğin: Ave Mazzen, yani Büyük Su. Naal olarak da telaffuz edilemez çünkü iki anlamı vardır. At Nalı ve Lanet; bu nedenle demirci olan Naalbend demek bile mümkün değil. Ne Melaun, Lanetli anlamına geliyor. Genellikle şeytana verilen tüm ifadeler. Ama daha sonra bir zorunluluk halinde ona isim vermek zorunda kalırlarsa şöyle derler: Mèrek, bu kendi dillerinde şunu ifade eder: O İnsan, Kuşlar arasında en göze çarpanı olduğu için ona da Taus, yani Paone Tavus) derler. Ona bazen İnce, bazen de Saygın anlamına gelen Cèlebi (Selebi) adını verirler. Şeytan korkusuyla asla tuvalete gitmezler; onun her zaman orada olduğuna inanıyorlar. Aynı nedenden ötürü, doğal ihtiyaçları depolayacakları bir yer yoktur; Geceleri ihtiyaçlarını gidermek için odalarından çıkarlar, gündüzleri ise tarlalara giderler.

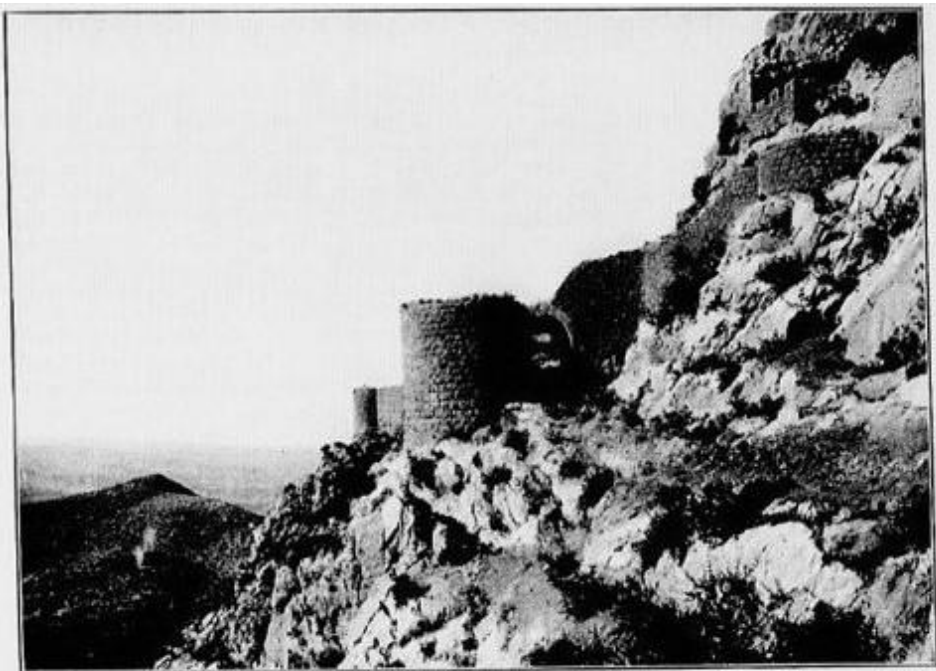
Madde IV.

Onların gelenekleri.

Her kat onlar için güzel ve hazırlanmış bir yataktır, bazen de bir hasır veya halı kullanırlar. Kışın olsun, yazın olsun uyurken normalden başka bir kıyafet veya battaniye eklemeyi veya çıkarmaz, günü üzerlerine giyerler. Çok misafirperverler. Sohbeti çok severler, özellikle de Hristiyanların sohbetini. Aralarında ne rütbe ne de asalet vardır. Tüm yıl boyunca ya da siyah ve kötü bileşimli yünden yapılmış çadırların altında yaşıyorlar; ya da zindan gibi çok rustik barakaların içinde; dolayısıyla rasyonel varlıkların meskenlerinden çok, ayı inlerinin şekline sahiptirler.

A chaque instant nous mettons pied à terre pour parcourir des taillis de lentisques qui recèlent peut-être dans leur mystère on ne sait quel trou, quel ruisseau caché, quel pont effondré. J'écarte avec les mains les branches fleuries de ces lentisques, car j'avance, pour ma part, avec une méfiance inquiète, m'attendant à mettre le pied sur quelque bête immonde, serpent, crapaud, et je maudis les voyages nocturnes qui vous réservent de pareilles traverses. Notre marche

FORTERESSE DE SIS. — D'APRÈS UNE PHOTOGRAPHIE DE M. ALFRED BOISSIER.

est égayée par les cris des chacals, très nombreux dans cette région, et par la vue, à droite et à gauche, de nombreux feux indiquant des campements de Yuruks. Cette plaine aride et déserte, de 65 kilomètres de longueur, qui sépare Sis d'Adana est, en effet, le séjour préféré de ces hordes turcomanes auxquelles se mêlent pas mal de Kurdes et que l'on désigne sous le nom de Yuruks, qui veut dire « marcheurs », c'est-à-dire « nomades ».

(Türkmen gezginleri olan bu Kürtler, kendilerini Yörükler olarak anıyorlar.) Mm B. Chantre. 1896-1898.

Madde V Yiyecekleri.

Yemek için çok kirliler. Yasaları gereği kendilerini çeşitli yenilebilir yiyeceklerden mahrum bırakıyorlar. Balık, domuz, karaca, horoz ve diğer hayvanların bağırsakları onlara haramdır. Bunların arasında marul ilk etapta yasak; ve eğer biri onu önlerine atarsa, kim olursa olsun onu öldürürler; çünkü onu şeytanlarına adanmış bir yiyecek olarak görüyorlar. Uzun balkabağı dışında başka tür balkabağı yemeyenler de var. Şarap ve brendi içerler; ama Türk korkusundan çekinerek. Daha sonra diğer her şeyi veya x maddesinde söylediğimiz her şeyi yerler. Bölüm III. diğer Kürtlerin.

MADDE VI Onların giyimi.

Berbat giyiniyorlar. Mir hariç diğerlerinin hepsinde çok uzun bir pamuklu gömlek, çok uzun bir iç çamaşırı ve üzerini örten hantal bir pelerin şeklinde bir Abba var. Genellikle kulaklardan birini kaplayan, uzun kırmızı bir başlık ile tuhaf renkte küçük bir kafa bandı takarlar. Asla mavi giymezler; ama kullanmayı şeytanlarına bırakıyorlar. Kadınlar az çok Arap tarzında giyiniyorlar ama her iki kalçaya da ulaşmayan, kaba gri yünden uzun, dar bir paltoları var. Saçlarını mendile sararak giyerler; ama oturun ve kendinizi ön tarafa doğru kaldırarak bir tuppé oluşturun. Bu tuppe'nin içerdiği bazı batıl inançlardan kaynaklandığını söylüyorlar; bu nesneyi kaplıyorlar.

Madde VII. Onların gücü.

Lazidiler gaddar ve kötü niyetli insanlardır. Hiçbir sanatla uğraşmıyorlar; hırsızlıktan başka mesleği de tanımazlar ve bu türde şeytanlarını bile affetmezler. Liderleri, ya da Mir olsun, onlar tarafından Sciek olarak da anılan ve şimdi Gioi (coy-neşe) Bey adını alan, egemenliği altında bin tüfekli adam ve bir o kadar da mızraklı şövalye var; hepsi gururlu ve cesur insanlar. Kısmen Sengiar Dağı'na, kısmen de Zaab Nehri'ne kadar Kürdistan'a dağılmış olan, tamamı onun mezhebinden oluşan 60 köy onun referanslarına bağlıdır. Ancak ihtiyaç halinde dört bine kadar savaşıcıyı donatabilir. Silahları, keskin uçlu dörtgen bir demir parçasıyla biten, güçlü bir ağaçtan yapılmış çok uzun bir mızraktır. Bazıları sırtlarından sarkan sert bir kılıç taşıyor. Mesleklerinde tüfekleri başarıyla kullanmaya başlayalı yaklaşık altı yıl oldu. Yarışı başlatmak için acele etmek istediklerinde bağırlar: Lo, lo, lo, lo, vb. Soygunlarda çok acımasızdırlar.

BÖLÜM V. Gezici Kürtlerden. (Göçebe)

Şehirde, köyde yaşamayan, evi olmayan bazı Kürt ırkları var; ama hayatları her zaman eski İskitler ve İskitler gibi hırsızlık yapmaktır. Ayrıca yanlarında kadınları, çocukları, sürüleri ve birkaç sefil aleti de getiriyorlar. Çadırlar onların barınağıdır. Diğer Kürtler gibi yemek yiyorlar. Neredeyse Laziciler gibi ama daha temiz giyiniyorlar ve gömleklerinin üzerine Sibun (zıbın) adı verilen başka bir elbise giyiyorlar. Geçtikleri dağların, ovaların, vadilerin kendilerinin olduğuna inanıyorlar. Arpa, buğday, diledikleri toprağa ekiyorlar; sonra onu bırakırlar ve zamanı gelince onu almak için oraya dönerler. Açık bir tehlike olmadan hiç kimse onlara karşı çıkamaz. Onlar boyun eğmez insanlardır ve neredeyse mantıksızdırlar. Lazidj kadar hırsız gibi davranıyorlar. Kendilerini namuslu göstermek istediklerinde, kervanlardan her meblağdan kendi isteklerine göre bir miktar alırlar. Ne Büyük Lord'u, ne Bascia'yı, ne de Vezir'i tanıyorlar. Kendi seçtikleri liderleri kendi soylarından başkası olamaz. Bu gezgin ırklar arasında en önemlileri Millj (Milli) , Resciavat (Reşevat-Reşvan) ve Mandolij (Mandoli-Mandollu-Mendelli)'dir.

Madde I.

Milliler

Bu yarış en zorlu mevsimde dağlara çekilir; Bazen de habercilere ve kervanlara suikast düzenlemek veya getirdikleri şeylerin çoğunu onlardan almak için Mardin ovasına inerler. Kervanlar geç kalırsa veya Araplar eşlik ederse vakit kaybetmemek için çevre köylere baskınlar düzenlerler. Onlar dertli, kibirli, kavgacı ve hain insanlardır. 1815'te Mardin'i ele geçirdiler; Vevoda'yı ya da Bascia'yı kovdular ve ellerinde silahlarla tüm eyaleti ele geçirdiler. Hatta Diarbeker'in durumu bile zaman zaman onları rahatsız etmekten geri kalmıyor.

("Amid prensi ve Mardin'in Hısn-Keifâ prensi Kılıçarslan'ın oğlu Keikhüsrev'in oğlu İzzeddin Keicaus, onun öğüdünü kabul etti;" Ibnu'l Esir : Haçlı seferleri)

Madde II,

Resciavat (Reşevat-Reşvan)

Ve bu ünlü hırsızların soyundan geliyor. Kışın Halep yakınlarına çekilirler, yazın ise kara çadırlarını Sivas'a, yani kadim Sebaste'ye kurarlar; çünkü burada toprak her zaman yeşildir ve orada sıcak mevsimde hiçbir bitki bulunmaz. Başları dışında Millj gibi giyinirler; çünkü kısa bir şapka takıyorlar. Bunun ortasında avuç içi yüksekliğinde yuvarlak bir tahta parçası duruyor. Yaklaşık altı avuçluk bu ormanın çevresi geyik derisiyle kaplıdır. Milljler kadar barbar ve duyarsız değiller.

Madde III.

Mandolj (Mandoli-Mandollu-Mendelli)

Gezgin Kürtlerin diğer soyuna ise Mandolj adı veriliyor. Resciavat ya da Millj'den daha az katil değiller. Kötü günlerde onlar da cinayet yoluyla yiyecek elde etmek için Ermenistan'a gidiyorlar. Eğer kervanların çok sayıda insandan oluştuğunu ve iyi silahlanmış olduklarını haber alırlarsa, onları soymak ve ganimeti paylaşmak için Resciavat'a katılırlar. Kışın tek bir yerde nasıl kalacaklarını bile bilmiyorlar. Etrafta dolaşmayı çok severler ve her zaman hareket halindedirler. Eğer kervanın lideri gelip kendilerine eşlik etmeleri için haber gönderirse, küçük bir bahşiş için isteyerek gelirler ve sonra çok güvenli bir şekilde giderler ve bir aldatmaca planladıklarına şüphe yoktur.

BÖLÜM VI.

Hristiyan Kürtler

Kürdistan'da, özellikle Badinan, Botan ve Sciambò beyliklerinde çok sayıda Hristiyan var. İhtiyatlı bir tavırla uygulanan ayinlerine izin veriliyor, aksi takdirde Türk'e isyan ederler. Bu üç prenslikte yaklaşık yirmi dört bin Hristiyan köyü vardır ve bu da bir milyon üç yüz kırk binden fazla insanı oluşturur. Baba, Soran ve Karacaoğlan'da çok az, Bitlis'te ise çok sayıda bulunur. Kürt Hristiyanların neredeyse tamamı Nasturi'dir; Eutyches'in sapkınlıklarından gelen birkaç Jacobite (Ykubi); orada Messiei denilen bazı Ermeniler ve birkaç Katolik. Avrupalı Hristiyanlar onları bağlılıkla eğitmek için oraya gittiklerinde, ikincisinin sayısı artıyor. İlahi bir lütufla on köyü Katolik yapmayı başardım ve bunlar şunlar: Uvassâd, Tel-kabin, Sciak, Mar Jako, Pesciatur, Seré-Auré, Bedâr, Scirânesc, Apciin, Dezj.

Benzersiz öge.

Nasturilerin ve diğer Kürt Hristiyanlar.

Buraların Nasturileri o kadar aptal ve inatçı insanlardır ki, kendileri de neye inanıp neyi reddetmeleri gerektiğini bilmiyorlar. Nasturiliğe dair hiçbir şeyleri yok; böylece onun doktrini hakkında hiçbir karar veremez veya yorumlayamazlar. Atalarının kaba ve yanlış anlaşılmış hikâyelerine dayanan rahipleri, keyfine göre uydurulmuş masalları ve hayalleri yazıp insanlara öğretme küstahlığını gösteriyor. Yazıları bir sürü soytarılık ve paradokstan ibaret. Halk, papazların söylediklerine körü körüne inanıyor. Piskoposlar rahiplerden daha az cahil değildirler, hiç düşünmezler veya eğitim almaya çalışmazlar. Kısacası sizi kızdıran, mutsuz

insanlar değil, mutsuz insanlardır. Avrupalı Dominik misyonerler, oradaki Nasturiler arasında çok sayıda Katolik yaratmış olduklarından, kafirlerin arasında yer alan tek bir Patrikhane'den biri Katolik, diğeri kafir olmak üzere iki tane yapmak zorunda kalmışlardı. İkincisi, Giulamerik yakınlarındaki Kocclanisi adlı bir raonistery'de bulunuyor ve her zaman atanmış Patrik Mar Seimun veya Simone'dur ve beş, hatta bazen daha fazla seçmen piskoposu vardır. Katolik ilk olarak Alkusc'tan yarım saat uzaklıkta, her zaman Mar Elias olarak adlandırılan, antik Ninova'nın bittiği yer olan Raban Ormez adlı manastırda ikamet etti. Son Katolik Patrik Raban Örmaz'den istifa ederek Diyarbeker'e yerleşti. Bu Patrik, Kürdistan'da sahip olduğu yetkiye ek olarak, aynı zamanda Mezopotamya'da, İran'ın iki eyaletinde ve Hint Adaları'nın çeşitli yerlerinde on üç oy hakkı sahibi piskoposla ve hatta bazen daha da fazlasıyla bu yetkiyi kullanıyor.

Mar, kutsal anlamına gelir. Doğuda patriğe bu ismi veriyorlar. Artık yaygınlaştı. İlk kez yalnızca Papa'ya kin beslemek için icat eden Nasturiler tarafından kullanıldı.

Alkuş genel olarak böyle adlandırılır, ancak gerçek adı Elcesè'dir; kutsal belgelerde dünyaya Peygamber Nahum'u vermesiyle ünlü eski ve ünlü bir köydür. Mezopotamya sınırındadır. Mezopotamya'yı Kürdistan'dan ayıran dağın eteğindedir. Eskiden Ninova şehrine dahildi. Sakinlerin tamamı Keldani Katolik Hristiyanlardır. Buraya, iğrenç bir istismar sonucu hepsi tek bir soydan gelmek zorunda kalan başpiskoposların köyü deniyor. Amca, yeğenini Roma'nın bilgisi olmadan ve onu anlamadan biraz Keldani okumayı bilmekten başka bir değere sahip olmadan meshediyor. 1811 yılında, bana büyük emek ve zulme mal olmasına rağmen, bu kötü kibri ortadan kaldırdım.

Evrenin başkentine olan uzaklık onlara tanımlayamadığım bir kolaylık açıyor. Bu kibrin menfaatten ileri geldiğini de biliyorum. Bu istismarla Örmaz ailesi, onu cömertçe sığrilegi veya benzetmelerle desteklemeye yetecek bir yiyecek kaynağı yarattı. Şu anda bu ailenin ilk figürü olan Musul Musul Başpiskoposu Monsenyör John, önceden bir anlaşma yapmadan ve onlardan simonik olarak para toplamadan hiçbir Din Adamı veya Rahip'i görevlendirmiyor. Evli olmayan hiç kimseyi rahip rütbesine kabul etmiyor. Din adamlarının erdemde değil, çocuklarda verimli olmasını istiyor. Ve Keldaniler arasında Başpiskoposların her zaman bekar olması kanundur. Bu nedenle, din adamlarının arasında evli rahiplerin olmasını istiyor, çünkü bunlardan birinin Roma tarafından saygınlığına yükseltilmeyeceğinden korkuyor. Bu nedenle, bu koltuğu kimden miras aldığı bilinmediğinden, Başpiskoposunun ailesine önemli bir kayıp vermekten makul olarak korkuyor. Bu kötü niyet onu hâlâ genç ve aptal olan yeğenleri Başpiskoposları kutsamaya yöneltiyor; Çoğu zaman tehditlerle, çünkü kendi istekleri dışında, ama her zaman Roma'nın emri veya niyeti olmadan. Ve işte bu halkların sinir bozucu kaba cehaletinin tartışılmaz nedeni. Eğer gençlere emülasyon yoksa, eğitimleri karşılığında kendilerine avantajlı bir pozisyon sunulmuyorsa; tam tersine, istedikleri hedefe ulaşmanın tüm yollarının kesildiğini görmezler; kendilerini aylıklığa, cehalete, önyargılara ve yanılgılara bırakırlar. Avrupalı Piskoposların doktrini, dürüstlüğü, örnek doğası ve kutsallığı fikriyle bir kez bile hayal kırıklığına uğramadan kalmak isteyen Roma, bu Piskoposların cehaletine ve açgözlülüğüne asla ikna edilmeyecektir. Böylece, üstlenilen sistemin devam ettirilmesiyle, bu ülkelerde yaşayan gençlerin geri kalanı, insanı, toplumu ve dini şekillendiren o taklitçilik gayretinden daima men edilmiş olacaktır. Bu köyde, çevredeki Yahudilerin çok saygı duyduğu ve yılda iki kez kendisini ziyaret eden Nahum Peygamber'in türbesini görebilirsiniz. Orada tüm yıl boyunca bir lambayı yanık tutuyorlar.

Nasturilerin Ataerkil ve Piskoposluk onuru, miras olarak amcadan yeğenine veya en yakın baba akrabasına geçer. Bundan dolayı bazen on iki yaşındaki gençlerin boş makamları doldurmak için Başpiskopos olarak kutsandıkları görülür. Aynı çılgınlık Keldani Katolik başpiskoposları arasında da ortaya çıktı, ama sonunda bir Hristiyan için orada başka bir diriliş olmadığı için gençler için zararlı olan bu zinciri kırmayı başardım. Bu piskoposların et yemesi, kendi belirledikleri kanun gereği yasaktır; ve böylece onurlarını kazandıktan sonra bu kaçınma onlara zor gelmesin; bu nedenle genellikle çocukluktan itibaren bundan keyif almamaya alışırırlar. Hepsi simoniktir. Baş Papa'nın bile kullanmaya cesaret edemediği yetkileri kendilerine mal ediyorlar. Bu Hristiyanlar o kadar cahildirler ki, rahipleri genellikle ayin okumayı zar zor bilirler. Yazmayı bilenler çok nadirdir, hatta bu bile yanlış; bu yüzden cehalet, sapkınlıklar ve aptalca kaprisler içinde gömülü olarak yaşıyorlar. Kendilerini insanları eğitmeye adanmak yerine sanatın her türlüünü yapmaya adanmışlar; çapalıyorlar, putano yapıyorlar, hasat ediyorlar, biçiyorlar, sürüleri meraya getiriyorlar, kilden vazolar, sepetler yapıyorlar, berberler, terziler, dokumacılar, deri tabakçıları, esnaf vb. Nasturiler Keldani mezhebine mensupturlar, Nasturi olarak anılmaktan daha çok hoşlanırlar. Katolikler kendilerine Keldani, hatta Messiei diyorlar. Ancak Suriyeliler için durum böyle değil. Bir Jacobite (Yakubi), kendisine kafir veya Jacobite (Yakubi) denildiğini duyduğunda

hoşnutsuzdur; ama onların kendisine Katoliklerin kendilerine söylediği gibi tekir demelerini istiyor. Nasturilerin çarşamba ve cuma günleri güneş battıktan hemen sonra et yemelerine izin veriliyor.

Doğu Hristiyanları cumartesi günleri et yerler, ancak çarşamba günleri etten uzak dururlar.

Bir de Ermeni sapkınları var; ama sayıları çok azdır ve çok inatçıdırlar. Bütün Kürdistan'da bu milletin bir tane bile Katolik'i yoktur. Bu kısımlardaki ayin ayrımı pek de övgüye değer değildir. Bir Suriyeli Katoliğin, en kutsal Nunziata gününde ve Palmiye Pazarında balık yemesine izin verilir; ve bir Keldani Lent boyunca eşit derecede yasaktır. Paskalya'dan Göğe Yükseliş'e kadar her gün et yiyebilir; Çarşamba ve Cuma günleri ise bunlar yasaktır. Türk, Yahudi, putperest ayrımcılığının yapılmadığı bir ülkede bu yemek ayrımı bir skandaldır. Ve bu her zaman onların dinimizden giderek daha fazla nefret etmelerini sağlayacak bir argüman olacaktır. Eğer hepiniz Hristiyan ve Katolikseniz, derler sık sık ve hepiniz tek bir lidere ve aynı yasaya bağlısınız; O halde bu yemek neden bunlara yasak değil de bunlara yasak?

BÖLÜM VII.

Gezici Türkler.

Giyinmede, konuşmada, hırsızlıkta da Kürtleri taklit eden, çeşitli fırsatlar bulduğum gezgin Türkler var; Bunları burada tekrar belirtmenin daha doğru olacağını düşündüm. Kökenlerinin izini, zamanla başka isimler alan Scenite (Şenti-Şemsi?) 'lere kadar sürüyorlar.

Madde I.

Araplardan.

Bu Arapça kelime şu anlama gelir: Karışım. Abramo Ecchellenze Arapların tarihine dair kitabının 2. bölümünde şöyle diyor: 2. Araplar karışıklığa ve karışıklığa uygundu. Kendi dillerinde Arapçayı ifade eden Tai olarak da adlandırılırlar. Bunlar gezgin kabilelerdir ve Asur ve Keldani çöllerinde bulunurlar. Her mevsim siyah ve sert çadırların altında yaşıyorlar. Sık sık yer değiştirirler ve her zaman hayvanları için otlak olan yere giderler. Bir yerden bir yere gittiklerinde aileleri ve sürüleri onları takip ediyor. Develerin çokluğu onların ihtişamını oluşturur. Mezopotamya'da bulunan Arapların sayısı yirmi bin kadar devedir. Bunlar eşyalarını, kadınlarını ve çocuklarını taşımak için kullanılıyor. Bir yerden ayrıldıklarında onları yürürken görmek güzel; sekiz milden fazla çölü işgal ediyorlar. Prensın kadınları ve diğer ast liderler, sırtında her tarafı siyah veya kırmızı satenle kaplı yaklaşık on beş avuç yüksekliğinde bir kule taşıyan en uzun ve en güçlü deveye binerler. Güneşten zarar görmemesi için küçük bir kanvas dışında tepeye doğru üç avuç kadar açık bırakılır. Kule kukla kale görünümündedir. Buradan kadının niteliğine göre az veya çok zengin iki kumaş parçası inerek devenin yanlarını örter ve yere kadar uzanır. Devenin sağrısından çeşitli renklerde büyük pullar sarkar. Kadının örtünmesi gerekir; ama o kendini gösterir ya da kimi isterse ondan saklanır. Prenslerine Sciek Tai denir, yani: Arapların lideri. Ve bunlar birer firaridir. Şehirde vezir olarak Araplar tarafından onurlandırılır. Mezopotamya'da bulunan Arapların şefi, kendisini kürk giyen, o kabilenin en güçlü ve itibarlı Sciek'i ilan eden Musul Bascia'sı tarafından korunmaktadır. Evet bu Sciek yılı; kervanların düzenleyicisi olsunlar ki, Kürt hırsızların tacizine uğramasınlar. Ama çoğu kez hırsızlarla birleşiyorlar ve yine de en zengin kervanların soyulmasına yardım ediyorlar. Bu Sciek her meblağdan istediği kadar alıyor ve buna Çanta veya Görev diyorlar. Kollarında her zaman başında gitmesi gereken yaklaşık iki bin savaşı var. Silahları mızrak, kangiar ve kılıçtır. Ekmeği pişirmek için küçük bir hendek kazarlar, üzerine ters bir tabak koyarlar ve altına deve, manda, eşek veya keçi gübresini ateşe verirler. Yuvarlak ateş alınca, az miktarda yığılmış makarnayı üstüne koyarlar ve bir süre sonra onu çıkarıp yerler. Çölde korkmaları gereken en güçlü düşman

Sam'dir. Ve bu, bazılarının muhtemelen Mısır'ın kurak dumanlarından geldiğini söylediği bir ateş sütunu; ama aynı zamanda batıdan geldiğini de gördüm. Ancak kesin olan şey, güneşin büyük ısıyla yeraltındaki, belki de kükürtlü bir maden ocağından çekilen, elektrikleterek, bir girdap gibi dönerek ve büyük bir hızla koşan tozlu bir buhar kütesi olduğudur. Aşağı yukarı hacimli olan sütunu yerden iki avuç kadar yüksektedir ve genellikle on beş avuç uzunluğundadır. Bu kişiler tarafından Sam'in 25 Haziran'da ortaya çıkıp 5 Ağustos'ta sona erdiğine inanılmaktadır. Gözlemledikleri zamandan çok daha erken ve geç başladığını ve bittiğini gördüm. En büyük gücü Mısır'da ve Arabistan çöllerindedir. Rengi çeşitli yarım tonlara sahip koyu bir renktir. Şeffaf bir duman gibi görünüyor. Kokusu kükürlüdür. Dokunduğu yerde öldürür, güçlü olduğunda insanları ve hayvanları yakar. Araplar bunu anlayınca karınlarıyla kendilerini yere atarlar, başlarını ve yüzlerini Abba ile örterler.

Il y a eu de tout temps une partie de ces Turcs qui a vécu sans demeure fixe & stable, & qui ont campé & fait parquer leurs Troupeaux à la manière de ceux que les Grecs ont appelés Nomades, & les Arabes Bedoui. Les Turcs les

Y. y. 3.

BIBLIOTHEQUE ORIENTALE,

o u
DICTIONNAIRE UNIVERSEL
CONTENANT

Tout ce qui fait connaître les Peuples de l'Orient.

LEURS HISTOIRES ET TRADITIONS TANT FABULEUSES QUE VÉRITABLES.

LEURS RELIGIONS ET LEURS SECTES.

LEURS GOUVERNEMENTS, POLITIQUE, LOIX, MŒURS, COÛTUMES, ET LES RÉVOLUTIONS DE LEURS EMPIRES.

LES ARTS ET LES SCIENCES,

LA THÉOLOGIE, MÉDECINE, MYTHOLOGIE, MAGIE, PHYSIQUE, MORALE, MATHÉMATIQUES, HISTOIRE NATURELLE, CHRONOLOGIE, GÉOGRAPHIE, CHRONOLOGIE ASTRONOMIQUE, GRAMMAIRE ET RÉTHORIQUE.

LES VIES DE LEURS SAINTS,

Philosophes, Docteurs, Poètes, Historiens, Capitaines, & de tous ceux qui se sont rendus illustres par leur Vertu, leur Sçavoir ou leurs Actions.

DES JUGEMENTS CRITIQUES ET DES EXTRAITS DE LEURS LIVRES,

Ecrits en Arabe, Persan ou Turc sur toutes sortes de Matières & de Professions.

P A R

M^{re} D'HERBELLOT.

TOME TROISIÈME.

N ——— Z.

A LA HAYE,

AUX DÉPENS DE J. NEAUME & N. VAN DAALEN, Libraires.

M D C C L X X V I I I

542

T U R K.

les appellent particulièrement Gutchungi Atrak, & c'est de ces Turcs errans & vagabons que la Nation des Turcomans est descendue, desquels cependant il est sorti deux fameuses Dynasties, nommées du Mouton noir & du Mouton blanc, desquels il est parlé dans les titres de Cara Coiounli, de Ak Coiounli, de Cara Ioussouf & de Hassan Al Thaouil, qui est Uzun Cassan.

Bu Türklerin bir kısmı her zaman sabit ve istikrarlı bir mesken olmadan yaşayan, Yunanlıların Göçebe, Arapların ise Bedevi, Türklerin özellikle Gutchungi (Gurmançı) Atrak dediği gibi kamp kuran ve sürüleriyle konup göç eden bir kısım olmuştur. Türkmen Milleti, nasıl ortaya çıkmış olursa olsun, işte bu gezgin ve serseri Türklerden türemiştir. Cara (Kara Koyunlu) Coiounli, Ak Coiounli (Ak Koyunlu), Cara Ioussouf (Kara Yusuf) ve Uzun Cassan (Uzun Hasan) olan Hassan Al Thaouil unvanlarında bahsedilen Kara Koyun ve Ak Koyun adlı iki ünlü Hanedan.

Madde II.

Turkoman veya Türkmenlerden.

Türkmenler de gezgin bir halktır. Onlara hâlâ Türkmen deniyor, yani Türk-Ermeni; Çünkü bunların Türk'e dönüşen Ermeniler olduğu söylenmektedir. Türkmenistan'ın Ermenistan'daki durumuna tekrar baktığımızda bu doğru olabilir. Onlar Muhammedlidir. Seyahat ederken ailelerini ve sürülerini de beraberlerinde getirirler. Bir alanı terk ettiklerinde kulübeleri ve

yanlarına alamadıkları her şeyi ateşe veriyorlar. Türkçe konuşuyorlar ama çok yozlaşmış. Onlar çok gururlu insanlardır ve tüm kötü hava koşullarına dayanabilecek kadar güçlülerdir. Soygun onların en sevdiği meslektir. Yoldan geçenlerin tamamen çıplak olmamasından memnun değiller. Eğer kendilerini bir saldırıya karşı savunmak gerekiyorsa kadınlar da silaha sarılıyor.

Madde III.

Waabiler

Bu yeni oluşan Tarikat hakkında birçok gezgin yazmıştır. Onlardan daha iyi yazabileceğim diye kendimi övmüyorum. Ancak on dört yıl boyunca bu insanlarla defalarca karşılaşan ve tercümana ihtiyaç duymadan onların dilini anlayan, ya soruyu anlamayan ya da cevapla kendini nasıl ifade edeceğini çok az bilen; Avrupa uluslarının bilgili merakını tatmin etme konusunda daha yetenekli olduğuma inanıyorum. 1790 yılı civarında Büyük Süleyman Bascia'nın Bağdat'ta vezir olmasıyla Waabi mezhebi ortaya çıktı. Basra'ya doğru yer alan ve sakinlerinin tamamı Ciab (Sâbîler) soyundan gelen Draî adlı bir köyde, Şeh Mesud'un oğlu Abd-el-Azziz adında Arapların bir Şiisi vardı. Aralarında kendisine Distribütörün Kölesi anlamına gelen Abd-el-Waabi adını veren, çok saygın bir Mella vardı. Bu adam kördü. Ancak çölde doğup eğitim almış insanları ikna edebilecek yeteneklere sahipti. Şeh Abdelazziz ve birkaç Arap, uzun süredir ıssız bir yoksulluk içindeydi. Yoksulluk dünya tarafından her zaman küçümsendiği ve yerildiği için Soliman (Süleymaniye) Bascia, kendisinin de egemenliği altında olan bu mutsuz insanlardan hiçbir şeyden korkmuyordu veya umursamadı. Ya şehrinin zenginliğini korumak ya da bazı hayali şüphelerden intikam almak için kulübelerinin altına her türlü yiyeceğin girmesini engelledi. Bu mutsuz Arapların toplantıları her zaman bu ilginç nesne etrafında dönüyordu. Vezirlerinin zalimce ve mantıksız davranışlarından şiddetle şikayet ediyorlardı. Mella Abdelwaabi bu talihsizlikten diğerlerinden daha fazla etkilendi. Arkadaşlarının içinde bulunduğu kötü durumdan sarsılan o, bir hamle yaptı ve tüm belagatini uygulamaya koydu. Böylelikle insanlığın ve doğanın sesini duymayan bir kafir olduğunu halka açık bir toplantıda kanıtladı. Kör olmasına rağmen her şeyi ezberlediği Kur'an sayesinde Muhammed'in gerçek Türk takipçilerinin yalnızca Ciab ailesinde yer aldığını gösterdi; ve diğer Müslümanların kafirler ve Kur'an'ın şizmatikleri olduğu. Bu nedenle yavaş yavaş yeni sistemler üretmeye başladı. Kendisi de diğer insanlardan farklı olmayan bir bedene bürünmüş olmasına rağmen, yalnızca Tanrı'nın yaşayan bir ruh olduğunu söyledi. Bu, insanın ilk yaratılışında şu sözlerle kanıtlanmıştır: *Ciò provava colla prima creazione dell' uomo, nella quale fu detto: Faciamus hominem ad imaginem, et similitudinem nostram.* Tanrı'da hayal edilen beden, saf, bozulmaz ve değiştirilemez olarak övülüyordu. Sadece Allah Muhammed'e dua etmek caizdi ve hayattayken bizim için dua edip ihtiyacımız olanı elde edebilecek olan diğer peygamberler veya azizlerdi; ama onlar vefat ettikten sonra, artık yaşayanların dualarını dinleme erdemine sahip olmamalarını istiyordu; Bu nedenle onları, evrensel yargı gününe kadar kayıtsız kalacakları bir yere yerleştirdi; burada kendilerine liyakatlerine göre yer tahsis edildi. İsa ve İlyas'ın ölmediğini söyledi; yani bunlar ancak dualarımızı dinleyip bize şefaate edebilirlerdi. Peygamberlerin kabirlerinde dua etmeye, onların geçmiş faziletlerini Allah'a sunmaya tenezzül etti. Bütün ibadetlerini tek bir tabanla sınırlandırdı: *La ila ila Alla: Allah'tan başka ilah yoktur.* Türkler, namaz kılmadan önce başlarını, kollarını ve ayaklarını temiz suyla yıkamayı alışkanlık haline getirdikleri için onlara her suyun helal olduğunu öğretmiştir. ; Yolculukta su bulamayınca deve sidiğini yine helal kıldı. İnsan dua etmeden gitmemeli dedi. Bu nedenle saf suyun bulunmamasının duaya engel olmaması gerektiğini tespit etti. Bu süre içerisinde herhangi bir sebeple namaz kılmayan kimse bulunursa, kafasının kesilmesini emrederdi.

(Burada bahsettiği Türkler, Şafi mezhebi)

Kur'an'ın emirlerine göre Türklerin üzerlerinde altın, gümüş veya mücevher taşımasının yasak olduğunu öğretti. Rustik yün ve sıradan pamuktan başka herhangi bir şeyin giyilmesini yasakladı. Kıyafetlerini bir gömlek, bir iç çamaşırı, bir Sbun (zıbın) ve bir Abba ile sınırlandırdı. Daha sonra başlarında sarı bir mendil bulunur ve bu mendili katlayarak giyerler ve üç nokta oluştururlar; bunlardan ikisi göğsün üzerinde süzülüyor, diğeri ise omuzlardan aşağıya doğru katlanmış. Bu mendilin üzerine taç oluşturan küçük bir bant bağlarlar. Yasadışı kıldığım başka bir elbise. Günlük yiyeceklerini tek bir yemeğe ayırdı; yani ya sadece ekmek, ya sadece pirinç ya da sadece et vb. Ekmek ve et, süt ve pirinç, direk ve borgol (bulgur) gibi iki çeşit yiyeceği bir günde yemek yasaktı. Günlük ihtiyaçlar dışında para bulundurmaya ortadan kaldırıyordu ve kim paraya sahip olursa olsun veya kazandıysa, yalnızca gerekli olanı alıp geri kalanını ihtiyaç sahibi arkadaşlarına dağıtmak zorundaydı. Kısacası gereksiz olan her şeyi yasakladı. Evlerinin ya siyah brandadan çadırlar ya da dallardan ve dokuma kamışlardan kulübeler olması ya da en fazla sadece çamurdan yapılmış ve çatısı dallardan yapılmış olması gerektiğini emretti ve her aile için tek bir oda veya çadırdan fazlasına izin vermedi. Şarap veya alkollü içki kullananların hepsi kumaşın kesilmesine maruz kalıyordu; iki renkli şeyler yerlerse; veya altın, ipek vb. gibi değerli şeyler giyip giymedikleri vs. Giysilerine ya da vücutlarının herhangi bir kısmına herhangi bir damla kan, idrar, şarap, brendi ya da başka pis bir maddenin dokunmasını boş vicdan ve duaya engel hiçbir şey olarak kınadı; sanki bir köpeğe, bir domuza ya da başka bir kirli hayvana dokunmuşlar gibi. Ancak diğer her konuda Kur'an'ı takip etmelerini ve diğer Türklere uymalarını emretti. Bir miktar krediye sahip bir adam; kanunlarının tercümanı olan Mella; Aptal insanlar arasında iyi bir hatip olan biri, çok geçmeden tavsiye ettiği şeye uymayı başardı. O andan itibaren Ciab'ın ailesi, Türklerin geri kalanını kendi dinlerinde şizmatik olarak hedef aldı. Kur'an'ın yeni bir yorumla ilan ettiği bu yeni reformcu sayesinde Ciab soyunun adı Waabi olarak değiştirildi. Gerçek Müslüman doktrinini öğrenmenin mutluluğunu yaşayan bu Araplar, genellikle yeni bir partiyi akla getiren coşkuyla çölü geçmeye koyuldular. Arabi ile tanıştıkları yerde onlara Mella Waabi'den aldıkları yeni doktrini öğrettiler. İlk defa beş tane çok büyük Arap ailesi elde etmeyi başardılar.

(Türklerden elde edilen Arap aileleri)

Bağdat Veziri'nin uğradığı haksızlıkları unutmamışlardı. Gruplarını büyüterek ve dolayısıyla cesaretlenerek o vezire karşı savaşmak üzere Bağdat'a doğru hareket ettiler. Reddedildiler. Arabistan Felix'e doğru yola çıktılar. Kendilerinden önce gelen Türklerin hepsi ya onları kendi mezhebine uymaya zorlamış ya da katletmiştir. Çeşitli yerleri zaptettiler. Çok sayıda takipçi edindiler. Avania'yı, görevleri, gabelles'i, testati'yi gittikleri her yerde kaldırdılar, bunları toplum ve doğa kanunlarına aykırı kibir ve zulüm olarak nitelendirdiler. Cesaretleri ve sayıları nedeniyle heybetli hale gelerek Medine ve Mekke şehirlerine taşındılar. Muhammed'in deposunun bulunduğu büyük camiye küçümseyerek ve gururla girdiler. Orada buldukları en değerli şeyleri aldılar. O sahte Peygamberin kemiklerinin muhafaza edildiği sandığını kırdılar; ve içine hayal edebileceğiniz en iğrenç şeyleri koyma küstahlığını gösterdiler. Tamamen tatmin olmadıkları için kemikleri pis kokulu bir kanalizasyona attılar. Bu değersiz emanetler onları korumak için daha iyi bir muhafaza bulamazlardı. Yaklaşık üç yıl boyunca Medine şehirini ve civar yerleri işgal ettiler, Medine ve Mekke'yi ziyaret etmek için gelen tüm Agj'lardan yani hacılardan fahiş meblağlar topladılar. Soliman (Süleymaniye) Bascia'nın halefi Ali Bascia, Waabi'nin gücünden korkarak onu arkadaşı yapmak için her şeyi yaptı. Başarılı olmuş gibi görünüyordu; O zamanın Şii Waabi'si, Bağdat topraklarındaki yardımına Giarba adlı yeğenlerinden birini vezirin eyaletlerini korumak için on iki bin adamla birlikte gönderdiğinden beri. Ancak onlara aldanmamak için onlara çok az güvenmelisiniz. Bu tür

insanlar, çölde on güne kadar hiç su görmeden büyük bir hızla yürüdükleri uzun yolculukların tüm kötü hava koşullarına ve zorluklarına direnirler. Çift hörgüçlü deve ve tek hörgüçlü deveden başka hiçbir şeye binmiyorlar. Düşman tarafından şaşkınlığa uğradıklarında, hemen develerden bir hendek örerler ve onlara görünmeden ateş edip kendilerini savunurlar. Yaparlar, uyuduklarında aynısını keserler. Savaşlarda iki kişi tek bir Çift hörgüçlü deve veya tek hörgüçlü deveye biner. Biri diğerinin böbreklerine dayanacak şekilde onun üzerinde konumlanmıştır; böylece kendilerini göğüsten ve arkadan savunabilirler. Ganimetlerden, giyerek yanlarında taşıyabilecekleri şeyleri çalıyorlar. Dövüş sona erdiğinde toplanırlar, ganimetleri ellerinden alırlar ve bölüştürürler. Daima kirli, yıpranmış, zarafetten uzak giyinmenin hazzını yaşarlar. Normalde yemek yapmazlar. Yola çıktıklarında her birine iki avuç dolusu pirinç, borgol (bulgur) veya buğday verilir ve bunları çiğ olarak yerler. Kendilerini çölde bulan susuzluk dayanılmaz hale gelir ve su bulamazlarsa, Çift hörgüçlü develerin en işe yaramazını öldürürler, pankreaslarını çıkarırlar, preslerler ve o iğrenç (?) suyundan birkaç yudum içerler. Ancak bu iğrenç içecek onlar tarafından rahatlatıcı ve nemlendirici olduğu için çok övülüyor. Hayatları her zaman hareket halindedir. Kurak çöllerde dolaşırlar; kendilerini güneşe, rüzgara ve yağmura maruz bırakırlar; bu nedenle hepsi kahverengi, kuru, iğrenç ve kötü yapılmış. Şimdi öyle görünüyor ki yiyecek ve giyecek sıkıntısına oranla yavaş yavaş genişliyorlar. Herkese kafir diyorlar. Ancak Hristiyanları, Waabi olmayan kendi Türklerinden daha çok seviyor ve saygı duyuyorlar.

“Herkese kafir diyorlar. Ancak Hristiyanları, Waabi olmayan kendi Türklerinden daha çok seviyor ve saygı duyuyorlar. “

Bunların sayısı şu anda üç yüz bin civarında olup bunların yüz bini savaşçıdır. Hazar Denizi'nde, İran Denizi'nde, Hint Denizi kıyılarında korsanlık yapmaya başlayalı neredeyse on yıl oldu. Denizde riskli ve cesurdurlar. Denizcilik sanatından çok cesaretle avlanırlar. Bazılarının merak ve ilgi nedeniyle bir süre seyahat ettiği İngiliz gemilerinde biraz pratik yaptılar.

BÖLÜM VIII.

Diğer çeşitli Doğu mezheplerinden.

Adı geçen yedi kişiye ek olarak Arabistan'da daha birçokları var. Lübnan Dağı'nda yaşayan tüm Dürziler tarafından çok iyi tanınırlar ve herhangi bir gezginin bu dağlara tırmanmış olması, Avrupa'ya Dürzileri anlamaları için yeterliydi. Niebuhr çok açık bir şekilde kimyagerler hakkında bir şeyler söylüyor; Mardin'den geçen bazı Avrupalı seyyahlar da küçük raporlar toplamışlardır. Sabiiler veya Aziz Giambattista'nın Sieno Hristiyanları o kadar eskidir ki Muhammed bile sure 2. V. 61'deki Kur'an'ında onlardan bahseder. Dürzi hakkında konuşmuyorum; çünkü onları hiç tedavi etmedim ya da görmedim. Ayrıca tartıştığım Şemsliler ve Sabeliler hakkında da bir şeyler söyleyeceğim, ister az da olsa gördüm ve varlıklarının nedenlerini anladım; ve bu, onun kesin ve eksiksiz bir tarihini oluşturma dehasına sahip olan herkese küçük bir şekilde faydalı olabilmek için.

Madde I.

Şemsitlerden veya Şemsi'lerden

Bu mezhebin artık Mardin'de bulunduğunu ve orada nasıl tanıtıldığının bilinmediğini söyleyen Chidice (?), bazı ailelerin hanımlardan göç ettiğini ve Mardin'e taşındıklarını söylüyor; bazıları uzun süre bu şehre bağlı köylerde dağınık olarak yaşadıklarını iddia ediyor; ve bazı temellere dayanarak mutlu Arabistan'da olduklarını, meydana gelen ihtilaller nedeniyle bazı ailelerin oradan kaçarak bu şehre yerleştiğini söyleyenler var. Artık kesin olarak bilinen şey, bugün bu mezhebin bir kısmının, Soldan Mustafa zamanından beri Mardin'de Süryani Yakubîler arasına karışmış halde bulunduğuudur. Eyaletlerindeki tüm

Hristiyan ve Yahudilerin Müslüman inancını benimsemeye zorlanması, aksi takdirde imparatorluğunu terk etmeleri emrini vermişti. Raislam, müftüler, kadılar ve mahkemenin diğer ileri gelenleri bu emrin uygulanmasına karşı çıktılar. Büyük efendiye, Muhammed'in bizzat Hristiyanlara ve Yahudilere korumasını kapitülasyonla verdiğini bildirdiler. Bu arada büyük lordu bir şekilde memnun etmek için, kanunen kitabı olmayan herkesin Osmanlı İmparatorluğu'nu terk etmesi önerildi. Şemsistler Lazidi, Dürzi, Nassarieh vb. örneklerini takip edemeyecek kadar zayıflar. Liderleriyle birlikte dağlarda yaşamak üzere çekilenler, bulundukları yerden ayrılmak istemediler. İtaat etmemeleri halinde tehdit edilecekleri ölüm tehlikesinden kurtulmak için Hristiyan dinini benimsemek ve görünüşe göre Yakubî Suriyelilerle birleşmek istediklerini gösterdiler. Bu pohpohlama konusunda Yakuplular onlara kefil oldular. Kurnaz aptallar bir süre sonra öfkenin azaldığını gördüler, Hristiyanlık hakkında daha fazla bir şey duymak istemediler ve devam ettiler: daha doğrusu putperestliğe devam ettiler. Nihayet 1693 yılında Bağdat'ı İranlıların elinden almak için büyük bir orduyla Mardin'den geçen Sultan Murat, Suriyelilerin Şemsileri putperestlikle suçlama fırsatını buldu. Devletlerinde müşrikleri istemeyen padişaha emrediyorum; Böylece Muhammediliği benimseyeceklerdi. Belki de boşa harcayacak parası olan, hatta hiçbir dayanağı olmadan bu mezhebi Hristiyanlığa indirgemekle övünen Suriyeli Yakubî patriği, padişaha yüklü miktarda para vererek bu kişileri satın alarak onları Yakubî Hristiyan olmaya zorlamıştı. Kararlılıklarında ısrar ederek patriğin imalarına asla boyun eğmek istemediler. Aralarında yetmiş yıl süren sürekli kavgalar geçti. Nihayet 1765 yılında, daha fazla para ödedikleri Türk hükümetinin garanti ettiği Yakubitler tarafından canlı tehditlerle kiliselerine girmeye ve orada Hristiyan ibadetini yapmaya zorlandılar. Bu çağdan itibaren Şemsistler her zaman Yakubi Hristiyanları olarak kabul edildi; ancak bazı dış törenler dışında onlarla aynı fikirde değiller. Ancak kiliseye iki veya üçten fazla kişinin katıldığını nadiren görürsünüz. Bunlar, Hristiyan olmamakla itham edilmemek için, sahabeler tarafından açıkça gönderilmektedir. Şemsisti veya Şemsi kelimesi, Arapça'da Güneş anlamına gelen Şems veya Şemsi'den gelir; bu yüzden kendilerine Şemsist diyorlar, çünkü onlar Güneş'e tapıyorlar. Bu gezegenin doğuşunda ona doğru üç derin eğiliyorlar. Evlerinin kapıları hep doğuya bakıyor. Öküz ve ineğe de son derece saygı duyarlar. Yakubi bir rahip çocuklarına vaftiz verir; ve onları sapkın geleneği itiraf etmeye zorluyorlar; yani sadece itirafçı vb. demek yeterlidir, diğerleriyle karıştırılır ve aynı zamanda birlikte affedilir. Kutsal Komünyonu alıyorlar, ayinleri dinliyorlar ve Yakubiler tarafından zorla kabul ettirilen Hristiyan dininin görünürdeki tüm işlerini yapıyorlar. Düşünlerinde, Cobit (?) öncesi bir rahip de onlara bereket vermek için müdahale eder. Yakuplular ve diğer Hristiyanlar birçok kez kızlarıyla evlenmeye teşebbüs ettiler; ama asla istemediler. Öyle görünüyor ki, bu acemiler bugüne kadar batıl inançlarını ve putperestlik eğilimlerini geride bırakamamışlar. Yılda üç kez toplayıp gizlice hamurdan süt kuzusu şeklinde bir idol oluştururlar ve onu sadece başı kapalı olacak şekilde büyük bir teneke leğene koyarlar. Onun üzerine dua ederler, secde ederler, onu büyük bir hürmetle öperler ve daha birçok ibadeti yerine getirirler. Bu işlevler tamamlandıktan sonra sayıları on iki olan Tarikat liderleri, küçük porsiyonlar halinde hazırlayarak izleyicilere yedirirler. Başka duaları var mı bilinmiyor. Ancak ellerinde herhangi bir kitap olmadığını biliyoruz. Şarkı söylemekten büyük keyif alıyorlar ve şarkıları müstehcenliklerle dolu, bunu çocuklarına da öğretiyorlar. Güzel havanın, eğlencenin ve mutluluğun tadını çıkarmayı çok seviyorlar. Türklerle konuşmalar kendilerinin de Türk olduğunu söylüyorlar; Yahudi Yahudilere, Hristiyan Hristiyanlara övünüyorlar.

(Yahudilik ve Hristiyanlık bir dindir etnik değildir.)

Günahlarının saçlara bağlı olduğuna inanırlar; öyle ki, içlerinden biri ölüme yaklaştığında onun sakalını, saçını, her türlü saçını yoluyorlar ve ölümünü öyle barbarca hızlandırıyorlar ki. Öldükten sonra boğazına biraz içki döküyorlar; böylece, dedikleri gibi, öbür dünyaya hızla ulaşabilecek güce sahip olur. Ayrıca cennete girmenin bedelini ödeyebilmek için eline bir altın para koydular. Bir Yakubi rahibi onu gömmeye götürür ve önce gömülüp çivilenmedikçe cesede yaklaşmasına izin verilmez. Bu mezhebin sayısı artık azalmış, ancak elli aileye ulaşmaktadır. Kadınlar ülkedeki diğerlerinden öne çıkıyor; çünkü beyaz önlük giyiyorlar. Hepsî Mardin şehrinde yaşıyor. Yoksullar ve çok perişan bir durumda yaşıyorlar. Onlar hakkında daha fazla bilgi edinmek çok zordur. Her şeyi büyük bir gizlilikle, ortaya çıkmama ve putperestlikle suçlanmama korkusuyla yaparlar.

Madde II.

Sabi veya Sabei veya S. Giambattista'nın Sieno Hristiyanları

Pek çok kişi bunların bir zamanlar Nasturi Hristiyanlar olduğuna ve yaklaşık 1480'de Babil'in Nasturi patriğinden ayrıldıklarına inanmaktadır; ve bu nedenle onlara din değişikliği anlamına gelen Sabi adı verildi. Persler ve Araplar, Sabiilerin kökenlerinin Chus'un oğlu Sheba'ya dayandığı görüşündedirler; ve ilk olarak Keldani sınırlarında, Pers göğsüne doğru yaşadıklarını. Şu anda Basra şehrinde bulunuyorlar. İçlerinde elliden fazla aile yok. Neredeyse hepsi Ferrari demircileri (?). Aziz Giambattista'nın vaftizinden yararlanıyorlar; çünkü atalarının Ürdün'de adı geçen aziz tarafından vaftiz edilmesini istiyorlar; bu nedenle her biri kendisine Mendlii jâja, yani Aziz Yuhanna'nın öğrencisi adını verir. Bu yüzden kendilerine Aziz Yuhanna Hristiyanları diyorlar. Ama ellerinde bunu kanıtlayacak ne tarihi bir kitap ne de sahih bir belge var. Büyüklerinin basit geleneğiyle konuşuyorlar. Sadece sünnetten değil, Allah'ın emriyle sünneti uygulamaya başlayan İbrahim'den de nefret ediyorlar. Kendilerine Hristiyan diyorlar ama adını gasp ediyorlar. Oldukça etniktirler. Erbelozio doğuya özgü kütüphane sayfasında. 472, 577, 725 ve devamı, dinlerinin Hristiyanlık, Müslümanlık ve Yahudiliğin bir karışımı olduğunu söylüyor. Tek Tanrı'ya tapıyorlar; yıldızlara olduğu kadar meleklerle de saygı duyarlar; kuzeye, bazen de güneye doğru dua ederler; Davut'un mezmurlarını okudular; ancak Keldani dilinde yazılmış, ancak karakterleri yalnızca kendilerinin bildiği belli bir kitaba büyük saygı duyuyorlar; Adem'i hangi kitabın yazarı yapıyorlar? Günde yedi vakit namaz kılıyorlar. Bahar ekinoksundan bir ay önce oruç tutarlar. Harran'ın Mezopotamya'da Urfa ile Mardin arasındaki yerlerine ne sebeple olduğu bilinmeyen büyük bir hürmet duyuyorlar. Hatalarını geçiş belgeleri olan Tarmut (Talmut?) 'e söylemekten oluşan kefaret kutsalını uygularlar. Tövbekarı dinledikten sonra, onu her zamanki Aziz Giambattista vaftiziyle yeniden vaftiz ederek onu temize çıkarır. Türklerin öldürdüğü etleri yemiyorlar; Çünkü bu eylemde Muhammed'e başvuruyorlar. Mesih'in neredeyse Vaftizci ile aynı olduğunu söylüyorlar; çünkü teyzesinin oğlu. Dahası, İsa'nın, Kutsal Meryem'in, Anna'nın, Elizabeth'in ve Zaccario'nun Aziz Yuhanna'yla birlikte, Ermenistan'da olduğunu düşündükleri yeryüzü cennetindeki bir dağda yaşadıklarını hayal ederler, ancak yerini bilmezler. Bir zamanlar o dağdan atalarına hitaben bir mektup geldiğini de iddia ederler. Ayrıca Katolik hukuku konusunda eğitim almayı arzuluyorlar; ama Türk'ten korktukları için biraz isteksiz ve ihtiyatlı davranıyorlar.

SON BÖLÜM.

Kürdistan Bölgesi'nin askeri, siyasi ve ticari önemi üzerine.

Dünyanın bu küçük, taşlık bölgesi, doğanın gücünün oluşturduğu ve savunduğu en güzel ve eşsiz kalelerden birini sunuyor. Dağların sertliği, buraları işgal eden mantıksız varlıkların huysuz ve itici karakteri nedeniyle alanın erişilemezliği; Vadilerin ve dağların doğal enerji verimliliği, onu, onu oluşturan halkların güçlerine karşı üstün kılmaktadır. Kürdistan, o bölgede savaşmak isteyen bir birlik için en güvenli ve rahat geri çekilme olanağını sunuyor.

Aslına bakılırsa Medler Partlar, Persler, Ermeniler, Gürcüler ve Kızılderililer bunu tanıdılar ve yenilgilerinde her zaman güvenli bir sığınak olarak bunu aradılar. Doğunun kuzey kesiminde yer alan ve onu etkileyen sert iklim; kendi haklarını korumak ya da başkalarının haklarını gasp etmek için en ufak bir nedenden dolayı kendi aralarında yürüttükleri neredeyse aralıksız savaşlar; koyun yetiştirme ve kamp yapma sanatı; ve doğal olarak meşgul oldukları hırsızlık onları güçlü, güçlü ve cesur askerler yapar. Ama öyle değiller, parıldasalar yüzlerinde Avrupa silahını görüyorlar; herhangi bir stratejide titrerler ve sararırlar. Orada, Asur, Keldani ve İran halkları başta olmak üzere halklarını titreten o cesur savaşçılara tapan Tamar Bascia, Abdelraman Bascia, Soliman Bascia ile tanıştım. Bu avantajlara atların çevikliğini ve canlılığını da ekleyebiliriz. Soran, Baba ve Karacaoğlan şövalyelere kendilerinden üstün bir cesaret veren; ve kale ve her türlü erzak ve cephane yüklü katırlarının bu dağları hafifçe aşma çalışmaları. Giulamerk veya Sciambò eyaletinin piyadeleri ve çok daha fazlası, buza, kara, korkuya veya zorluğa değer vermeyen, Tiarj adı verilen ünlü Nasturi soyu, bu dağlarda zorlu ünvanını kazanmıştır. İazidj'ler de şöhret için daha az açgözlü görünmüyorlar. Korkutabilme yetenekleri onları herhangi bir risk haline getirmez. Bu müşrik mezhebi, tabii olduğu Muhammedi hükümetten büyük zarar görüyor. Avrupalılara yönelik nakliyelerinin fazla olduğu ilan edildi. Bunlarla çok daha iyi yönetildiklerine inanıyorlar. Bu millet için makul, duyarlı ve minnettar insanlardan oluşan oxyssinian bir kavramı besliyorlar. Eğer Avrupa orduları oraya girmek isteseydi, bana defalarca gizlice itiraf ettikleri gibi, İazidilerin Katolik Hristiyanlarla birleşerek birliklerimize yardım etmeye çok istekli olacaklarından hiç şüphem yok. Kısacası, Kürtlerin, birkaç çiftçi, çoban ve az paralı esnaf dışında, silah kullanma konusunda çok az şey bilmelerine rağmen, silah kullanma dışında başka bir sanat yapmadıklarını düşünmek gerekir. Harikalar yaratacakları yönündeki eğilimlerini yönlendirdiler. Bu bölge en güzel lokasyonu oluşturmaktadır. Fiyatlandırılan bir şey değil; çünkü tam olarak bilinmiyor. Tuzlu dalgalardan çok uzak olmayan bir çevreyle çevrili olmanın avantajına sahiptir. Güney tarafında Akdeniz ve Kızıldeniz; kuzeyde Pontus Euxine; doğuda Hazar Denizi, İran Denizi, Ümit Burnu ve Süveyş Kistağı. Mezopotomi güneyde, İran ise kuzeyde sınırlanmıştır. Doğuda Gürcistan ve Ermenistan ile birleşir; ve Batı Hint Adaları, ona çok yakın olduğunu, nadir ve aynı derecede değerli ürünler olarak gösteriyor. Eğer önerilen yardımla bu halklar kendi sinir bozucu uyuşukluklarını biraz olsun hafifletebilselerdi, çok daha uzak uluslarla zengin bir ticaretin yolunu açabilirlerdi. Bereketli tepeler, çimenli dağlar, gülen çiçekli ovalar, berrak, bereketli dereler ve son olarak sağlıklı hava onlara güvenli ve kolay bir yol sağlayacaktır. Evet, eğer sanayiden esinlenmiş olsalardı, orada yaşayan bireylere yabancı uluslardan çok daha az fayda sağlayabilirlerdi. Teknelerin yapımının bu insanlara neredeyse hiçbir maliyeti olmayacaktı. Ormanlar, ormanlar, dağlar bu amaç için gerekli olan tüm ahşabı sağlayacaktı. Bunlarla, doğanın kendilerine uygun olduğunu gösterdiği ülkelere ürünlerini çok kolay bir şekilde ulaştırabileceklerdi. Domuzları çok az zahmetle ve çantalarıyla ilgilenmeden tanıtıp şişmanlatabiliyorlardı. Daha sonra kelekler daha karlı bir tür oluşturacak şekilde uyum sağlayacaktı. Çeşitli peynir türlerinin işlenmesinin sunduğu avantajları bilmiyorlar. Bunun lezzetini o sarp kayalıkların aromatik bitkileri üretecektir. Onları vadilerden ve dağlardan çokça uzaklaştırırlar; böylece peynirleri endüstrinin yardımıyla Hollanda, Toskana ve Puglia'mızinkilerle rekabet edebilecekti. Böylece ortadan kaldırılan, insan bağırsaklarında heterojen olan buruk sütler kaybolacaktır; ve eğer peynire dönüştürülürse zavallı bir çobanın kaderi haline gelecekti. Bir plantasyon ne kadar çok hazine üretmez! Bitlis ve Giulamerk toprakları bol miktarda kestane, meşe palamudu ve horoz (safran) verirdi. Beyaz balmumunun Botan ve bembeyaz elmalar. Badinan her türlü meyve, yağ ve hünnapdır. Mis kokulu, balzamik üzümün ve enfes zeytin ağaçlarının Soran'ı, Babà'sı ve Karacaoğlan'ı.

Neredeyse tamamen akan derelerle sulanan vadileri, Avrupa'nın büyük bir kısmına pirinç, pamuk ve hintyağı sağlayabilirdi. Berovarj'da yükselen dağların içlerini bu kadar değerli metalle açma zahmetine girmek isteselerdi kirli evlerini zenginleştirmezler! Eğer o Alp bölgelerinde başıboş dolaşan pek çok yabani hayvan türünün derilerinin tabaklanması orada başlamışsa; çivit, kumaş ve kağıt fabrikaları, büyük risk altında ve fahiş fiyatlara başka yerde dilenmek yerine, yalnızca kendi ihtiyaçlarını değil, diğer halkların ihtiyaçlarını da karşılayabilecek bir konumda olacaktı. Eğer onlara yün hazırlama sanatı öğretilseydi, İran'dan bize çok pahalıya gelen meşhur şalları kıskandırmayacak eserleri ondan elde edebilirlerdi. Ah o zaman Kürdistan nasıl gelişecekti! Onu daha da zenginleştirmek, aydınlatmak, uygarlaştırmak, o oturma odasının yarı vahşilerin değil, insanların yaşaması için yaratıldığını size anlatmak için kaç milleti bağrına davet etmezdi? Bu halkların talihsizliği, tamamen kötü bir siyasi anlayışla birlikte, onları inopy'nin karanlık, sümüksü uyuşukluğu içinde çürüten utanç verici eylemsizlik dehasından kaynaklanmaktadır. Babalarının geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olduklarını gösterirler. Medeniyete atalarından miras aldıkları özgürlüğün tiranı olarak bakıyorlar. Bu düşünce tarzı, milleti yönetenlerin örneğiyle garanti altına alınmıştır. Bu insanların cehaleti sadece kendilerinin değil, kendilerinin de üzerini örten kalın bir örtüdür,

gözleri, ama aynı zamanda deneklerin gözlerini de gizler. Yönettikleri kişilerin çalışkan ellerinden elde edebilecekleri Avantajları bilmelerine izin vermez. Onlarla birlikte zenginlik içinde yüzebilecekleri zaman, tebaalarının sülükleri olmayı arzuluyorlar; aylaklık ve oral seks arasında rahat, şehvetli bir yaşam sürdürdüklerine inanırken, kendilerini kendilerinin en sefil köleleri haline getiriyorlar. Avrupalıların kendi topraklarına girmelerini engellemek için kalplerini dolduran ölümcül önyargılardan kurtulana kadar, ışığı onları yoksulluktan kurtaran bu bilginin keşfine asla ulaşamayacaklar. Şu ana kadar hangi karanlıkta yaşadıklarını görmek için yönlendirmeye ihtiyaçları var. O zaman deneyim, Proveccio, zengin gemiciliğin rahatlığı onları topluma faydalı kılacaktı. O zaman hırsızlık artık aralarında yer bulamazdı. Sanatın kendi uyarıcısı olacaktır; öykünme onun kârıdır. Zavallı insanlar! Kadınları için kıskançlık; Bascia'nın korkusu, bir dine mensup olanların hakimiyetine girmeleri, tam tersine karakterlerinin aptallığı, eğer canlı bir Avrupalı savaşçı kendi dininden gelmezse, onları aptalca, habis, iğrenç bir politikanın önyargıları arasında boğulmaya mahkum edecek. zaferden, ortak avantajdan ve mutsuz akranlarının taşlarına nüfuz etme sevgisinden. O zaman etrafınızı saran o kalın çiti yıkacaklarına eminim. Evet o zaman kendilerini tanımaya, duygularının tatlılığını tatmaya başlayacaklar. O zaman ben de cesaretimi boşuna riske atmadığım, bu kadar ter döktüğüm, bu kadar gururlu ve kültürsüz işler yaptığım için övünebileceğim. Canlılığı bakımından diğer Doğu şiirlerinden hiçbir farkı olmayan Kürt şiirinden bir örnek vermek gerekirse, buraya Agari Mir'in yazdığı erotik bir kompozisyonu eklemeyi uygun görüyorum. Ona yumuşak olmayan bir müzik uyarlanmış ve toplantılarda hemen hemen bütün soylular tarafından çok hoş bir aksanla söylenmektedir.

Çevirirken elimden geldiğince onların ulusal zevkine uygun görüntülere uyum sağlamaya çalıştım.

KURDA ŞARKISI

Mir di Agari tarafından bestelenmiştir.

CANZONCINA KURDA

Composta dal Mir di Agari.

*Tabascen rescîû rahana
Az nascem bekkam bejana*

Oh nero , alto basilico
Del più vezzoso aspetto !
Da te lontano io spasimo ,
Nè so trovar ricetto.

*Jarkamen melaham delana
Ahh jarè pe mîna scirini*

Cagion sei sola , ed unica
Per cui si strugge il core ;
Sol tu in quest'alma fervida
Versi il piacer d'amore.

Ilale derde men tebini

Per te , se fra miei palpiti
Ti volgi a me serena ,
Il duolo stesso è amabile ,
Dolce è di amor la pena ,

(213)

Az cubkem ta na dit avini

Oimè! Già l'alma è timida,
Che ognor fa il sen tuo privo,
E sasseo, ed insensibile
Di amor al dardo estivo. (*)

Tabascen bia belava

Ta beskan ghertì konava

Qual lungo, e steso salice
Le piante stringe, e allaccia;
Tal tu mi chiudi impervio
Fra le tue care braccia.

Jarkamen belek ciava

Quegli occhi tuoi sì languidi
Son foglie tremolanti,
Che vero amor lampeggiano
Sugli occhi degli amanti.

FINE.

Tabascen resha rahana
Az nascem bekkam bejana
Ah siyah, uzun fesleğen
En büyüleyici görünümünden!
Senden çok uzaklarda nefes alıyorum,
Nasıl sığınacağımı da bilmiyorum.
Jarkamen melaham delana
Ahh jarè Nina Scirini için

Çünkü sen yalnızsın ve eşsizsin
Gönül özlemini çeken;
Bu ateşli ruhta yalnızca sen varsın
Aşkın zevkini dökün.
Hale derde erkekler tebini
Senin için eğer kalp atışlarımın arasındaysa
Sakin bir tavırla bana dönüyorsun
Acının kendisi sevimlidir
Aşkın acısı tatlıdır.
Avini'nin tadını çıkarın
Ne yazık ki! Alina zaten utangaç
Her gün kalbini mahrum hissettiren,
O taş gibi ve duyarsız
Yaz dartındaki aşkın. (*)
Tabascen meledi
Ta beskan gertî konava
Ne kadar uzun, uzamış bir söğüt
Bitkiler sıkılır ve sabitlenir;
Bu yüzden beni geçirimsiz bir şekilde kapatıyorsun
Sevgili kollarında.
Jarkamen belek ciava
O gözlerin durgun
Onlar titreyen yapraklar
Ne gerçek aşkı parlatıyorlar
Aşıkların gözünde.

Son

